

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 18.

Måndagen den 10 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
angående upplåtande av lägenheter från förra militieboställena
Honeröd nr 2 Hålegården och Honeröd nr 3 Mellangården samt
Honeröd nr 4 Västergården i Göteborgs och Bohus län;
angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället
Dahl nr 1 i Södermanlands län;
angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägareandelar i
gruvor; och
med förslag till lag om hingstbesiktningstvång.
Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande
propositioner; och hänvisades därvid:
till statsutskottet propositionerna:
angående rätt för vissa tjänstemän att för avlösningsförhöjning
tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande
av värnplikt;
angående ändring av §§ 9 och 12 i avlösningsreglementet för
tjänstemän vid statens järnvägar den 15 november 1907; och
angående understödjande av föreläsningar och andra åtgärder
till beredande av fortsatt utbildning av dövstumma;
till bankoutskottet propositionerna:
angående ändring av §§ 1 och 10 i reglementet för småskol-
lärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt; och
angående ändring av § 17 mom. 1 i reglementet för folkskol-
lärares pensionsinrättning;

till statsutskottet propositionen angående höjning av avlöningen för professorn i syfilidologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

till bankoutskottet propositionen angående ändringar i reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt; samt

till statsutskottet propositionen angående ökning av förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 8 och 22—31, bevillningsutskottets betänkande nr 21, bankoutskottets utlåtande nr 19, lagutskottets utlåtanden nr 13 och 14 samt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6.

§ 5.

Ordet lämnades härefter till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, det kammaren behagade besluta, att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras bevillningsutskottets betänkande, nr 21, angående tull och skatt å socker m. m. samt därefter övriga ärenden i den ordning, de förekomma.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Wiklund* i Brattfors under 4 dagar fr. o. m. den 12 mars och
 » *Rehn* likaledes » 4 » » » » 12 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 11 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande sjukbetyg:

Att riksdagsman Carl Ödman på grund av lunginflammation är förhindrad att tillsviðare bevista Riksdagens förhandlingar, intygar Stockholm den 9 mars 1913.

Frith. Odenius,
Leg. Läk.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

angående upplåtande av lägenheter från förra militieboställena Honeröd nr 2 Hålegården och Honeröd nr 3 Mellangården samt Honeröd nr 4 Västergården i Göteborgs och Bohus län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Dahl nr 1 i Södermanlands län;

angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; och

med förslag till lag om hingstbesiktningstvång.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 21, angående tull och skatt å socker m. m.

Genom proposition, nr 35, av den 31 januari 1913, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att besluta

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skulle från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen:

å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak-samt krossat eller pulveriserat socker, 10 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 10 öre;

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan inkomme i upplöst eller flytande tillstånd, 7 öre; å sirap och melass 5 öre;

dels ock att den i § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedlen vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kak-, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skulle utgå från och med den 1 januari 1914 med 7.5 öre för kilogram sådant socker.

Vidare hade i en till Riksdagen avlåten proposition, nr 43, likaledes av den 31 januari 1913, vilken tillika hänvisats till bevillningsutskottet, Kungl. Maj:t, under återopande av det vid förenämnda proposition, nr 35, fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

*Förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen
den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.*

1. För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 16 öre för varje kilogram. För det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, utgår dock skatten under tiden till 1918 års utgång med 13 öre för varje kilogram; ägande Kungl. Maj:t att meddela behöfliga kontrollföreskrifter.

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.

2. Till socker räknas ej honung, stärkelsesocker (glykos) och maltsocker (maltos) samt ej heller sirap eller melass, i vilka sockerhalten är mindre än sjuttio procent av torrsubstansens vikt.

Sockethalten utrönes genom direkt polarisation, därest icke kontrollstyrelsen på framställning av tillverkaren förordnar, att sockerhalten skall bestämmas genom fullständigare kemisk analys.

3. För socker, som enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t vill meddela, gjorts till förtäring av människor obrukbart (denaturerats), erlägges ej skatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1914.

I sammanhang med berörda propositioner hade utskottet till behandling förehått följande inom Riksdagen väckta, till bevillningsutskottet likaledes hänvisade motioner rörande hithörande frågor, nämligen inom Första kammaren: nr 100 av herr *Stadener*, nr 103 av herr *af Ekenstam* med instämmande av fem andra av kammarens ledamöter, nr 104 och nr 105 av herr *Swartz*, nr 106 av friherre *Johan Beck-Friis* och greve *Posse* med instämmande av ytterligare en ledamot och nr 107 av herr *Cedercrantz* jämte sju andra av kammarens ledamöter, samt inom Andra kammaren: nr 253 av herr

Palmstierna, nr 254 av herr *Nilsson* i Tånga, nr 256 av herr *Hamrin*, nr 258 av herr *Pålsson*, nr 262 och 263 av herr *Lindman*, nr 264 av herr *Andersson* i Skivarv med instämmande av tre av kammarens ledamöter, nr 269 av herr *Vahlquist*, nr 270 av herr *von Hofsten* jämte sex andra ledamöter av kammaren, nr 271 av herr *Andersson* i Fallsberg tillika med ytterligare fyra av kammarens ledamöter och nr 272 av herr *Karlsson* i Fjäl.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Uti ifrågavarande motioner hade yrkats:

I motionen II: 253 (av herr *Palmstierna*):

»att Riksdagen med anledning av nämnda proposition måtte besluta:

1) dels att tullsatserna å nedannämnda varor skola från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen:

å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak- samt krossat eller pulveriserat socker, 9 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 9 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 6 öre;

2) dels att den i § 13 i förordningen med tulltaxa inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedlen vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kak-, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skall utgå från och med den 1 januari 1914 med 6.5 öre för kilogram sådant socker;

3) dels ock att i motiveringen för i punkt 1 angivet beslut uttala, att tullsatserna å socker, raffinerat, alla slag, samt oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, ytterligare skall nedsättas 1 januari 1915 med 2 öre, 1 januari 1916 med 1 öre, 1 januari 1917 med 1 öre, 1 januari 1919 med 1 öre och 1 januari 1921 med 1 öre, allt per kilogram, samt att tullsatserna å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än nämnda standardnummer, ytterligare skall nedsättas 1 januari 1915 med 1 öre, 1 januari 1916 med 1 öre, 1 januari 1917 med 0.5 öre, 1 januari 1919 med 0.5 öre och 1 januari 1921 med 0.5 öre, allt per kilogram;»

i motionerna I: 100 (av herr *Stadener*) och II: 258 (av herr *Pålsson*):

»att Riksdagen, under förutsättning att Svenska sockerfabriksaktiebolaget åtager sig att ensamt bära den minskning i inkomst, som kan bli en följd av tullnedsättningen, och träffar överenskomelser om förnyande av förut gällande kontrakt med sina betodlare för fem år framåt från och med den 1 januari 1914, må besluta,

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skola från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen:

å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kaksocker samt krossat eller pulveriserat socker, 12 öre;

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 12 öre;
å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan kommer i upplöst eller flytande tillstånd, 9 öre;

å sirap och melass 5 öre;

dels ock att den i § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedel vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kaksocker, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skall utgå från och med den 1 januari 1914 med 9.5 öre för kilogram sådant socker;»

i motionerna I: 104 (av herr Swartz) och II: 263 (av herr Lindman):

»att, för den händelse Riksdagen beslutar nedsätta gällande tull å socker, Riksdagen i samband därmed måtte besluta sådan ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, därom bevillningsutskottet torde avgiva närmare förslag, att skatten å raffinadsocker ökas med samma belopp, varmed tullen å detsamma nedsättes;»

i motionen II: 256 (av herr Hamrin):

»att Riksdagen ville besluta, att för socker, som inom riket till fritt bruk utlämnas från och med den 1 januari 1914, skall betalas en skatt av 14 öre per kilogram;»

i motionerna I: 106 (av friherre Johan Beck-Friis och greve Posse) samt II: 269 (av herr Vahlquist):

»att, om Riksdagen beslutar sockertullens sänkning, skattesatsen å socker, tillverkat vid fabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga, måtte under femårsperioden 1914—1918 nedsättas med lika många öre, under 13 öre, som tullsänkningen under samma tidsperiod kan komma att omfatta;»

i motionen II: 271 (av herr Andersson i Fallsberg m. fl.):

»att Riksdagen måtte besluta, att under femårsperioden 1914—1918 fabrikerna Lidköping, Linköping och Mörbylånga måtte för vid dem tillverkat socker åtnjuta nuvarande skattelindring, utgörande 3 öre per kilogram, samt att, för den händelse Riksdagen beslutar nedsättning av gällande tull, skatten därjämte måtte sänkas med det belopp, tullsatsen å socker under samma tid nedsättes;»

i motionerna I: 107 (av herr Cedercrantz m. fl.) och II: 270 (av herr von Hofsten m. fl.):

»att Riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 35 om sänkning av tullen å socker bifalla Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 43 att skatten för vid fabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga tillverkat socker måtte utgå med 13 öre per kilogram under fem år från och med den 1 januari 1914;»

i motionerna I: 103 (av herr af Ekenstam) och II: 264 (av herr Andersson i Skivarp): »att Riksdagen ville besluta:

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skola fortfarande

från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen:

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak- samt krossat eller pulveriserat socker, 14 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 14 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 9 öre;

å sirap och melass 10 öre;

dels ock att tulltaxans nu gällande bestämmelser för restitution av tullmedel under vissa förutsättningar må lämnas orubbade;»

i motionerna I: 105 (av herr Swartz) och II: 262 (av herr Lindman):

»att Riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att nedsätta tullen å sirap till 5 öre;»

i motionen II: 272 (av herr Karlsson i Fjäl):

»att Riksdagen må besluta, att, därest den i Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 35 föreslagna nedsättningen av tullen å socker vinner Riksdagens bifall och i anledning därav de bestämmelser, som för närvarande reglera priset å vittbetor mellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget och dess betodlare, undergå sådan förändring, att likviden för betorna sänkes, genom förändring av lydelsen av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker må bestämmas, att tillverkningsavgiften för inom landet tillverkat socker skall höjas med ett mot nämnda sänkning av den för betorna utgående betalning svarande belopp;» samt

i motionen II: 254 (av herr Nilsson i Tånga):

»att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke en legal reglering av priset å sockerbetorna, verkställd av en på grund av statsmaktens beslut tillsatt nämnd, bör åstadkommas, samt, för den händelse Riksdagens medverkan påkallas, för Riksdagen framlägga de förslag, var- till en utredning i ärendet kan föranleda».

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition, nr 35, angående förändring av tullsatserna å socker och sirap m. m., icke kunnat oförändrad bifallas, måtte besluta,

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skulle från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen:

å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak- samt krossat eller pulveriserat socker, 11 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 11 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan inkomme i upplöst eller flytande tillstånd, 8 öre;

å sirap och melass 5 öre;

dels ock att den i § 13 i förordningen med tulltaxan för in-

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

kommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedlen vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kak-, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skulle utgå från och med den 1 januari 1914 med 8.5 öre för kilogram sådant socker;

2:o) att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 43, måtte antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker; samt

3:o) att de i betänkandet omförmälda motionerna

- a) I: 100 av herr Stadener,
- b) I: 103 » » af Ekenstam,
- c) I: 104 » » Swartz,
- d) I: 105 » » Swartz,
- e) I: 106 » herrar friherre Johan Beck-Friis och greve Posse,
- f) I: 107 » herr Cedercrantz m. fl.,
- g) II: 253 » » Palmstierna,
- h) II: 256 » » Hamrin,
- i) II: 258 » » Pålsson,
- k) II: 262 » » Lindman,
- l) II: 263 » » Lindman,
- m) II: 264 » » Andersson i Skivarp,
- n) II: 269 » » Vahlquist,
- o) II: 270 » » von Hofsten m. fl. samt
- p) II: 271 » » Andersson i Fallsberg m. fl.

måtte anses besvarade genom vad utskottet hemställt i punkterna 1:o) och 2:o).

I punkten 4:o) anmälde utskottet, att utskottet framdeles komme att avgiva utlåtande i anledning av motionerna II: 254 av herr Nilsson i Tånga och II: 272 av herr Karlsson i Fjäl.

Reservationer hade likväl avgivits:

i fråga om utskottets förslag till beslut:

vid punkten 1:o)

av herrar *H. M. Bäckström, Eriksson* i Grängesberg, *Palmstierna* och *Källman*, vilka inom utskottet tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

av herrar *Vennersten*, friherre *Trolle*, friherre *C. J. Beck-Friis*, *Trapp*, *Ollas A. Ericsson*, *Antonsson*, *Jespersion*, *Nilsson* i Bonarp och friherre *Fleming*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts proposition nr 35, i vad den avsåge sänkning av tullen å sirap, icke måtte av Riksdagen bifallas.

vid punkten 2:o)

av herr *Antonsson*, som hemställt om bifall till det i motionerna

I: 104 av herr Swartz och II: 263 av herr Lindman framställda yrkandet; Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

av herrar *Bäckström, Eriksson* i Grängesberg, *Palmstierna* och *Källman*, vilka ansett, att utskottet bort i anledning av herr Hamrins motion, II: 256, hemställa, att Riksdagen ville besluta, att skatten för socker, som utlämnades till fritt bruk, måtte bestämmas till 14 öre för varje kilogram, dock att den av Kungl. Maj:t föreslagna skattelindringen av 3 öre för varje kilogram för det socker, som tillverkades vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnades till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, måtte medgivnas och skatten för sådant socker således under tiden till utgången av år 1918 utgå med 11 öre för varje kilogram;

av herrar *Vennersten*, friherre *Trolle*, friherre *C. J. Beck-Friis*, *Trapp*, *Ollas A. Ericsson*, *Jespersion*, *Nilsson* i Bonarp och friherre *Fleming*, vilka yrkat, att sistnämnda sockerskatt måtte under tiden till 1918 års utgång utgöra 12 öre för varje kilogram; och

av herrar *Byström* och *Rune*; samt

i fråga om motiveringen:

av herrar *Vennersten*, friherre *Trolle*, friherre *C. J. Beck-Friis*, *Trapp*, *Ollas A. Ericsson*, *Antonsson*, *Jespersion*, *Nilsson* i Bonarp och friherre *Fleming*, som beträffande den föreslagna nedsättningen av tullsatserna å socker gjort ett särskilt uttalande;

av herr *Röing* rörande beskattningen av sockerindustrien i Öster- och Västergötland samt på Öland; och

av herr *Palmstierna* likaledes rörande beskattningen av sockerindustrien i Öster- och Västergötland samt på Öland.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Vennersten, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att betänkancket föredrages i följande ordning:

1) utskottets hemställan under punkt 1:o), i vad den rör tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull, ävensom motioner, som innefatta yrkanden i samma ämnen;

2) utskottets hemställan under punkt 1:o), i vad den rör tullsatsen å sirap och melass, ävensom motioner, innefattande yrkanden härom;

3) utskottets hemställan under punkt 2:o), utom i vad densamma rör skattesatsen å socker från fabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland, ävensom motioner med yrkanden i det ämne, denna utskottets hemställan omfattar;

4) utskottets hemställan under punkt 2:o), i vad den rör skattesatsen för socker från nyssnämnda fabriker ävensom motioner med yrkanden härom.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Slutligen hemställes, att diskussionen i första punkten även måtte få omfatta förslaget i dess helhet.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

I enlighet härmed föredrogs till en början utskottets hemställan under punkten 1:o), i vad den rörde tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull, ävensom motioner, som innefattade yrkanden i samma ämne; och lämnades därvid ordet till

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet friherre Adelswärd, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då bevillningsutskottets nu till Riksdagens avgörande föreliggande utlåtande rörande sänkningen av sockertullen väsentligen avviker från Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition, får jag härmed redan nu meddela, att regeringen, som för sin del på förhand funnit sig böra acceptera de i utlåtandet innefattade förslag och uttalanden, nu således ock vill tillstyrka dess antagande av Riksdagen.

Innan jag går att angiva skälen till denna av regeringen intagna ståndpunkt, vill jag betona, att den därmed icke i något avseende frångår sin uppfattning om det principiellt riktiga i det i propositionen framlagda förslaget.

Då jag tillrådde Kungl. Maj:t att föreslå Riksdagen att besluta den omedelbara sänkningen av tullen å socker och planen för den ytterligare sänkning av densamma under den närmaste framtiden, som i propositionen angives, grundade jag mitt förslag på den utredning och de beräkningar, som de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga verkställt. Dessa beräkningar, som avse att visa, vilka merkostnader tynga den svenska sockerindustrien i förhållande till den tyska och danska, giva vid handen, att en sockerindustri, som giver skälig avkastning å däri nedlagt kapital, kan inom vårt land drivas med ett tullskydd av 7 öre per kilogram raffinadsocker, utan nedsättning i nu gällande betpris och arbetslöner.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget har i skrivelse till bevillningsutskottet sökt vederlägga riktigheten av dessa beräkningar och med andra beräkningar velat visa, att den svenska sockerindustrien för sin tillvaro kräver vida högre tullskydd och att t. o. m. den nuvarande tullen härför vore erforderlig.

Det orimliga i detta påstående framgår redan därav, att sockerindustrien i Danmark, vars driftkostnader icke äro lägre än sockerindustriens i Skåne, kan föra en blomstrande tillvaro med en skyddstull av blott omkring 4 öre.

Jag har emellertid underkastat de sakkunnigas och sockerbolagets beräkningar och uppgifter en jämförande granskning samt därvid blott än mera styrkts i min bestämda övertygelse, att de förra i all huvudsak äro fullständigt riktiga och utgöra en säker grundval för utrönandet av det erforderliga tullskyddets storlek.

Genomförandet av den av Kungl. Maj:t föreslagna tullnedsätt-

ningen vilade bland annat på den förutsättningen, att nu gällande betpris bibehölles oförändrade.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Då emellertid, på grund av betodlarnas svaga ställning gentemot sockerbolaget, stora hinder reste sig emot förverkligandet av denna förutsättning, har jag efter framställning från betodlarnas sida och med sockerbolagets medverkan utsett en ordförande att leda förhandlingar mellan dem i syfte att söka åvägbringa en uppgörelse.

Sedan förhandlingar sålunda kommit till stånd, visade det sig snart, att det var omöjligt ernå någon uppgörelse mellan sockerbolaget och betodlarna på grundvalen av Kungl. Maj:ts förslag. Endast med största svårighet blev det möjligt att ens uppnå det avtal, som utgör utgångspunkten för bevillningsutskottets föreliggande förslag.

Rent sakligt bedömt, torde detta resultat ingalunda böra anses så obetydligt, som vissa reservanter velat hålla före. Den omedelbara tullsänkningen föranleder en minskning i sockerpriset med ett belopp av omkring 3,300,000 kronor per år, ungefär motsvarande räntan på den del av sockerbolagets kapital, som obesträtt utgöres av en genom för högt tullskydd möjliggjord överkapitalisering, vilken icke motsvaras av verkligt i industrien nedlagt kapital.

I valet mellan å ena sidan accepterandet av den till grund för utskottets förslag liggande uppgörelsen, varigenom skulle avvärjas ekonomiska och sociala konflikter, vilkas räckvidd undandraga sig all beräkning, och som kunnat bli för jordbruket i avsevärda delar av landet till stor skada, och å andra sidan vidhållandet av Kungl. Maj:ts förslag, vilket, om det av Riksdagen antoges, skulle lämna sockerbolaget fria händer gentemot betodlarna, har regeringen icke kunnat taga på sitt ansvar att fasthålla vid propositionen, utan vill för sin del förorda bifall till utskottets utlåtande.

Härpå yttrade:

Herr Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag vågar nästan tro, att jag vid inledandet av denna debatt i kammaren skulle kunna påräkna ett instämmande av så gott som samtliga kammarens ledamöter, när jag säger, att vi torde väl sällan ha stått inför en så ovanlig och egendomlig politisk situation som den förevarande. Det är ju så, att det *socialdemokratiska* partiet har funnit sig nödsakat att upptaga det yrkande och den framställning, som Kungl. Maj:t i en ganska hastig vändning övergivit, och det ser ju nästan ut, som om detta parti måste *mot regeringen själv* försvara den proposition, som blivit framlagd av regeringen. Men icke nog med detta. Det framgår av den reservation, som *högern* har avgivit till bevillningsutskottets betänkande, att *högern* å sin sida polemiserar mot de principer och uttalanden, som gjorts i den kungl. propositionen, varför ett försvar från regeringen för vad som är framlagt av densamma blir nödvändigt.

Nu har visserligen herr finansministern i det anförande, som

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

han nyss höll, såsom orden föllo sig, förklarar, att han accepterar de förslag och uttalanden, som förekomma uti bevillningsutskottets betänkande. När han uppläste sitt *kapitulationsdokument*, innebar detta, att han godtog allt vad som innebäres i de uttalanden, som bevillningsutskottet gjort. Men samtidigt meddelade herr finansministern, att han *fortfarande* fasthåller vid *samtliga* de principer, som lades fram i den kungl. propositionen. Hur detta är möjligt torde ingen kunna förklara.

Herr finansministern har, så vitt jag förstår, för oss velat framlägga en fotografiskt trogen bild utav händelsernas förlopp, men det föreföll mig nästan, som om han därvid lämnade kammaren den negativa plåten. Jag tror därför, att det är skäl i, att man något närmare belyser, hur den positiva bilden verkligen ter sig.

Hur har i själva verket denna egendomliga situation uppstått? Jag tror, att man först bör närmare klargöra detta och sedan belysa innebörden av det aktuella läget.

När regeringen i känsla av nödvändigheten för »staten att hålla sin hand över, att de till antal och omfång allt mer tilltagande kartellerna och trusterna icke oskäligt uppdriva prisen på förnödenheter eller eljest missbruka sin makt», som det heter i frisinnade landsföreningens program, tillsatt en trustutredningskommitté, fick denna i särskilt uppdrag att först och främst behandla det problem, som den stora sockertrusten innebär. Det framgick även alldeles otvetydigt av det mandat, som lämnades denna kommitté, att Kungl. Maj:t avsåg ett i huvudsak slutgiltigt ordnande av förhållandet mellan staten och den svenska sockerindustrien. Det var icke så, att man nu ville göra på samma sätt som år 1908, då finansminister Swartz godtog de siffror, som sockertrusten själv lämnat, och på dem byggde den tullsänkning, som även genomfördes, utan nu avsåg man verkligen att få till stånd ett *slutgiltigt* ordnande av tullpolitiken i förhållande till denna näringsgren. De av kammarens ledamöter, som studerat trustkommitténs betänkande, torde också där ha funnit en verklig strävan att vinna detta syfte; hela utredningen är lagd på denna bog.

De sakkunnige ha *dels* beräknat de merkostnader av skilda slag, som den svenska industrien betungas med i förhållande till den tyska och danska, *dels* också uppskattat maximistorleken av det för industrien tillsynes behövlige kapitalet, och från dessa utgångspunkter sökt utmäta det tullskydd, som rätteligen bör tillkomma industrien under nämnda förutsättningar. Det är kring dessa båda utgångspunkter, som man uppbyggt de förslag, som sedan framkommit.

Det är med tacksamhet, som man av herr finansministerns ord finner bekräftat, vad jag tror, att de, som haft hand om detaljarbetet i frågan, också för sin del måste erkänna, nämligen att de siffror och de uttalanden, som gjorts i själva den utredning, som framlagts av trustkommittén, icke på något sätt rubbats av den kritik, som framkommit från Svenska sockerfabriksaktiebolagets sida. Själva *grundvalen* för statens handlande i denna fråga är således osedvanligt stark. Detta är nu även betonat av regeringen, och det

har också kommit till uttryck vid en jämförelse av de handlingar, som sett dagen av den kritik och motkritik, som bedrivits, och vi ha slutligen även erfårit, att den nationalekonomiska vetenskapens män för sin del kunnat godtaga vad som av trustkommittén presterats.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

De slutsatser, som dragits av trustkommitténs arbete, ha emellertid varit olika. De sakkunnigas majoritet gjorde sig enligt mitt förmenande skyldiga till tämligen halsbrytande slutledningar vid begagnandet av det föreliggande materialet. De ha nämligen icke noga skilt emellan de produktionskostnader, vilka betingas av landets allmänna ekonomiska förhållanden och naturliga förutsättningar i fråga om just denna näring, således de mer *konstanta* faktorerna, och *andra* produktionskostnader, vilka kunna betingas av industriens *speciella* tekniska och ekonomiska organisation. Resultatet har också blivit, att man enligt min tanke nästan satt godtyckligheten i system. Man har kommit därhän, att det senare slaget av produktionskostnader erhållit ett tullskydd, som är en och en halv gång större än det tullskydd, som man velat tillerkänna det förstnämnda slaget av produktionskostnader och som skulle täcka skillnaden mellan de mera konstanta produktionsutgifterna i Tyskland och i Sverige. Resultatet har fördenskull blivit, att man ger ett tullskydd åt sockertrusten, därför att raffinaderierna stå tomma en tredjedel av året och emedan man har en dyrbar och stor förvaltningspersonal m. m. dylikt. En tullpolitik av detta slag lägger ju hyende under lättjan och framkallar företeelser inom näringslivet, vilka det borde ligga i statsmakternas eget intresse att på allt sätt söka få bortarbetade genom en omläggning av tullpolitiken.

Jag har nu för min del omöjligen kunnat vara med om de principer, som framlades i majoritetens betänkande. Vad industrien själv är vållande till i fråga om merkostnader bör väl ändå i all rimlighets namn den svenska statsmakten icke premiera genom ett tullskydd. Här föreligger den avgörande punkten vid behandlingen av frågan. Herr finansministern säger också, att det är »själva grundsatsen», på vilken tullpolitiken sedan skall uppbyggas. På denna punkt vann jag också, vilket jag för min del vill tacksamt erkänna, understöd av regeringen. Min »i det hänseendet företrädda uppfattning» förklaras »vara förtjänt av särskild uppmärksamhet», och i sitt yttrande till statsrådsprotokollet polemiserar herr finansministern uttryckligen emot, att man här finge bortse ifrån den avsevärda olikhet, som förefinnes mellan de båda arter av merkostnad, som finnas. Man borde successivt minska tullskyddet och se till, att de merkostnader, som berodde av industriens *egen* förvaltning och organisation, härvid undan för undan bortarbetades. Så skulle man komma ned till 7 öre, då, enligt vad som förmenas i den kungl. propositionen, endast vad som behövdes för täckandet av den konstanta skillnaden i merkostnader kvarstode. Ett annat förfarande kunde, förklarar herr finansministern, innebära »betänkliga konsekvenser». Denna *principiella* anslutning till min reservation, där jag således i själva huvudpunkten, i fråga om vad herr finansministern kallar för grundsatsen, är fullständigt ense med honom — något

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

som även apostroferats i högerpressen landet runt och som också blivit en tacksam angreppspunkt mot herr finansministern — denna anslutning gör, att jag för min del kan med större lätthet, än vad eljest vore fallet, yrka bifall till den kungl. propositionen.

Vad som skiljer denna från den framställning i ämnet, som jag för min del gjort, är icke den principiella grundvalen, utan det är för det första den omständigheten, att herr finansministern har tagit ett öre mindre första gången år 1914. Jag har föreslagit 5 öre, men han har satt siffran till 4. För det andra har finansministern stannat vid år 1918, det året då Brysselkonventionen utgår. Jag har för min del förut tillkännagivit för herr finansministern, att jag onekligen finner, att det *kan* ligga något fog i att stanna vid år 1918, fastän enligt mitt förmenande tillräcklig anledning därtill icke förefinnes. Jag fortsätter emellertid efter 1918 till år 1921 och kommer då ned till 3 öre. Det är detta avstannande 1918, som i själva verket konstituerar den väsentliga skillnaden mellan den kungl. propositionen och den motion, som jag avgivit i ämnet. På grund av att själva innebörden i den kungl. propositionen och min framställning är densamma, och då olikheten i fråga om tullsatserna icke är större, än vad jag nu angivit, kan jag sålunda för min del, herr talman, yrka bifall till den kungl. propositionen. Jag gör detta för övrigt så mycket hellre som i den kungl. propositionen förefinnas åtskilliga uttalanden, beträffande vilka det är av stort värde för framtiden, att de stödjas av denna kammare. När någon utsikt icke förefunnits att vinna bifall till den av mig avgivna motionen, men däremot utsikter ännu torde förefinnas, att Kungl. Maj:ts ursprungliga ståndpunkt i frågan godtages, är det också angeläget att söka bringa denna Kungl. Maj:ts förutvarande mening till votering i kammaren.

Sammanfattar jag då i korthet de principer, som föreligga i den kungl. propositionen, så är det för det första, att man avsett ett *slutgiltigt* ordnande av tullpolitiken. För det andra har man velat alldeles bestämt utmärka de *olika slagen av merkostnader*, som finansministern talar om. Vidare skulle det senare slaget av merkostnader bortarbetas och trusten tvingas därtill genom *successiva minskningar av tullskyddet*. Man har tillika sökt beräkna den *»skäligen vinst»*, som trusten bör åtnjuta, och endast denna borde garanteras åt trusten för framtiden. Vidare betonas — och det är hörnstenen i den kungl. propositionen, liksom det också varit under arbetet i bevillningsutskottet — att *betpriserna icke få sänkas* från sitt nuvarande läge. Slutligen hava vi dessa uttalanden angående *kontroll* över trusten m. m., som ingå i den kungl. propositionen.

Beträffande just spørsmålet om betprisernas höjd utgjorde detta, såsom jag sade, under bevillningsutskottets arbete själva *hörnstenen*, själva utgångspunkten för ärendets behandling. Ja, det befanns vara så viktigt, att innan man ingick på någon sakbehandling av frågan, beslöt bevillningsutskottet att göra det principuttalandet, att någon sänkning av betpriserna icke skulle förekomma. Dessa personer, som nu, jagade av skrämsel, i långa språng flyktat från denna position, dessa voro de mest högljudda i kravet på att man, innan man

över huvud taget gick in på frågan, skulle slå fast just *denna* princip. Nu efteråt, det må jag verkligen bekänna, sedan händelserna förlupit så hastigt, har jag svårt att förstå, vad hela detta arrangemang skulle tjäna till.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Emellertid uppstod den mest våldsamma pressagitation man gärna kan tänka sig, sedan den kungl. propositionen blivit avlämnad. Man sökte på allt sätt jaga upp panikstämning i landet. Det hördes jämmerskrin och öronbedövande larm. Det talades om »ett dråpslag mot Skånes storindustri». Det skreks i en tidning: »mer än en invasion av en fientlig armé». Här blev ett våldsamt larm, som verkligen gjorde, att man under den tid, detta pågick, förnam, att åtskilliga av Riksdagens ledamöter blevo fullständigt lomhörda, och icke vidare brydde sig om oväsendet utanför knutarna.

Mitt under allt detta larm kom herr statsministerns anförande i Odéonteatern, välbehövt avkylande. Statsministern ironiserade över »det s. k. dråpslag, som regeringen riktade mot sockerfabrikationen». »Det är ju huvudsakligen ömhet om betodlingens idkare, framför allt de små och deras intressen, som skulle diktera den stora oron, ifall man finge tro allt det, som säges och skrives. Endast mera blygt och trevande vågar sig då och då ett krav på hänsyn även till aktieägarna fram. Helst insveper man detta intresse i allmänna fraser, såsom hänsyn till en stor och välsignelsebringande näring o. d.» Vidare säger herr statsministern: »För min del hyser jag den övertygelsen, att Kungl. Maj:ts i stort sett på de sakkunniges yttrande byggda proposition är rättvis och välbetänkt.» »Den del av ett aktiekapital, som utgör en ren konstruktion, som är rent fiktiv utan reella värden bakom, kan staten ej genom fortsatt tullskydd bereda utdelning på.»

Ja, allmänheten och jag tror även Riksdagen blev på grund av detta tal ganska förvissad om *oryggligheten* av Kungl. Maj:ts beslut och om *oryggligheten* av regeringens politik i föreliggande fråga, och att det var en ganska allmän mening, fann man även, när sockeraktierna på måndagen sjönko med en krona.

Emellertid börjar det gå ganska underliga rykten. Bevillningsutskottets sammanträden uppskjutas. Man börjar känna sig, det må jag säga, rätt otrevlig till mods. En underhandlare tillsättes av regeringen; jag vill icke yttra mig om hans lämplighet i föreliggande fråga, men vi finna, hur resultatet blev. Emellertid, ryktena gå, man vet ingenting, och medan man är i färd med att söka få en ståndpunkt, som måhända skulle kunnat ena denna kammare, kommer det såsom en blixt från klar himmel: *regeringen har kapitulat*. Häpenheten blev enorm. Var det verkligen sant? Herr statsministern stod ju i söndags och uttalade sig i rakt motsatt riktning, icke kunde han väl på tisdags kvällen hava en annan uppfattning. Man sökte på olika vägar förskaffa sig visshet om hur det förhöll sig, och bekräftelse på kapitulationens verklighet vanns slutligen. Men det *liberala* partiets ledamöter borde väl ändå rädda situationen. Sådan var denna, att man kände, att här borde göras, vad göras kunde, för att rädda vänstern från en kalamitet, även om regeringen

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

begått ett svårt felsteg. Men det befanns då, att de liberala ledamöterna i förväg pressats att ansluta sig till »kompromissen», och så blevo även — jag måste med djupt beklagande säga det — liberalerna inom bevillningsutskottet medansvariga i vad som skett. Detta gäller alla utan undantag. I en ganska hastig fart beseglades kapitulationen härefter.

Det går emellertid rätt underliga rykten om huru det hela försiggått. Man talar om ett auktionerande, en dagtingan med trusten. Man schackrade och bjöd: 5 öre genast — 3 öre nu, 1 öre senare — 2 öre nu, 3 öre senare o. s. v., precis som om det skulle hava försiggått något auktionerande mellan svenska staten och sockerstaten. Man blir beklämd inför allt detta. Nu säges det visserligen, och det har framförts gång på gång, att det är betodlarna, som det gällt. Det är för deras skull man böjt sig. Ja, men om man undersöker frågan, hur är det i själva verket? Det är inför *trustens hot* och inför *dess* övermakt, som man böjt sig och kapitulat. *Betodlarna* hava icke hotat, åtminstone icke de, som icke äro insockrade med aktier. Trusten var motståndaren. Det är enligt mitt förmenande en bedrövlig händelse i vårt politiska liv som ägt rum. Vid den första sammandrabbningen med trusten besegrades regeringen. Strax därefter inregistrerades detta faktum därigenom att sockeraktierna stego med 6 procent. En hel årsvinst intjänades således på några få dagar för den, som ville vara spekulant.

Av dem, som inom regeringen äro ansvariga för vad som nu skett, är det närmast, formellt och konstitutionellt, herr finansministern, som man har att vända sig till.

När man granskar vad som skett, undrar jag, om det ändå icke finnes ett visst fog för att återkalla i minnet några ord, som den nuvarande statsministern en gång riktade mot den förre finansministern: »Det skulle förvåna mig, ifall den nuvarande finansministern icke vid närmare betänkande skulle finna, att hans auktoritet blivit undergrävd genom vad som skett.» Ty trots vad herr finansministern sade i dag, måste jag dock påpeka, att när man läser bevillningsutskottets betänkande och vad detta innehåller å ena sidan och å den andra kungl. propositionens uttalanden om slutgiltigt ordnande av tulltarifferna, den planmässiga nedskrivningen av tullsatserna intill ett tullskydd, som endast täcker merkostnader av ett särskilt slag, och allt detta tal i propositionen om driftens koncentration m. m., finner man dock, att olikheterna äro fullständigt oförenliga. Vad betodlarna angår, deras priser och ställning, säges det uttryckligen ifrån i bevillningsutskottets betänkande, att det varit omöjligt att hålla på den i propositionen angivna förutsättningen. Hörnstenen för finansministerns byggnad rubbades därigenom. Emellertid hade man för att hindra detta gjort en motion — herr Karlssons i Fjäl — den skulle enligt tidningspressen hava varit i en rätt hög påse, innan den kom ned i denna kammare. Denna motion utnyttjades i varje fall mycket starkt inom bevillningsutskottet och i pressen. Den har varit avsedd såsom ett utomordentligt vapen;

det inom Sverige producerade sockret skulle åsättas en särskild accis, om sockertrusten vågade övervältra någon del av omkostnaderna på betodlarna. Men nu finna vi, att de organiserade betodlarna ändå få betala ungefär $\frac{1}{4}$ av den pålaga trusten ensam borde vidkännas. De oorganiserade betodlarna ha inte alls fått göra sig hörda. I Malmöhus län, där flertalet betodlare äro organiserade, är det likväl $\frac{1}{4}$ som står utanför, och av samtliga betodlare är det enligt statistiken $\frac{1}{3}$, som icke äro organiserade. För det första är det sålunda blott de organiserade betodlarna avtalet gäller, och för det andra hava även dessa fått sina priser sänkta. Härav framgår ju tydligt att betodlarna icke erhållit det skydd, som de uti den kungl. propositionen blivit utlovade. Även om man således skulle vilja godtaga vad herr finansministern nyss uttryckligen betonat å regeringens vägnar, måste jag dock säga att när papperen fullständigt läggas på bordet, så förlikar sig det ena icke med det andra.

I den föreliggande kapitulationen inför trustmakten, som jag väl förstår måste kännas smärtsam även för regeringen, men som från min ståndpunkt sett var fullständigt obehörlig och kommer att innebära ödesdigra konsekvenser för den ekonomiska politiken i framtiden — i denna kapitulation säges det emellertid, att statsministern skulle vara den, som är mest ansvarig.

Jag erinrar mig ett tal, som statsministern höll för några år sedan i Eskilstuna. Han nämnde då, »huru arbetarepartiet, när det gällt, visat sig färdigt att i handling omsätta starkt anarkiserande tendenser». Nåväl, så har situationen ändrats, att man i dag med visst fog kan från arbetarepartiets sida rikta udden av dessa ord mot den liberala regeringen. År 1909 var det lockoutade arbetarmassor, som i ett förtvivlat nödvärnsläge tillgrep storstrejken — den hårda klasskampen hade pressat dem därtill. Då var det icke svårt att tala om anarkiserande tendenser. Men så visst som ordet anarki betyder »utan makt», har regeringen i *handling* bevisat dylika tendenser i dessa dagar. Det är till sin innebörd samhällsupplösning, att den svenska statsmakten böjer sig för en stat i staten, uppbyggd av enskilda intressen, och gör detta så djupt, att vad Kungl. Maj:t grundlagsenligt synes vara förhindrad att träffa avtal om med en främmande makt, nämligen fastlåsande av viss bevilling vid vissa minimibelopp, det förmår en trust inom landets gränser att tilltvinga sig av regeringen. Detta är något, som för varje svensk man måste kännas ganska tungt. Statens auktoritet nedsättes därigenom. Statsministern talade år 1905 om arbetarnas fackföreningar såsom en stat i staten, men jag vågar hoppas, att han numera fått en fördjupad erfarenhet om var den verkliga »stat i staten» i det nutida samhället är att finna.

Nu är det emellertid så, att de frisinnades »främsta ögonmärke» vid 1911 års riksdagsmannaval utgjorde, såsom det hette i frisinnade landsföreningens valupprop, *parlamentarismens genomförande*. Parlamentarismens innersta grund är väl dock *förtroendet* mellan regering och parti. En utanför stående har emellertid icke gärna kunnat undgå att iakttaga den häpenhet, den överraskning, den starka för-

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

bittring som på sina håll inom regeringens *eget* parti kommit till uttryck över vad som nu skett och det verkliga bekymmer, som på många håll inom det liberala samlingspartiet gjort sig gällande. Den som står utanför har kunnat göra sådana iakttagelser och därav dragit den slutsatsen, att det, som borde vara parlamentarismens innersta väsen i detta fall näppeligen av regeringen i minsta mån tillerkänts berättigande.

Har man parlamentarisk makt, så bör man väl ändå begagna densamma, i synnerhet när det är ett »rättvist och välbetänt» förslag, som framburits. Detta är en parlamentarisk grundregel, man ej kan komma ifrån. Men varför har den parlamentariska makten icke begagnats för att genomdriva propositionen och eventuellt Karlssons i Fjäl motion? Varför har man icke oryggligen fullföljt allt detta? Svaret är, att svaghet i viljan icke botas med parlamentariska principer, och det har även frisinna landsföreningens valupprop förutsett; det heter nämligen: »Icke var och en, som med läpparne bekänner sig till demokrati och parlamentarism, är, då det gäller, villig att handla därefter».

När statsministern hädanefter ute i bygden talar om en stark och initiativkraftig regering, är jag rädd för, att det skall finnas någon, som med ett förstående småleende tolkar innebörden av hans ord.

Nu hava vi även erfarit, att regeringen inlägger hela sin kraft på att genomdriva icke den kungl. propositionen, utan att den kungl. propositionen *icke* bifalles av denna kammare, en situation, som starkt påminner om läget i rösträttsfrågan år 1907. Den nuvarande finansministern, vilken vi nyss hörde avgiva sin förklaring, yttrade då något, som såvitt jag kan förstå, ganska väl klargör också den föreliggande situationen och kastar ett ljus över det hela, vilket jag för min del blott behöver framställa för att allt skall få sin verkliga karaktär. Han yttrade då: »Regeringen har själv nedlagt vapnen före striden och övergivit det förslag, som den för några dagar sedan ansåg såsom det bästa och rätta för att — jag vågar säga det — i brist på förutseende och fasthet, ledd eller rättare, missledd av en tillfällig opinion ansluta sig till ett till sin begränsning först nu känt tillägg»; och vidare: »Olika ha herr statsministerns uttalanden i medkammaren om den historiska domen blivit tolkade. Men hur hans excellens än tänkt sig den, undgå den kan han inte, och säkerligen bliver den icke mild, ty berömmelse av eftervärlden lärer ingen skörda genom vankelmod, även om det leder till en tillfällig seger.»

Jag kan emellertid icke underlåta att i detta sammanhang beröra ett beteende av statsministern, som oberoende av vilket politiskt parti man må tillhöra likväl förefallit ganska underligt, nämligen att statsministern kunnat på söndagen i ironiserande ton hålla ett sådant tal som han gjorde och sedermera redan påföljande tisdag morgon övergiva vad han förut ansett vara »rättvist och välbetänt». Något nytt moment hade icke tillkommit däremellan. Vad som sagts av finansministern i dag visste man förut. Det har länge diskuterats

om allt detta förut. Man kan ju söka olika förklaringar till statsministerns uppträdande, men även om man kan anse sig vara fullt förvissad om, att statsministern handlat i god tro och icke sökt att ingiva föreställning om en ståndpunkt, som han redan för egen del var benägen att övergiva, så kommer man ändock att tänka på statsministerns år 1909 fällda ord om »vederhäftighet och pålitlighet i statsförvaltningen».

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Låt oss emellertid lämna denna bedrövliga sak.

Jag måste för min del säga, att efter vad som nu har skett, är det med verkligt bekymmer, som man tänker på den framtida reformpolitiken. Med vilken auktoritet, med vilken fasthet och styrka skall denna reformpolitik, som hela vårt land längtar efter och åt vars genomförande gavs ett så starkt uttryck vid valen år 1911, hädanefter komma att bedrivas. Riksdagen är dock ännu obunden, och till dess medlemmar riktas säkerligen i dag från hela landet många blickar; och många skulle nog, om deras röster kunde höras, vilja vädja till denna kammare att icke deltaga i kapituleringen.

Skrämseln bör icke få inverka på svenska folkets representanter. Den har man sökt framkalla varje gång sockerfrågan varit före. När det gällde en nedsättning av tullen från 17 öre, så kom hela alarmapparaten i gång liksom nu. Det sades, att det var omöjligt att genomföra förslaget, och att det skulle bliva ruin. Och då det nu är fråga om en nedsättning från 14 öre, buliras det som förut. År 1904 framhöll herr Westrup, att alla fabriker, som tillkommit efter år 1894, skulle nödgas nedlägga sin verksamhet. »Man måste se saken sådan den i verkligheten förhåller sig», tillade han. Herr Tranchell skrev till bevillningsutskottet 1908, att genom det då föreliggande förslaget skulle »industrien totalt ruineras» och att landet skulle lida sådan skada att det »efter all sannolikhet icke bleve i stånd att på långt när producera sitt behov av socker». Hans Andersson, som år 1909 frambar sockerbolagets motion i frågan — »vi gjorde en motion», sade herr Tranchell här om dagen om 1913 års upplaga — yttrade, att »det vore så vackert att på detta sätt fördärva en stor industri». Då var det dock endast fråga om herr Brantings yrkande att tullen skulle sänkas med 1 öre. Larmet återkommer och det skall återkomma vart femte år, ty trusten och betodlarna hopkopplas så med Riksdagen, att så snart Riksdagen börjar att röra vid denna fråga, skall på grund av det femåriga avtalet hela larmet och vrålet återigen vakna av sig själv. Det värsta är emellertid, att om femårsperioden får utlöpa utan hinder från det liberala partiets sida kan småfolket allt mera placera sina penningar i sockerbolagets aktier, varför det nästa gång blir än svårare att komma till rätta med trusten.

Vad är då skrämselns *reella* innebörd? Jag tror, att det är skäl att med några få ord belysa den saken. Det förhåller sig ju så, att sockertrusten för att upprätthålla driften behöver betor, och att tullsatserna äro så ordnade, att trusten icke kan åtminstone för någon avsevärd tid hämta sitt behov av betor utifrån. Betarealen inom landet har också vid olika tillfällen reglerats med hänsyn till

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

behovet, och när det på grund av propositionen talas om minskning av betarealen, kan detta visserligen ske på vissa platser, men då måste den samtidigt ökas på andra platser, emedan totalvikten betor fortfarande behöves för fabriksdriftens hållande i gång. Om således en del jordbrukare få nackdel av inskränkningen, så gynnas däremot andra därav. Man flyttar endast betodlingen till nya områden.

Vi utgå emellertid ifrån att vissa betodlare förlora. Vilka betodlare är det i så fall? Enligt vad handlingarna utvisa — den separatöverenskommelse, som greve Hamilton kan ha träffat, hava vi icke att göra med i detta sammanhang — så synes det bliva i Halland och Blekinge, som betodlingen skall slopas och fabrikena nedläggas. Riksdagens beslut i frågan hindrar det ej. Vi behöva följaktligen icke tala om dessa landsändar, utan endast om Skåne, som också skulle ha varit hotat, men nu genom »kompromissen» försvarats.

Jag har tillåtit mig att här på väggen sätta upp en karta över Skåne, å vilken genom olika färger angivits arealen betjord i förhållande till hela den odlade jorden under år 1911, och vilken karta, såsom jag tror, under dessa dagar av kammarens ledamöter närmare studerats. Man ser genast av färgen, att $\frac{3}{4}$ av hela betodlingsarealen faller inom Malmöhus län, inom denna lilla kuststräcka nere i södra Sverige. Om vi närmare betrakta kartan, skola vi ävenledes finna, att det för betodlingen i Malmöhus län betyder skäpligen litet eller ingenting, om man t. ex. skulle nedlägga Svedala sockerbruk. Så koncentrerad är nämligen betodlingen inom Malmöhus län, att, även om ett eller annat sockerbruk nedlägges, skall betodlingen inom detta län likväl komma att försiggå i lika stor utsträckning och sannolikt också på samma platser som förut.

Emellertid är det kring *en* punkt, som hela denna strid i mycket väsentlig mån har kretsat: *Karpalund*. Det namnet har framkommit gång på gång och gång på gång. »Karpalund kommer att nedläggas», det har varit det stora nödropet. Nu vill jag för min del säga, att det är ganska osäkert, om det ur ekonomisk synpunkt skulle vara fördelaktigt för trusten att nedlägga Karpalundsfabriken. Den bär sig själv, och den högsta sockerhalten har åtminstone vissa år kommit just från Karpalund; i medeltal är sockerhalten i betorna mycket hög just i den trakten. Men *om* Karpalund nedlägges, huru är det då med Karpalunds betodlareförening och allt detta »småfolk», som man talar om? Ty det är ju de små betodlarna, som det främst gäller att skydda, denna mängd av små betodlare, som man skjutit fram som förtrupper — d. v. s. man har stuckit dem i ryggen med knivar; men fram skulle de. Jo, Karpalunds betodlareförening räknar 335 medlemmar, därav 64, som odla högst 1 tunnland, således egentliga småbrukare, och 79 som odla högst 2 tunnland. Sedan komma vi till de större, eller 124 om 6 tunnland, 28 om 6 till 10 tunnland, och 40 med över 10 tunnland. Dessa siffror, som jag nu uppläst, ge en bild av att här i trakten av Karpalund är det mer än på andra orter i Skåne just *de stora godsägarnes intresse* det gäller. Den för betodlingen använda arealen är näm-

ligen där i genomsnitt 3 hektar per betodlare, under det att på andra håll medeltalet rör sig omkring 2 hektar. Det är emellertid här stridens centralpunkt varit. Slutsatsen bör var och en kunna draga själv.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Nu är det så, fast det aktar man sig att tala om under allt gny och oväsen, att under de två sista åren har sockertrusten inskränkt betarealen varje år med 20 procent, således med en femtedel. Huruvida någon större inskränkning än denna skulle genom den kungl. propositionen framtvingas, det tror jag man får lämna osagt; men det larm, som uteblev, när trusten verkställde dessa 20 procents minskning, det larmet har kommit nu, när det är *svenska staten*, som vill åstadkomma någon reglering, vars följder likvälicke med visshet kunna av vederbörande förutses.

Har det då varit en *nödlidande* landsända det gällt, eller är det verkligen så, att det uteslutande gäller *fattigt* folk, människor i verkligt bekymmersam ställning, människor som man på allt sätt borde skydda och taga hänsyn till? Det är naturligt, att bland dessa betodlare det finnes åtskilliga sådana; men de, som bedrivit agitation och trätt i bräsch, för vilkas intressen ha de egentligen kämpat? Några av de siffror, som jag till frågans belysning meddelat, giva åtskilligt vid handen. Och arbetarklassens intressen, hur mycket har man tänkt på dem? Den skånska arbetarklassen, som kanske sett att följderna av en statsnyttig handling i någon mån kan beröra den, har behållit en värdig hållning. Kungl. Maj:t har ju också velat bereda särskilda möjligheter till understöd, för den händelse det skulle vara så, att någon arbetslöshet komme att inträda på något håll.

När man här talar om allt detta nedläggande av fabriker och ser all denna skrämsel, hur genomskinligt är icke syftet för dem, som följt händelsernas förlopp i vårt land! Hur var det, herr Hans Andersson i Skivarp år 1894, hur var det vid Lyckåkerskatastrofen år 1897, och vid Gideå och Husum, och vid alla bergslagsbruken, som lagts ner; hur är det, när bolagen uppe i Norrland och Värmland gå fram över bondebruken? Höra vi *då* samma skrik och larm, som vi höra *nu*, när det kanhända gäller att Karpalund skall nedläggas? Det synes mig vara fullständigt ovärdigt att skrämna upp sinnena genom en agitation av den beskaffenhet, som jag nu sökt belysa. Och jag vill tillägga, att *så* konservativ är jag i hela min samhällsaskådning, att jag anser, att skrämselein icke får ge anledning till att statens auktoritet i minsta mån nedsättes.

Vad gäller saken för industrien? Såsom hans excellens statsministern riktigt betonade i sitt anförande i Odéonteatern, har man mindre berört spørsmålet om *aktieägarnes* egna intressen. Av den kungl. propositionen framgår likväl, att även om ingen driftkoncentration utföres skulle resultatet av sockerbolagets verksamhet fortfarande bli så fördelaktigt att 5.6 miljoner kronor beredes bolaget i årsvinst, d. v. s. 7 procent å 80 miljoners kronors aktiekapital, vilket ju ansågs vara det *maximum*, till vilket det för industrien erforderliga kapitalet behövde uppgå. Om nu tullsänkningen

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

skulle innebära en lika stor prissänkning, något som är mycket ovisst på grund av världsmarknadsprisens fluktuationer, så skulle bolagets vinst i alla fall bli fullt tillräcklig. För övrigt se vi illustrerat i betänkandet, att det är så, att trusten på grund av sin makt över handeln lyckats icke blott en eller två dagar eller några få veckor men flera månader i sträck hålla sina priser från 1 till 3 kronor över tullgränsen; ja, under senaste hösten har jag beräknat, att man lyckats hålla sig över denna gräns med ett belopp från 1 till 12 kronor under tiden från oktober in i december. Med en sådan makt är det mycket möjligt, att trusten kan vinna mer, än vad som framhållits i den kungl. propositionen. Redan nyssnämnda belopp 5.6 miljoner innebär likväl en vinst av 5.2 procent å ett kapital av 108,000,000 kronor, motsvarande det medelvärde, vartill aktierna under sista året blivit försålda, med möjlighet till en utdelning av 4.6 procent på detta kursvärde. Men dessutom har ju trusten möjlighet till betydande besparingar. Det har gått genom tidningspressen, att man redan utreder spørsmålet om nedläggning av fabrikerna i Genevad och Karlshamn samt Hälsingborg. För resten kan man ju draga in på administrationskostnaderna, draga in på de oerhörda lönerna och tantiemerna, till vinst och fromma för de små aktieägarna.

Nu har Riksdagen emellertid att säga *sitt* ord i den föreliggande frågan. Vårt folk väntar, att denna kammare träffar sitt avgörande alldeles oberoende av partihänsyn. Väl kan jag förstå, att för mången detta avgörande ter sig synnerligen svårt, och att han genomgått provande stunder, innan han beslutat sig för hur han skall rösta. Men det bör uti föreliggande situation, liksom även eljest sägas, att folkrepresentantens främsta plikt är att bevaka folkets egna livsintressen. Så är det, och det må vara vilken regering som helst som styr i detta land, *aldrig skall vårt folk tåla att kapitalväldet blir den svenska statsmakten övermäktigt.*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Nilsson i Tänga: Då jag nu ber att få säga några ord i den föreliggande frågan, skall jag förutskicka den anmärkningen, att jag icke skall inlåta mig på vad som dock är det centrala i denna fråga, nämligen: vilket tullskydd sockerindustrien här i landet kan vara i behov av. Den frågan är tillräckligt tydligt besvarad av dem, som haft denna sak under utredning, och jag delar den uppfattningen, som där kommit till synes, att utöver det kapital, som finnes i företaget engagerat, industrien icke har någon moralisk rätt till vinstutdelning. Vad jag därför kommer att anföra hänför sig till betodlingen och betodlarna, i vad dessa beröras av denna fråga.

Det återtag, som regeringen ansett sig böra företaga i denna fråga, där den dock intog en synnerligen stark ståndpunkt, har visserligen fått sin förklaring dels i utskottets utlåtande, dels i den regeringen närstående pressen, och nu senast delvis från statsrådsbänken. Men för min del kan jag icke inse, att dessa motiv äro

av den beskaffenhet, att de försvara ett så betänkligt avsteg från vad man själv på förhand ansett såsom varande rättvist och välbetänkt. Nu har det, icke direkt från statsrådsbanken men från den press, som står regeringen nära, sagts, att det varit hänsynen till de små betodlarna och bolagets hot att låta repressalierna gå ut över dessa genom att inskränka betodlingen till bolagets och några av de större gårdarna, som varit avgörande för regeringens beslut. Jag skulle för min del kunnat godkänna ett sådant motiv, om detta motiv haft något reellt underlag. Men det må jag dock säga, att har man låtit skrämma sig av det skälet, så har sockerbolaget rätt att gnugga händerna av förtjusning, och regeringen har då icke heller tillräckligt granskat den utredning av de sakkunniga, som den själv föranställt om; ty då skulle man genomskådat en så oerhörd bluff.

Av de sakkunnigas utredning framgår, hur det skulle tagit sig ut, om bolaget satt detta hot i verkställighet. Betskörden 1910—1911 utgjorde 1,105,113 ton. Hur skulle det nu tagit sig ut, om betodlingen inskränkts till de större gårdarna? Jag skall hålla mig till Skåne, d. v. s. Malmöhus och Kristianstads län. Enligt de sakkunnigas utredning utgjorde, som jag nämnade, betskörden i hela riket 1,105,113 ton, för vilken skörd det erfordrats en areal av 34,134 hektar, sålunda ett genomsnittligt skörderesultat av 31.5 ton per hektar. Av utredningen framgår vidare, att av Malmöhus och Kristianstads läns 13,092 betodlare det endast är 1,116, som odla på en areal överstigande 5 hektar; och man kan väl antaga, att det varit bland dessa 1,116 betodlare, som fabriken skulle hämtat material för driften. Nu framgår det ju icke av den utredning, som de sakkunniga verkställt, hur stor genomsnittsarealen är för dessa 1,116 betodlare. Men man kan med största grad av sannolikhet antaga, att de representera högst en fjärdedel av hela produktionen, d. v. s. mellan 2- och 300,000 ton. Men tror man verkligen, att bolaget skulle funnit sig tillfreds med denna råvaruproduktion? Mig förefaller detta alldeles orimligt. För övrigt skulle en mycket stor del av de större betodlarna inskränkt sin betodling eller alldeles upphört därmed, under förutsättning av en sänkning av priset. Dessutom ber jag att få påpeka, att man icke bör förbise, att vid odling av betor på en större areal, exempelvis å en egendom, som är uppdelad i fyrskiftesbruk, man vid odling i stor skala får beräkna i genomsnitt taget betydligt mindre skörderesultat; i allmänhet beräknar man minskningen till 10 å 15 procent. Att låta skrämma sig av ett sådant hot förefaller mig därför skäligen kortsynt.

Nu har det vidare gjorts ett stort nummer av de protester, som anordnats av betodlare på skilda håll. Jag känner icke till, i vad mån dessa protestmöten bidragit till regeringens förändrade ståndpunkt. Regeringen befinner sig för övrigt nu i den situationen, att den kan instämma i dessa protester mot den kungl. propositionen; men vad jag vet, är, att de breda lagren, om jag så får uttrycka mig, av små betodlare stå alldeles främmande för dessa protestmöten,

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

och de ha all anledning att känna sig besvikna över regeringens hållning i denna fråga. Ty man gav dock dessa betodlare det intrycket, att någon sänkning i priset på betorna icke skulle ifrågakomma. Och jag för min del är livligt övertygad om att, därest regeringen med fortsatt kraft hävdade dessa krav och Riksdagen stått någorlunda enig bakom regeringen, denna haft i sin makt att driva sin vilja igenom.

Varför har man icke på närmare håll försökt att avlyssna stämningen bland de små betodlarna? Jag vågar bestämt påstå, att protestmötena icke äro något uttryck för stämningen bland dessa. Jag har från lantmän i Skåne mottagit flera skrivelser, som jag ibland nästan känner lust att införliva med Riksdagens protokoll, skrivelser, i vilka man ger uttryck för beklagande över dessa protestmöten. Man säger rent ut, att det är sockertrusten, som uppmanat betodlarna att göra så mycket väsen som möjligt. Man beklagar sig över, att betodlareföreningen skall avgöra, vilka som skola odla betor, och säger, att, om det göres förfrågan vid sockerbruken om att få odla betor, man får det svaret: »Det kunna vi icke bestämma, ty det avgör betodlareföreningen». — I en skrivelse, undertecknad av flera lantmän, som jag personligen känner, heter det: »regeringen kunde gott föreslagit 7 öres tullsänkning genast, ty skriket hade blivit alldeles detsamma.» Jag har velat säga detta därför, att jag i dessa skrivelser uppmanats att bringa deras innehåll till regeringens kännedom. — Man har tydligen trott, att dessa protestmöten haft bakom sig en kompakt majoritet av även små betodlare. Men jag ber att få säga, att dessa små betodlare höra till de stilla i landet, som sannerligen i denna fråga icke gjort något väsen av sig, och som i detta spörsmål icke blivit tillsporda av varken regering eller Riksdag. I allmänhet har man icke ens besvärat sig med att genom offentligt tillkännagivande kalla betodlarna till möte, utan genom telefon och privata meddelanden utfärdat kallelse. I regel har man därför icke haft någon aning om vare sig mötet eller innehållet i den antagna resolutionen, förrän man läst tillkännagivandena i högerpressen.

Det är ju också i hög grad betecknande för ställningen, att betodlarnas centralförening icke ansett sig behöva sammankalla medlemmarna till möte för att få utrönt, vilken ståndpunkt man intog till eventuella förhandlingar emellan bolaget och betodlarna; utan styrelsen skickar hit upp till Stockholm ett ombud med fullmakt på fickan att avgöra ett för dem så viktigt spörsmål. Icke ens sedan det preliminära avtalet mellan styrelsens ombud och bolaget kommit till stånd, anser man sig behöva underställa detta avtal betodlarnas prövning. Därmed skall anstå, till dess Riksdagen fattat beslut i frågan. Betodlarna ha dock anhållit om sammankallande av ett stort möte, men centralstyrelsens ombud vid underhandlingarna förklarar, att något sådant möte icke kommer till stånd före Riksdagens beslut. Ja, vad värde man skall tillmätta uttalandena från betodlarehåll under sådana förhållanden, förstår var och en. Det hela inskränker sig till några möten, på ett synnerligen

egendomligt sätt anordnade; det hålles ett föredrag, vars centrala innehåll är: regeringens förslag ruinerar industrien och betodlingen. Några bevis behöva icke presteras; och så uppläses en på förhand nedskrivna resolution. Det är synnerligen beklagligt, att icke regeringen gjort sig underrättad om det verkliga läget i betodlingsdistrikten. Det är en föga uppbygglig företeelse att se lantbruket berövas miljoner kronor, som hade bort och kunnat komma detta till del; och det verkar rent beklämmande, då man är närmare förtrogen med det strävsamma liv, som småbondeklassen får föra, och å andra sidan ser, vilka oerhörda kapitalanhopningar de få tillgodogöra sig, som förädla deras produkter.

Nu invänder man: en strid med bolaget hade gått ut över småbönderna. Ja, även om nu detta hade blivit fallet, vilket jag för min del icke tror, är jag dock övertygad om att dessa små betodlare skulle med betydligt större jämnmod burit detta, än vad nu kommer att bli fallet, då trusten på dem vräker över en hel del av tullsänkningen; och det dessutom, tack vare regeringens utredning, visar sig, vilka oerhörda kapitalvinster man insamlar på betodlingens bekostnad. Jag har själv under cirka 18 år odlat betor och bör då ha kommit under fund med det ekonomiska resultatet av denna odling, som icke alltid är så lysande som man på många håll är benägen antaga. Jag vågar därför påstå, att om det blåst upp till strid med bolaget, man hellre skulle underkastat sig denna, om man vetat sig ha regeringens och Riksdagens stöd, än att man, såsom nu skett, på nåd och onåd utlämnas av regering och Riksdag.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Röring: Att, herr talman, i de politiska striderna överord ofta förekomma, det är en sak som är känd icke minst för oss riksdagsmän, men sällan om ens någonsin förekomma överord i sådan utsträckning som då det gäller frågan om tullnedsättning å socker. Med alla de förbindelser, som den svenska sockerindustrien har i vår press och i olika organisationer, lyckas det denna industri att, speciellt i de sockerproducerande provinserna, agitera upp en fullständig febril stämning, när ett dylikt förslag föreligger å Riksdagens bord. Ja, sockerindustrien påstår alltid helt frankt och kategoriskt, att det föreliggande förslaget om en tullnedsättning skulle föra industrien till en fullständig ruin, industrien tål aldrig ens ett enda öres tullnedsättning.

Ett nytt bevis på det ringa värde Riksdagen bör fästa vid sådana uttalanden är det preliminära avtal, som i dessa dagar träffats mellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget å ena sidan och Skånes betodlars centralstyrelse å den andra, i vilket avtal sockertrusten förbinder sig, att även om Riksdagen nedsätter tullen å raffinad med 4 öre per kilogram, under de närmaste 5 åren betala till betodlarna det gamla grundpriset med en modifiering allenast av överpriset i anledning av betornas högre eller lägre sockerhalt.

Men det är icke allenast ifrån sockerindustrien och dess till-

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

skyndares sida som vi, allt sedan den kungl. propositionen kom fram på Riksdagens bord, ha hört en massa överord. Jag tror man kan våga påstå, att man från intet håll hört mera överord under den sista tiden än från det socialdemokratiska partiets sida, och dylika överord har man senast i dag haft tillfälle höra från herr Palmstiernas sida, liksom ock i den socialdemokratiska reservation, som är bifogad bevillningsutskottets betänkande.

I kunnen, mina herrar, lätt nog förstå, att jag för min enskilda del icke är nöjd med den utgång, som helt uppenbart frågan får vid årets riksdag. Jag har under mitt arbete i trustkommittén kommit till den bestämda uppfattningen, att Riksdagen kunde och borde besluta en tullnedsättning av 4 öre per kilogram för raffinad att träda i kraft från och med den 1 januari 1914 och att Riksdagen sedermera efter vunnen erfarenhet borde vidtaga den ytterligare nedsättning i tullen å raffinad, som kunde anses lämplig och väl avvägd, men jag har dock till sist i den sista voteringen i bevillningsutskottet låtit mina betänkligheter fara och givit min röst till förmån för kompromissen. Detta har jag huvudsakligast gjort på följande trenne skäl.

Jag har först och främst, i likhet med vad som framhålles i motiveringen till utskottets betänkande, ansett, att det är av allra största betydelse, att ett avtal kommer till stånd mellan sockerindustrien och betodlarna, så att sockerindustrien och betodlingen ostört få fortgå. Jag fruktar nämligen i motsats till den siste ärade talaren, att i en eventuell strid sockertrusten skulle genom sin maktställning kunna på ett oskäligt sätt skada betodlarnas berättigade intressen, och då staten till följd av bristande trustlagstiftning här i landet icke skulle kunna skydda betodlarnas berättigade intressen, ansåg jag, att klokheten bjöd mig att acceptera den föreliggande kompromissen.

Nu har den siste ärade talaren framhållit, att uppfattningen bland betodlarna i Skåne under den sista månaden har varit en helt annan än vad pressen påstått. Jag såg av listan över talare på talmannens bord, att en betodlare från Skåne har ordet efter mig, och jag antager, att han i den punkten kommer att bemöta vad som den föregående talaren påstått. När nu emellertid en sådan kompromiss som den föreliggande föreslås i år, får man från socialdemokratiskt håll höra talas om att kompromissen är en fullständig kapitulation för trusten, då man i verkligheten endast söker bevaka betodlarnes intressen. Men, mina herrar, år 1908, då en liknande kompromiss gjordes, vad sades då från ansvarsfullt socialdemokratiskt håll? Jo, då hade friherre Palmstierna icke säte och stämma i bevillningsutskottet, utan då hade det socialdemokratiska partiets chef, herr Branting, plats i detta utskott och han uttalade sig rörande den då föreliggande kompromissen på följande sätt: »Det torde vara ostridigt, att beredvilligheten hos statsmakterna till en uppgörelse, fotad på någon modifiering av förut intagna ståndpunkter, väsentligen haft sin rot i deras livliga önskan att medverka till att bilägga eu stor social intressekonflikt, den som i Skåne under någon tid syntes ställa

de organiserade betodlarna och de till en högre enhet sammanbragta sockerfabrikerna i en olöslig motsättning till varandra. Regering och riksdag ha därvidlag känt som en plikt att till hela landets fromma söka bidra till att denna konflikt måtte kunna avvecklas, innan den hunnit medföra olycksbringande följder för en hel landsdels befolkning. Den gången var det jordägare- och industridkareintressen, som stodo mot varandra. Men man kan utan svårighet tänka sig, att en annan gång en liknande social konflikt mellan arbetare och arbetsgivareintressen, och som på likartat sätt kunde medföra långt räckande verkningar för en landsdel eller rent av för hela landets näringsliv, också skulle kunna avvecklas, därest statsmakterna då visa samma goda vilja att medlande ingripa, eventuellt även med jämkning på egna förut intagna ståndpunkter i ena eller andra avseendet, som kan ha samband med konflikten.» Och så tillägger han: »Jag tror det vara riktigt och lyckligt för framtiden, att en sådan väg för förekommande möjliga fall hålles öppen.» Så lät det 1908 från socialdemokratiskt håll, och jag undrar, om icke dessa ord även böra vara lika gällande för den nuvarande situationen som de voro för den situation, vilken då existerade.

Det andra skälet, varför jag i utskottet biträtt den föreliggande kompromissen, är det, att jag icke, i likhet med vad som påstås i den socialdemokratiska reservationen, anser, att den av utskottet föreslagna tullnedsättningen för konsumenterna betyder blott en obetydlig lättnad. Sjuncker sockerpriset med samma belopp som det, varmed tullen nedsättes, betyder det dock, mina herrar, att den konsumerande allmänhetens vinst på tullnedsättningen blir nära 19 miljoner kronor under de närmaste fem åren. En summa av mellan 3 och 4 miljoner kronor, som årligen flyttas från sockertrustens fickor till den konsumerande allmänhetens, är icke ett belopp, som man bör förakta, även om man skulle önska, såsom jag nyss framhöll, att detta belopp varit något större.

Det tredje och sista skälet, varför jag i utskottet biträtt kompromissen, är det, att jag anser, att genom denna kompromiss' antagande här i dag Riksdagen uttalat sig i en fråga av den allra största betydelse, en sida av spørsmålet, som alltför litet beaktats i den förda diskussionen. Jag menar frågan om rätt till utdelning genom tullskydd å den del av aktiekapitalet, som i allmänt tal kallas för »vatten». Svenska sockerfabriksaktiebolaget har icke blott det största aktiekapitalet av alla svenska aktiebolag utan ock det mest urvattnade aktiekapital, som finnes här i landet. När vi i trustkommittén utredde de merkostnader, som den svenska sockerindustrien har utöver de danska och tyska sockerindustrierna och på basis av dessa merkostnader och andra faktorer kommo fram till det tullskydd, som vi anse, att den svenska sockerindustrien bör hava, gällde det att undersöka, huruvida utsikt förefanns, att den svenska sockerindustrien med detta tullskydd skulle erhålla skälig vinst på det i företaget nedlagda kapitalet. Då gällde det, mina herrar, att först undersöka, hur stort detta kapital i verkligheten var. Helt naturligt var det fullständigt omöjligt för trustkommittén att sedan så många år för-

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

flutit efter det urvattningen ägde rum, dels i de olika före 1907 existerande bolagen, dels ock vid själva fusionen, nu exakt kunna bestämma vattnets storlek. Men trustkommittén kunde genom ingående undersökningar av Svenska sockerfabriksaktiebolagets balansräkningar konstatera, att sockerbolagets tillgångar bokförts till ett värde, som med icke mindre än omkring 55 miljoner kronor översteg det verkligheten motsvarande värdet. Och nedskriver man aktiekapitalet med detta belopp, stannar man vid en summa av 80 miljoner kronor såsom det största belopp, å vilket man genom tullskydd bör giva skälig utdelning. Av den av trustkommittén föreslagna tullnedsättningen med 4 öre per kilogram motsvarar icke mindre än 3 öre skillnaden i den skäliga vinsten på de olika beloppen 135 miljoner kronors och 80 miljoner kronors aktiekapital. Skillnaden mellan dessa båda belopp är 55 miljoner kronor. 6 procent å detta belopp utgör 3.300.000 kronor. Då landet årligen konsumerar i runt tal 110 miljoner kilogram raffinerat socker, så utgör utdelningen å detta vatten (55 miljoner kronor) 3 öre per kilogram eller just den summa, med vilken i kompromissen föreslagits, att tullsatsen från och med den 1 januari 1914 skall minskas.

Genom antagande av den föreslagna kompromissen anser jag, att Riksdagen klart och tydligt uttalat sig för, att Riksdagen under inga som helst förhållanden vill vara med om att genom sin tullagstiftning medverka till att vattnet i ett aktiekapital erhåller någon som helst utdelning. Värdet av ett sådant beslut kan knappast av någon överskattas och torde vid kommande tullstrider här i kammaren hava den allra största betydelse.

I den promemoria, som Svenska sockerfabriksaktiebolaget inlämnat till bevillningsutskottet, — om vilken jag nu åtminstone icke skall yttra mig —, försöker bolaget icke på minsta sätt vederlägga, att bolagets tillgångar i fastigheter, inventarier och maskiner äro bokförda minst 55 miljoner kronor för högt. Styrelsen lämnar i motsats härtill det uppseendeväckande meddelandet, att bolagets styrelse aldrig haft anledning för sin del att under de fem år bolaget existerat, företaga någon värdering av sina reella tillgångar. Men bolaget protesterar däremot genom sin styrelse på det kraftigaste mot, och anser att det är fullständigt oriktigt, att det bokförda övervärdet av trustkommittén benämnas och betraktas såsom ett immateriellt värde. Jag förstår i sanning icke denna protest från bolagets sida. Svenska sockerfabriksaktiebolaget har nämligen själv genom sin verkställande direktör herr Tranchell i en inlaga till chefen för finansdepartementet av den 19 juni 1912 fullständigt riktigt betecknat detta övervärde såsom ett immateriellt värde, och vad som är riktigt i juni månad 1912, när det medges från trustens sida, borde väl i januari 1913, när trustkommittén använder samma ord och uttalar samma uppfattning, allra minst av samma bolag påstås vara fullständigt oriktigt. Kammaren kan redan av detta sätt att kritisera en utredning erhålla en uppfattning av den kritiks värde, som kommit utredningen till del från bolagets sida.

Jag skall till sist, herr talman, tillåta mig att inlägga en gensaga mot det påstående, som friherre Palmstierna gjorde för en liten stund sedan i sitt anförande, ett påstående, som även finnes återgivet i den socialdemokratiska reservationen, där det heter: »För betodlarna innebär uppgörelsen, i strid med förut avgivna löften, nedsättning av betprisen.» När, friherre Palmstierna, och var avgavs dessa löften? Läser man igenom Kungl. Maj:ts proposition, finner man, att något sådant löfte helt naturligt aldrig givits, emedan regeringen lika litet som trustkommittén kunnat giva ett sådant löfte. Men regeringen har i sin proposition sagt detsamma, som vi i trustkommittén sagt. På sid. 41 i propositionen uttalar sig finansministern på följande sätt: »Slutligen vill jag även betona, att jag förutsätter, att med de av mig till genomförande förutsatta tullsatserna de bestämmelser, enligt vilka betopriset under de sista åren reglerats mellan sockerbolaget och dess betodlare, ävensom nu gällande arbetslöner inom sockerindustrien icke skola sänkas.» Och detta är ungefär precis detsamma, som vi i trustkommittén sagt i vår utredning, men dessa uttalanden äro något helt annat än givna löften, som nu icke infriats.

På grund av vad jag sålunda yttrat får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Jag delar nu icke alls den optimism, som herr Nilsson i Tånga gav uttryck åt, då han talade om det stoiska lugn, varmed de små betodlarna i Skåne skulle motse en möjligen kommande strid med det stora sockerbolaget, ty jag tror, att dessa små betodlare i allmänhet ha erfarenhet av huru svårt det egentligen är att i detta fall stängas med herr Tranchell. De minnas, huru åren 1897 och 1898 betpriserna nedsattes till 1 krona 35 öre och 1 krona 55 öre, fastän herr Tranchell häromdagen erkände i bevillningsutskottet, att sockerindustrien under gångna tider varit *alltför* mycket gynnad. Han erkände sålunda, att bolaget varit för mycket gynnad, men detta oaktat nedsattes priserna för betodlarna till den grad, att en minskning i den med betor besädda arealen inträffade, som i sin ordning vållade att under åren 1899 och 1900 12,000 å 13,000 ton råsocker måste importeras. Dessa betodlare erinra sig säkerligen också, huru tragiskt försöket utföll att starta en sockerfabrik vid Lyckåker, som delvis var byggd på andelsprincipen. De frukta vidare, att en indragning av vägstationerna skulle förekomma, och dessa vägstationer äro absolut nödvändiga för de mindre betodlarna, som ha betydligt svårare än de större att lasta sina betor vid järnvägsstationerna direkt på järnvägsvagnarna.

Herr Olof Nilsson i Tånga yttrade vidare, att Riksdagen hade i sin makt att möta sådana försök från sockerbolagets sida. Jag medger och är övertygad om att Riksdagen verkligen har en sådan makt. Riksdagen skulle naturligtvis kunna möta ett sådant drag från sockerbolagets sida med att ytterligare nedsätta sockertullen eller att förändra accisen i enlighet med det förslag, som framställts

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

i herr Karlssons i Fjåls motion. Men det är klart, att man icke i första hugget skriker till sådana ytterlighetsåtgärder.

Vad beträffar den oro, som kommer till synes hos betodlarne, så tror jag, att man huvudsakligen har den pressdiskussion, som ägt rum alltsedan den kungl. propositionen framlades, att tacka för den upphetsning, som härvidlag gjort sig gällande. Det har upprepade gånger i högerpressen visats med ledning av herr Tranchells promemoria, att 14 öres tullskydd vore ett absolut minimum i fråga om skydd åt sockerindustrien och att en nedsättning skulle vara liktydig med Ragnarök för denna industri. Det förefaller dock icke som om högertidningarna själva trodde på, att herr Tranchells siffror skulle tåla att ställas i belysning av kritiken, ty i annat fall kan man icke förklara, att dessa tidningar icke med ett enda ord omnämnt trustkommitténs bemötande av sockerbolagets promemoria. Man har nöjt sig med att i hånfulla ordalag tala om kommitténs bristande sakkunskap och sökt fastslå, att endast sockerindustriens män skulle sitta inne med verklig sakkunskap. Jag vill i detta fall erinra om herr Sommelius' yttrande i nationalekonomiska föreningen 1908 rörande ett föredrag av doktor Lembke, som varit medlem av kommittén:

»Jag har haft det stora nöjet att höra det intressanta föredrag rörande sockerindustrien och dess beskattning, som av doktor Lembke nu hållits. Han är säkert den ende specialist i denna fråga, vi hava i vårt land, och det finns helt säkert ingen, som i detta avseende kan mäta sig med honom.»

Jag tror således, att även vad det rent tekniska beträffar trustkommittén haft åtminstone *en* sakkunnig. Jag tror nu också, att herr Tranchell, därest han har sinne för humor, lett ett stilla löje, när han sett, huru tidningarna förlänat hans siffror nära nog ofelbarhet. Han är själv part i målet och det ligger då naturligtvis i hans intresse att här räkna så fördelaktigt som möjligt, när det gäller hans bolag, och sockerindustriens män ha i alla tider visat sig vara drivna i konsten att röra sig med siffror. Jag erinrar mig den tid, då herr Tranchell var chef för Landskronabolaget och hade varje år en dust med taxeringsmyndigheterna och herr Eiserman, såsom kronans ombud rörande taxeringen. Han yrkade då varje år, att bolagets taxering skulle räknas i hundratals kronor, tror jag, vad taxeringsmyndigheterna föreslagit att den skulle räknas i hundra tusental. Jag tror icke, att någon människa i Skåne den tiden trodde på herr Tranchells siffror, i synnerhet som bolaget gav mycket stor utdelning. Man hade klart för sig att en hund låg begraven under detta sätt att beräkna inkomsten.

En av de första anmärkningarna, som gjordes mot trustkommitténs utredning, gällde betpriserna, och herr Tranchell har påstått, att det icke tagits hänsyn till fraktkostnaderna, varför han ville lägga 7 ½ öre på betpriserna. Jag vill då framhålla, att trustkommittén räknat synnerligen försiktigt och uteslutit år 1911 ur jämförelsen på den grund att betpriserna i Danmark det året voro så exceptionellt höga att de uppgingo till 2 kronor 78 öre. Hade vi

tagit det året med vid jämförelsen, så hade priset på sockret i betorna kommit att ställa sig i genomsnitt högre i Danmark än i Sverige, men vi ville ha ett genomsnittspris som kunde giva en så klar bild som möjligt av det verkliga läget, och därför uteslöto vi detta år ur jämförelsen. Vad frakterna beträffar, så betalar vårt bolag halva frakten, men de danska bolagen ha lagt ut decauville-spår till betodlarnes fält och dessa anläggningar ha dragit mycket stora anläggningskostnader. Nu beräknas visserligen ersättning för bolagen beroende på väglängden vid bettransporterna, men det har icke påvisats, att det danska bolaget har utgifter jämväl självt för dessa frakter. Alldeles säkert är, att herr Tranchells uppgift, att de tyska fabrikena icke betala frakten, är oriktig, ty det har visat sig, att en stor del tyska fabriker verkligen betala frakterna för betodlarna med ända till 17 à 20 Pfennige, vilket är vida mera än vad som betalas hos oss.

Vad nu beträffar arbetslönerna, om vilka den andra anmärkningen rör sig, vill herr Tranchell räkna på det sättet, att till de 56 öre, som kommittén beräknat såsom teoretiskt mervärde, och till det belopp av 1 krona 35 öre, utöver dessa 56 öre, som kommittén uträknat som den verkliga merkostnaden, skulle tilläggas 1 krona 1 öre, och sålunda merkostnaden i fråga om arbetslönerna uppgå till 2 kronor 92 öre. De 1 krona 1 öre vartill bolaget kommit är samma tal kronor 1.35 varmed kommittén räknat och herr Tranchells siffra är sålunda märkligt nog mindre än kommitténs. Att detta beräkningssätt är oriktigt ligger sålunda i öppen dag, och herr Tranchells föregående beräkningar och uppgifter strida mot dessa siffror. Han beräknade att 1904 skulle denna kostnad per raffinad uppgå till 1.60 kronor och år 1908 skulle denna siffra ha stigit till 1.78.

I den allmänna skrämsepolitik, som bolaget bedrivit, har ingått hot om nedläggning av råsockerfabriker, fast jag verkligen har svårt att förstå, huru man skulle kunna nedlägga ett större antal av dessa råsockerfabriker. Vid varje sockerfabrik ha emellertid tjänstemännen gått omkring och sagt, att just deras fabrik skulle nedläggas. Nu kan man väl dock icke antaga, att sockerkonsumtionen skulle minska därför att man något nedsätter tullen och får billigare pris utan tvärtom bör väl konsumtionen ökas och då har man nog ingen enda råsockerfabrik för mycket. Det gäller nämligen för fabrikena att fortast möjligt avverka betorna på hösten, ty sockerhalten minskas mer ju längre man dröjer på hösten med avverkningen.

Herr Röing har utförligt redogjort för den överkapitalisering, som ägde rum vid fusionen 1907, och från bolagets sida har bestritts, att en sådan överkapitalisering ägt rum, därför att 135 miljoner betalats, säger man, för de gamla fabrikena. Då är dock att märka, att denna summa betalats i aktier för de gamla företagen, och det spelar mindre roll, huru man nominellt uppför detta aktiebelopp. Huvudsaken för de inköpta företagen är att få en så stor andel som möjligt av det stora företaget. Detta spelar en helt annan och större roll än det rent nominella belopp, på vilket aktierna lyda.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Att den stora allmänheten haft samma uppfattning framgår ju därav, att sockeraktierna aldrig uppnått pari utan hållit sig vid 80 à 90 kronor beroende på tiden för utdelningen. Sydsvenska Dagbladet påstod i en polemik mot mig bland annat, att professor Heckschers avgång från kommittén förra året skulle vållat en nedgång i kursen på aktierna, men om herrarna studera tabellbilagan i slutet av betänkanudet, så skola herrarna finna, att tidningens uppgift därvidlag är absolut oriktig. Jag har till och med den övertygelsen, att hade allmänheten haft reda på den ståndpunkt, som professor Heckscher skulle komma att intaga i frågan, så skulle följderna av hans avgång snarare blivit, att aktierna stigit än att ett prisfall å desamma ägt rum till följd av herr Heckschers avgång.

Vidare har det sagts, att denna tullnedsättning betyder ingenting för den konsumerande allmänheten. Det har predikats i tidningarna, att dessa 4 miljoner, fördelade på den stora allmänheten betyda icke ett dugg, men om man samlar dem, så bli de ett kapital. Det är ett synnerligen bekvämt sätt att skapa kapital, hop-samla bara den stora allmänhetens små slantar och lägga dem i en stor hög. Cynismen i detta resonemang är uppenbar. Vad för övrigt talet beträffar att allmänheten, att de fattiga husmödrarna icke skulle fästa avseende vid att sockret bleve 3 à 4 öre billigare, så vill jag säga, att min erfarenhet är en rakt motsatt. Jag har många gånger sett exempel på att handlande använda sockret som ett lockbete i sina affärer: de sälja sockret billigare med den beräkning att därmed locka kunder till sig, till vilka de jämväl skola kunna sälja sina andra varor. Det händer mycket ofta att folk går lång väg för att köpa socker till ett par öre billigare pris än det, varför det säljes i närmaste affär. Från denna synpunkt sett finnes, därom är jag övertygad, mycket starka skäl för att en tullnedsättning må komma till stånd i fråga om socker, och jag är lika övertygad om, att bolaget verkligen kan bära en sådan tullnedsättning, något som det för övrigt trots allt hojtande om motsatsen självt medgivit.

Man har ju starkt klandrat, att regeringen modifierat sin ställning i denna fråga, men detta har naturligtvis skett därför, att betodlarna skulle vara den svagare parten vid kommande konflikter, och sådana konflikter vore med det ursprungliga förslaget absolut oundvikliga. Jag vill citera Henrik IV:s yttrande, att »Paris kan väl vara värt en mässa», och jag tror också, att de fem års fred, om vilka det här är fråga, kunna vara värda en mässa. Jag beklagar, att betodlarna fått vidkännas en nedsättning i sina betpriser, och jag vet också, att denna nedsättning har sin orsak i betodlarnes solidaritet med varandra i deras önskan, att alla nuvarande råsockerfabriker skola under dessa fem år hållas i drift och sålunda varje trakt kunna fortsätta med sin betodling.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Då innehållet i den föreliggande kungl. propositionen blev känt inom det län, jag här representerar, väckte det, såsom helt naturligt är, oro och be-

kymmer inom vidsträckta kretsar, icke minst hos länets jordbrukare. Dessa bekymmer och denna oro ha tagit sig uttryck i ett flertal resolutioner, som tillställts länets representanter för att genom dem bringas till Riksdagens kännedom. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att här in extenso föredraga dessa resolutioner, som i huvudsak äro av samma innehåll, utan skall inskränka mig till att här uppläsa den vädjan till svenska Riksdagen, som avslutar en var av dessa resolutioner. Denna vädjan är av följande lydelse: »Ortens jordbrukare, stående inför vissheten att i följd av den påkallade tullnedsättningen förlora länets råsockerfabrik, som är en nödvändig förutsättning för jordbrukets främjande och för ett intensivt utnyttjande av detsamma, uttrycka våra allvarsamma bekymmer för den föreliggande faran, och våga vi hysa den tillförsikt, att svenska Riksdagen, beaktande den fara, som hotar länets jordbruk, skall söka ordna så, att råsockerfabriken i Karlshamn kommer att bevaras till fromma för länets jordbruk med dess betingelser för vidare utveckling.»

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Det är emellertid icke blott länets jordbrukare, som hänvänt sig till länets representanter med sina bekymmer. Jämväl Karlshamns stadsfullmäktige ha i skrivelse framhållit, vilka betydande ekonomiska förluster ett nedläggande av sockerfabriken i Karlshamn skulle medföra för detta samhälle. Vidare ha under gårdagen Smålands och Blekinge handelskammare till mig och såsom jag antar jämväl till andra ledamöter av Riksdagen riktat en maning att kraftigt verka för bibehållande av sockerbetsodlingen och sockerindustrien inom Blekinge län. Från alla dessa håll har man med siffror sökt visa, vilka betydande värden och intressen, som här stå på spel. Jag skall icke trötta kammarens ledamöter med att här återgiva alla dessa sifferuppgifter. Det må vara tillräckligt att erinra om att från sockerfabriken i Karlshamn under sistlidet år till betodlare utbetalts ej mindre än 816,000 kronor och till fabriksarbetarne 171,000 kronor och att de belopp, som tillkommit betodlingsarbetare, uppgått till mellan 2- och 300,000 kronor. Samtliga de frakter, som uppstått genom sockerindustrien i Blekinge, ha uppgått i medeltal årligen till omkring 50,000 kronor, av vilket belopp största delen tillfallit järnvägar, i vilka länets städer och ett flertal landskommuner äro stora delägare. Jag bör i detta sammanhang kanske även nämna, att under sistlidet år tillkommit en ny järnvägsförbindelse till Listerlandet, som dragit en kostnad av omkring 160,000 kronor och vars ekonomi baserats så gott som uteslutande på transport av sockerbetor. För Karlshamns stad betyder ett nedläggande av sockerfabriken därstädes en årlig minskning i skatter och hamnintäkter av omkring 15,000 kronor, vartill komma andra direkta och indirekta förluster, som icke kunna med siffror exakt angivas.

Det är, som man finner, högst betydande ekonomiska intressen, som här äro hotade — intressen, vilka hänföra sig till länets jordbruk, dess industri och dess kommunikationer. Man hade därför kunnat förvänta, att dessa intressen skulle ha blivit beaktade vid den uppgörelse, som kommit till stånd inför den av regeringen ut-

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

sedde förlikningsmannen. Man hade också kunnat förvänta, att tillfälle beretts en eller flera representanter för Blekinge att närvara vid och deltaga i de förhandlingar, som föregingo denna uppgörelse. Men så har icke skett. Vid dessa förhandlingar och vid denna uppgörelse, som så hänsynslöst prisgivit sockerindustrien och sockerbetsodlingen inom Halland och Blekinge, ha dessa båda landskap helt och hållet lämnats utom räkningen. Icke ens från det håll, där man dock kunde ha berättigad anledning att fordra någon hänsyn jämväl till dessa landsdelar, nämligen från regeringen, har något åtgjorts för att tillvarataga deras intressen. Regeringen har tvärtom genom det sätt, på vilket den ingripit i denna fråga, satt betodlarna i Blekinge och Halland i den situationen, att de icke kunnat göra sin talan gällande vid de förhandlingar, som förekommit inför förlikningsmannen. Det förhåller sig nämligen så, att det förordnande, som meddelades denna förlikningsman, avsåg allenast de betodlare, som tillhöra Skånska betodlareföreningen; och genom denna begränsning har det omöjliggjorts för betodlarna inom Blekinge och Halland att vid förhandlingarna bevaka sina intressen. Jag förmodar, att man gentemot vad jag nu anfört skall framhålla, att då framställning om tillsättandet av förlikningsman gjorts endast från Skånska betodlareföreningen, regeringen saknat anledning att lämna förlikningsmannen ett vidsträcktare förordnande än som skett. Ja, så kan man ju säga, om man ser denna sak rent formellt, men när vitala intressen stå på spel, då böra väl de formella synpunkterna få vika, då bör väl också regeringen så fatta sin uppgift, att den söker tillvarataga alla landsdelars berättigade intressen, även om dessa intressen icke bäras upp av en så inflytelserik organisation som den skånska betodlareföreningen. Nu har åt denna förening och åt svenska sockerbruksbolaget överlämnats att besluta i denna för Blekinge och Halland så vitala fråga. Och resultatet? Ja, det har blivit sådant man under dylika förhållanden kunde vänta. De förhandlande parterna ha icke tvekat att i eget intresse uppoffra sockerindustrien och sockerbetsodlingen i dessa båda landskap. Den uppgörelse, som träffats, innebär nämligen, att råsockerfabrikerna inom Skåne skola bibehållas, under det att åt sockerbolaget överlämnats, att när helst bolaget finner för gott nedlägga sockerfabrikationen inom Halland och Blekinge. Och denna uppgörelse, som så hänsynslöst prisgiver dessa båda landsdelar, som gynnar det ena landskapet på det andras bekostnad, den har tillkommit, det måste här sägas, under regeringens lägn och med dess goda minne. Den enda ljuspunkten i denna i övrigt så mörka tavla är följande uttalande i motiven till bevillningsutskottets utlåtande. »Utskottet förväntar att icke genom bolagets åtgöranden betodlingen må bringas att upphöra inom de områden, från vilka nu betor levereras till nämnda bolags fabriker.» Det är ju glädjande att finna, att åtminstone inom bevillningsutskottet man behjärtat den brydsamma ställning, i vilken betodlarna i Halland och Blekinge kommit genom denna av regeringen accepterade överenskommelse. Jag är förvissad om, att utskottet genom detta uttalande velat kraftigt betona, att den svenska

Riksdagen både kan och vill värna om de intressen, som hotas genom denna uppgörelse, och jag vill för min egen del hoppas och tro, att Riksdagen också i handling skall visa, att den delar denna utskottets uppfattning.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Herr talman, i den situation, vari denna fråga nu föreligger, har jag intet yrkande att framställa.

Häruti instämde herr *Jönsson* i Boa.

Herr von Hofsten: Herr talman! Inom den stora sockerfrågans ram finnes en speciell fråga, som intager en så att säga mera självständig och oberoende ställning, och där man rör sig på, om jag får använda uttrycket, mera neutral mark, nämligen frågan om den ställning, som de till den s. k. Lidköpingsgruppen hörande fabrikererna böra intaga i skattehänseende. Kungl. Maj:t har föreslagit, att berörda fabriker skulle få bibehålla samma ställning som hittills, d. v. s. få åtnjuta en skattelindring av 3 öre. Bevillningsutskottets majoritet har gått på samma linje. De sakkunnige, herrar trustkommitterade, hava däremot ansett, att dessa fabriker icke hade de förutsättningar, att deras existens vore berättigad, och på denna grund avstyrkt all skattelindring. Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk med att framlägga någon historisk eller statistisk utredning angående dessa fabrikers läge och utvecklingsmöjligheter, men då jag ber att få yrka bifall till den av herr Vennersten m. fl. framburna reservationen, anhåller jag att med några ord få motivera detta yrkande.

Vad då först beträffar trustkommitténs uppfattning om dessa fabrikers framtidsutsikter, kan man ju finna bemälda sakkunnigas nyss omförmälda pessimistiska uppfattning ganska förklarlig, om man tar i betraktande, att herrar sakkunnige huvudsakligen utgått från situationen, sådan densamma förelåg år 1910. Det är emellertid, såsom herrarna av den mångfald broschyrer, tidningsuttalanden och motioner, som framkommit, kunnat finna, just den förändrade situation, som inträffat efter 1910, och den lysande fortgång, vilken onekligen här föreligger, som gör, att man vågar påstå, att den målning, som trustkommitterade sålunda gjort, är alltför pessimistisk. Jag skall tillåta mig nämna några få siffror. Antalet betodlare har efter 1910 ökat med 500, arealen av den jord, som ligger under betodling med 2,000 tunnland, och den summa, som utbetalas för betodling, med 500,000 kronor. För närvarande utbetalas inom dessa fabrikers betodlingsområde ett belopp av 1,800,000 kronor för betor. Det är alldeles givet, att en sådan summa skall ha ofantligt stor betydelse för dessa traktens befolkning, lantbruk och kommunikationer. Enbart i frakter utbetalas från dessa fabriker ett belopp av 364,000 kronor. Med tanke således på den fortgång, som dessa fabriker vunnit just under de två senare åren, vågar jag påstå, att grunden för denna ganska allmänt föreliggande uppfattning om berörda fabrikers brist på existensberättigande är felaktig. Då skulle man kunna tycka, att dessa fabriker borde med tacksamhet mottaga

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

den skattelindring, som för dem av Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet föreslagits, varigenom deras ställning skulle bli densamma som för närvarande. Om man emellertid över huvud taget går med på principen att genom skattelindring söka bereda ifrågavarande fabriker möjlighet att hinna skapa sig en säker grund för sitt arbete — något som jag förut påvisat vara möjligt — synes det mig riktigtast tilltaga denna skattelindring så att den verkligen medför åsyftat resultat. I detta sammanhang må det tillåtas mig att nämna en siffra, som är ganska talande: Ett öres nedsättning i tullen med därav följande ett öres lägre pris per kilogram socker skulle för dessa fabriker medföra en förlust av 100,000 kronor. Årsvinsten för samma fabriker under år 1912 utgjorde omkring 300,000 kronor, alltså kommer efter en tullnedsättning av tre öre hela 1912 års vinst att så att säga bortfalla. Med tanke på vad som nyss antyddes, nämligen att det finns ofantliga möjligheter, som det vore bra hårt att nu stäcka, vill jag vädja till kammaren att taga dessa fabrikers intressen i beaktande och låta dem under ännu en femårsperiod få den chance, som ligger i ytterligare ett öres skattelindring, med andra ord att de måtte få åtnjuta en skattelindring av fyra öre.

Härvid må ock frambållas ytterligare tvenne synpunkter, som böra beaktas vid denna frågas bedömande, nämligen dels att ifrågavarande fabriker allenast under ett år, 1905, kommit i åtnjutande av materialbeskattning, en förmån, som under en följd av år tillföll de skånska sockerbruken och dels att betodlingen i Skåne krävde en tidsrymd av 18 år för att uppnå det betkvantum, som Östergötland, Västergötland och Öland nått efter respektive 8, 9 och 5 år.

Herr talman, på grund av vad jag sålunda anført ber jag att få yrka bifall till herr Vennerstens reservation om en skattelindring för de till den s. k. Lidköpingsgruppen hörande fabrikerne av 4 öre.

Hans excellens herr statsministern Staaff: Herr talman, mina herrar! Många anklagelser och bittra anklagelser hava uti detta ärende blivit riktade mot regeringen. Jag indelar dem i två huvudanklagelser, den ena, att regeringen skulle, som man uttryckt det, hava kapitulerat inför trusten, och den andra, som lagts något olika, att regeringen i varje fall varit orsak till den förödmjukelse inför trusten, som regeringen nu tillråder Riksdagen att underkasta sig. Jag skall behandla först den ena och sedan den andra av dessa anklagelser.

Jag torde då kanske få något närmare ingå på händelsernas utveckling och redogöra för huru de skäl framställt sig för regeringen, vilka befunnits vara av så tvingande art, att regeringen måst övergiva tanken på att vidhålla propositionen. Propositionen sade öppet och ärligt ifrån vad regeringen ansåg, att trusten kunde tåla med avseende på tullsänkning, och departementschefen betonade tillika uttryckligen, att han förutsatte, att med de tullsatser, som förordats, betprisen icke skulle sänkas, utan hållas uppe vid sin nuvarande nivå. Redan därvid ber jag att få göra en erinran. Man har velat framställa detta yttrande i statsrådsprotokollet som ett löfte; man

har velat påstå, att regeringen skulle hava iklätt sig garanti för att betprisen skulle hållas uppe. Jag kan icke förstå detta tal. Då departementschefen säger, att han *förutsätter*, att betprisen skola hållas uppe även efter tullsänkning, så lär väl icke åt dessa ord kunna givas starkare innebörd än av en förklaring, att det i regeringens plan aldrig ingått annat än att betprisen skulle hållas vid nuvarande höjd. Men väl kan man säga, och med rätta, att däruti ligger från regeringens sida ett löfte att behärta betodlarnas sak. Följaktligen, ifall det skulle visa sig, att bolaget icke ville och att betodlarna icke kunde hålla betprisen uppe, ja, då hade ju en situation inträtt, som i själva verket med full konsekvens borde föranleda ett övervägande från regeringens sida om modifikationer i det ursprungliga förslaget.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Då nu ifrån båda parternas sida en benägenhet lät sig förspörjas om en förhandling dem emellan, anmodade finansministern en man att leda förhandlingen, som av båda parterna och jämväl av allmänheten var högt aktad, liksom han av regeringen var känd för sin synnerliga skicklighet, sin sakliga läggning och sitt lugn, allt egenskaper, som borde göra honom till en god ordförande i denna förhandling, och han åtog sig detta värv, som bekant.

Det är klart, att regeringen under det att underhandlingarna fortgingo stod i den närmaste förbindelse med denne ordförande, och jag vill uttala såsom min uppfattning, att han icke underlåtit någon-ting, då det gällt att följa de instruktioner, som regeringen givit honom, och vilka såsom herrarna väl kunna förstå, gingo ut på att i allra möjligaste mån hålla på vad regeringen ursprungligen föreslagit.

Det blev nu snart tydligt, att någon fredlig uppgörelse mellan parterna var otänkbar utan vissa modifikationer i de tilltänkta tullsänkningarna. Regeringen mottog helt naturligt från förhandlingarnas ledare underrättelser om hans erfarenheter och iakttagelser rörande ställningen, stämningen och de möjligheter, som förefunnos i denna situation. Då det blev klart, att annat val icke fanns än antingen strid eller också en fredlig uppgörelse, fast med betydliga modifikationer i tullsatserna, så kom regeringen uti ett mycket allvarligt och bekymmersamt läge.

Det var ju alldeles givet, det var ju ingen hemlighet för regeringen, att ville man segla i medvind, så skulle man utan vidare avvisa modifikationerna, avvisa möjligheten till fredlig uppgörelse och låta det gå till strid. Men det är icke säkert, att det är det rätta av en regering att välja medvind. Det är en stark frestelse att så göra, men det händer, att plikten reser sig på den andra sidan och befällande fordrar, att regeringen skall söka att noggrant pröva alla sidor, innan den fattar sitt beslut. Det är icke alltid så lätt för alla utomstående att uppfatta den ställning en regering har i sådana fall. Det finnes även utomstående, som mycket väl uppfatta svårigheterna och ansvaret och för den skull söka i det längsta undandraga sig desamma.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

För regeringen stod det klart, att den måste gå till en fullständig prövning av sakens alla sidor. I denna situation kunde man icke undgå att för minnet återkalla en liknande situation, som inträffat för 5 år sedan vid 1908 års riksdag. Även då hade en regering, då en högerregering, framlagt ett förslag, icke fullt av samma beskaffenhet som detta, men i en liknande riktning, därvid avsetts att till statens förmån belasta bolaget med en högre skatt, under det att man nu genom tullsänkningar sökt att bereda bättre pris för den konsumerande allmänheten. Även då blev det klart, att man hade att välja mellan modifikationerna eller strid. Man valde modifikationerna, och man gjorde det för att undvika striden och vinna en fredlig uppgörelse.

Det har redan av en föregående talare blivit erinrat om den, jag må säga, ganska betydelsefulla reservation till bevillningsutskottets utlåtande i den frågan, som därvid avgavs av dåvarande ledamoten i bevillningsutskottet, herr Branting. Det har erinrats, hurusom han den gången gick med på väsentliga modifikationer, och huru han gjorde det av huvudsakligen två skäl. »För det första», säger han, »var det uppenbart, att, praktiskt sett, ingen den minsta utsikt förelåg att i det skede, vari frågan kommit, genomdriva i Riksdagen mera än kompromissen», men att det vore fara för att, om denna bleve uppriven, olyckliga följder skulle inträffa. Vidare ansåg han, att den beslutade kompromissen i och för sig icke vore av ofördelaktig typ. »Den ger», säger han, »genast två tredjedelar av det hela, som avsetts, och leder efter en måttlig övergångstid fram till att fullt uttaga vad Kungl. Maj:t begärt.» Ja, detta är fullkomligt riktigt, men man bör därvid kanske tillägga, att reservanten själv i början av sin reservation hade uttryckligen framhållit, att man haft gott fog att ifrågasätta, om man ej kunnat gå längre än Kungl. Maj:t. Det är också att märka, att då förelåg en socialdemokratisk motion, — ehuru jag icke vet, om reservanten gillade den — vilken gick högst betydligt längre än Kungl. Maj:t. I fall man jämför vad som genom denna socialdemokratiska motion, om den hade vunnit bifall, skulle blivit det ekonomiska resultatet, med den kompromiss, som sedan antogs och som även reservanten tillrådde, så finner man, att den socialdemokratiska motionen gått ut på ungefär något sådant som 27 miljoner kronor och den av reservanten godkända kompromissen på något sådant som 11 à 12 miljoner kronor. Jag erinrar då om att skillnaden i konsumenternas vinst, enligt den nu av bevillningsutskottet förordade kompromissen och enligt Kungl. Maj:ts proposition oförändrad är den, att enligt den senare beloppet för de fem åren sammanräknat hade blivit, om jag nu ej minnes orätt, mellan 28 och 29 miljoner kronor, under det att efter den nu föreslagna kompromissen det blir mellan 18 och 19 miljoner kronor. Det är således tydligt, att den kompromiss, som här föreligger och som man från socialdemokratiskt håll förklarar så oerhört betydelselös, som har betecknats så, att konsumenterna vinna nästan ingenting och trusten kan fortfarande brandskatta allmänheten, det är en kompromiss, som ligger mycket närmare vad regeringen i detta

fall föreslagit, än vad den kompromiss, som den ärade reservanten 1908 förordade, låg nära det, som socialdemokraterna då föreslogo.

Det är emellertid ett annat skäl som samme ärade reservant anför, då han fortsätter: »Härtill kommer en annan synpunkt, som för mig vägt tungt». Vilken är denna synpunkt, som för herr Branting då vägde så tungt? Jo, han säger: »Det torde vara ostridigt, att beredvilligheten hos statsmakterna till en uppgörelse, fotad på någon modifiering av förut intagna ståndpunkter, väsentligen haft sin rot i deras livliga önskan att medverka till att bilägga en stor social intressekonflikt, den som i Skåne under någon tid syntes ställa de organiserade betodlarna och de till en högre enhet sammanbragta sockerfabrikerna i en olöslig motsättning mot varandra. Regering och Riksdag ha därvidlag känt som en plikt att till hela landets fromma söka bidraga till att denna konflikt måtte kunna avvecklas, innan den hunnit medföra olycksbringande följder för en hel landsdels befolkning.» — Den gången var det således ett vägande skäl, som låg uti hänsynen till denna sociala intressekonflikt, den gången tog man således avgörande hänsyn till vad man kallade de »olycksbringande följder», som den skulle kunna framkalla!

Det var emellertid tydligt, att, då nu regeringen måste överväga sin ställning och besluta om den, så var den naturligtvis skyldig att gå vida djupare in i saken än att blott och bart fästa sig vid vad som förekommit 1908 och den visserligen oförnekliga analogi mellan nu och då, som föreligger. Vi måste för oss försöka klargöra, vari dessa »olycksbringande följder», som reservanten år 1908 hade talat om, skulle kunna komma att bestå. Om man då läser trustkommitténs, såvitt jag vet i detta fall alldeles obestridda utredning, så finner man, att den innehåller en ganska fullständig framställning av antalet betodlare och storleken av den betareal, som dessa odlare bruka. Om man ser på kommitténs siffror, så finner man, att blott inom Malmöhus län antalet betodlare med en betareal av högst en halv hektar uppgives till 3,629. Jag skall fästa mig vid denna siffra — jag behöver inte gå vidare och upprepa alla siffrorna, utan fäster mig blott såsom ett tillräckligt och tillräckligt talande exempel vid denna siffra. Det var just hänsynen till de betodlande småbrukarnes ställning i en eventuell strid, som för regeringen vid dess övervägande framträdde såsom huvudskälet å den ena sidan, det huvudskäl, som skulle kunna tänkas förmå regeringen att övergiva fasthållandet av den proposition, den en gång hade framlagt och som den både då och sedan fann både rättvis och välbetänt i de tullsats, som däri föreslogos och planerades, så länge man blott tog hänsyn till trusten. Det är ju naturligt, att dessa småbrukares intressen måste för regeringen spela en mycket stor roll, det är ju naturligt redan därför, att vi, som sitta i regeringen, tillhöra ett parti, som redan länge har framburit och sökt att främja just dessa småbrukares intressen, som på alla sätt försökt att bana väg för en egnahemsrörelse och en småbrukarörelse i allt vidare och vidare utsträckning. Nu tillkom därtill, att vi genom underrättelser, som jag har anledning att betrakta såsom fullständigt säkra, kommit till

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

den uppfattning, att betodlarnes förmåga att själva genom upprätthållande av sin sammanslutning och fastheten i sina krav tillvarataga sina intressen beklagligt nog var ganska liten. Det var tydligt, att betodlarnes sammanslutning var ganska svag, den var på mångahanda sätt underminerad, bland annat, därför att icke uteslutande ekonomiska intressen gjorde sig gällande, utan också intressen av annat slag spelade in.

Vad hade då kunnat ske, ifall regeringen hade avvisat möjligheterna till fredlig uppgörelse och fasthållit vid propositionen och således en tullsänkning kommit till stånd, utan att någon föregående uppgörelse mellan parterna legat emellan. Ja, det kunde ju ha inträffat ganska mycket. Det är icke så lätt att fullständigt förutse och förutsäga, vad som verkligen skulle ha inträffat, men det kunde t. ex. ha inträffat, att sockerbolaget uppställt villkor, som för betodlarna varit oantagliga, att bolaget, som ju hade sitt stora lager inneliggande och en ganska god tid kunde hjälpa sig fram med understöd av ett antal betodlande vänner, då förklarat, att det ämnade sköta sig självt utan avseende å betodlarnas hittillsvarande sammanslutning. Det är nästan otvivelaktigt, att denna sammanslutning då hade sprungit sönder, och sedan hade bolaget, såsom det i förra tider gjort, kunnat självt sätta sina pris — kort sagt, man hade stått inför en typisk social intressekonflikt, där man på förhand måste i högsta grad befara, att den ena parten, och just den part, för vilken hela denna tullkonstruktion i själva verket borde vara tillkommen, skulle ligga under. Ja, kan man säga, vad hade det då gjort? Herr Palmstierna sade, om jag fattade honom rätt, att betodlingen måste i alla händelser fortfara, betarealen blir densamma, men det blir kanske andra, som komma att odla betorna. Mina herrar, det är icke så, socialdemokraterna bruka resonera vid intressekonflikter inom den industriella världen, det är icke på *den* foten, som socialdemokraterna ställa sig vid stora arbetskonflikter: att alltid blir det arbete, fastän det är andra som komma att träda till arbetet.

Men, kan man säga, för att vara betodlare måste man ha jord, och jorden har man kvar, man får i all världens tid odla något annat, i fall det blir konflikt, som sopar över en stor del av den betodlande delen av provinsen.

För det första är det dock väl icke så alldeles sagt, att för alla dessa små och ekonomiskt svaga betodlare jorden verkligen skulle ha kommit att »finnas kvar», ty det är ju tydligt, att om en del av dem för en sparad penning lyckats tillvinna sig någon jordlapp, som genom betodling redan hade stigit i värde, då den köptes, skulle det för dem blivit högst betydande svårigheter, ifall den stegrade förtjänst, som betodlingen innebär, hade borttagits från denna jord. Men för det andra, är det verkligen så underligt, ifall man tvekade att emot en hel befolknings redan invunna fördelar ingripa eller släppa andra lösa att ingripa, hur de ville? Låt oss tänka efter en smula. Här i mellersta och norra delarna av Sverige har jag funnit, att man i allmänhet gör sig bra nog höga föreställningar om icke blott Skånes utan alla skåningars ofantliga rikedomar. Skånes

jord, säger man, är fet, och så förmodar jag, att man ibland drar sina slutsatser av att man tycker, att den skånska befolkningen understundom mera än kanske andra landsdelars i själva sitt yttre företer en viss välmåga. Men ifall man går till botten av saken, så tror jag nog, att man skall förstå, att hur fet den skånska jorden än må vara, beror det väl i all världen på hur mycket man äger av den jorden, hur pass välmående man själv är. Sanningen är nog den, att Skånes små jordbrukare få föra ett rätt strävsamt och slitsamt liv för att avvinna sin torva nödig bärgning för sig och sin familj. Men det är också sant, det får erkännas, och det skall fasthållas, att uti detta strävsamma liv det kommit in en viss förbättring, kommit in en viss höjning genom de ökade tillfällena till förtjänst, som betodlingen giver. Det är således då frågan om, huruvida man skall låta denna lilla höjning bortsopas, eller om man skall vara något öm, något mån om den, och då kunna herrarna kanske förstå, att med den uppfattning, som är den nuvarande regeringens, kändes det för oss icke blott såsom svårt utan såsom omöjligt att låta ett sådant ingripande ske, att genom en obeveklig hållning själva föranleda ett sådant ingripande. Spörsmålet stod så: skall man offra betodlarna för principens skull eller skall man med större varsamhet och med några modifikationer för betodlarnas skull tillämpa principen? I detta dilemma bestämde regeringen sig för den senare utvägen. Efter att noggrant hava övervägt saken anslöt regeringen sig således till samma uppfattning, som så klart och så bestämt hävdades år 1908 av den reservant, som jag nyss omtalat.

Då man nu så häftigt förebrår oss det skedda från socialdemokraternas håll, då vill jag be att få säga ett allvarsord åt herrar socialdemokrater. Man tillvitar oss liberala ifrån de båda andra partiernas håll ständigt och jämt, att vi göra eftergifter. Från högerpartiernas håll säger man: eftergifter, ständigt eftergifter åt socialdemokraterna; från socialdemokratiskt håll: alldeles för mycket eftergifter åt högerintressen, åt kapitalistintressen! Nå, den där melodien från båda hållen kanske kan i viss mån ge anledning för den opartiske betraktaren — ifall någon sådan numera finnes i detta land — att överväga, huruvida icke vad vi liberala göra i själva verket är att vi följa våra egna uppfattningar och våra egna grundsatser. Men en sak skulle jag vilja säga. Om det socialdemokratiska partiet vill göra krav gällande, så skola vi liberala alltid till övervägande upptaga dessa krav. Men, mina herrar, om I kommen till oss och begären, att vi skola utan hänsyn till den ringa och uti ogynnsamma villkor i stort sett ställda befolkningen, utan hänsyn till den anspråkslösa lycka i materiellt avseende, till det något höjda välstånd, som en eller annan grupp därav kan ha vunnit — att vi skola, säger jag, utan hänsyn till allt detta låta de stora principerna ensamma gälla även då de kunde öva en så härjande inverkan som i detta fall, då svara vi, det säger jag på förhand: nej, det ämna vi icke göra! Och här tror jag, mina herrar, att vi stå vid en ganska bestämd skiljepunkt mellan det liberala partiet och det socialdemo-

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

kratiska. I sägen: det är så viktigt att komma åt de stora här i landet, att det måste ske, även om vi därigenom bringa lidande över de små. Vi säga: det är så viktigt att hjälpa de små, att vi måste göra det, även om i något särskilt fall, såsom här, vi måste erkänna, att de stora få behålla en för stor anpart.

Och härmed har jag då redogjort för de huvudskäl, som lett regeringen vid intagande av den ståndpunkt, som den nu funnit sig böra intaga. Jag tror, att herrarna skola finna, att då man talar om, att regeringen har fallit undan för trusten, så lägger man däruti en mening, som alldeles icke är överensstämmande med det verkliga förhållandet. Man lägger däri den meningen, att regeringen *av hänsyn till trusten* skulle ha förändrat sin ståndpunkt, men regeringen har icke haft någon sådan hänsyn för trusten, utan regeringen har ändrat sin ståndpunkt *av hänsyn till betodlarna* och i farhåga för att man icke utan att orsaka dem stora lidanden skulle kunna släppa striden lös.

Nu säger man, och här kommer jag till den andra delen av vad jag har att anföra, att det dock är en stor förödmjukelse detta, det är en stor förödmjukelse, ifall statsmakterna — efter det regeringen framlagt en proposition, däruti den föreslagit vissa tullsänkningar samt planerat andra, och utan att Riksdagen ens på allvar fått pröva den proposition, som sålunda skulle kunna tänkas ha vunnit majoritet — gå till en kompromiss, som likväl är framkallad av en trusts hållning. Ja, mina herrar, i det avseendet anser jag mig icke på något sätt böra dölja, att jag hyser samma uppfattning som anmärkarna, så långt är jag ense med dem: det är en förödmjukelse. Nu säger man: då är det ju också regeringen, som bragt denna förödmjukelse över oss. Där kan jag icke vara ense med dem, som säga så. Det finnes ett engelskt ordspråk, som säger, att då något händer i politiken, måste man ha någon att hänga, och det är därför man har en regering. Det är den satsen, tror jag, som nu tillämpas.

Jag har sett olika uppfattningar hos dem, som på något sätt antytt, hur de mena, att regeringen skulle ha förfarit. Somliga ha ju icke alls antytt detta, utan stannat på de mera oartikulerade känsloutbrottens stadium. Men av de antydningar, som givits, har jag fått den uppfattningen, att somliga mena, att ingen kompromiss alls borde påtänkts. Nå, det har jag fullständigt i förra delen av mitt anförande besvarat. Men andra mena: det är nog möjligt, att kompromiss kanske ändå skulle kunnat påtäckas, men då skulle den kompromissen ha legat närmare regeringens proposition, och de säga till och med, att om nu ingen annan kompromiss kunde fås än denna, då borde propositionen ha varit skriven på annat sätt. Men jag undrar, om man icke ställer något stora fordringar på en regering härvidlag. När regeringen skriver en proposition, föreställer jag mig, att det i de flesta fall är riktigast och bäst, att regeringen försöker att få fram och motivera den ståndpunkt, som regeringen för sin del mest gillar, anser vara den bästa och riktigaste i saken.

Det är mycket sant, att det mången gång händer, att man redan i en proposition så att säga slår av på ett krav. Man gör

det av politiska skäl, och då nämner man ofta i propositionens motivering, att ett sådant yrkande skulle sakna all utsikt till framgång i Riksdagen. Man menar då, att det icke är värt att slösa både regeringens och Riksdagens tid och arbete på det samma. Ett sådant resonemang kan understundom vara riktigt, *alltid* är det ingalunda riktigt. Ty det kan mycket ofta vara det enda riktiga, att regeringen framställer, vad den anser vara det bästa. Men här ligger ju hela saken på ett annat sätt. Här var det icke fråga om politiska hänsyn, utan det, som skulle ha bragt regeringen till att framställa en proposition, som den för egen del i själva verket icke gillade, det skulle således ha varit, att den skulle förutsett, att man för en yttre orsaks skull — nämligen hänsynen till betodlarne — icke kunde komma längre än till en viss punkt. Och därför borde man då — naturligtvis med påhittande av några skäl, som icke vore regeringens egna — ha inskränkt sina yrkanden.

Ja, för det första vill jag fråga: om man hade gått till väga på det sättet, tro herrarna verkligen, att den kompromiss, man då hade fått, sett ut på det sättet, som denna nu gör? Då man resonerar så, då tager man kompromissen som en fast punkt, och så säger man, att regeringens proposition står för långt ifrån den. Regeringens proposition borde ha stått närmare. Men nu kan det hända, att, om regeringens proposition stått närmare den nuvarande kompromissen, hade man icke kommit till denna kompromiss, utan blott till en som blivit förmånligare för trusten.

Och i detta sammanhang får jag kanske även besvara det utfall, som gjorts mot mig, därför att jag sistlidne söndag i ett politiskt föredrag tillät mig upprätthålla den kungliga propositionens ståndpunkt. Där om må blott sägas följande: ett föredrag hade jag lovat; det kunde jag icke inställa. Det var ytterligt svårt för mig att icke yttra mig alls i sockerfrågan. Tycka herrarna, att, när förhandlingarna just då hade börjat, jag borde ha yttrat mig på det viset, att trustens representanter, som utan tvivel skulle komma att läsa vad jag sade, skulle ha fått det intrycket, att regeringen vore svag, den vore på förhand tveksam? Nej, så tror jag icke det får gå till.

Men vidare: på sätt jag förut antytt var det först efter propositionens framläggande som regeringen kom till insikt om betodlarföreningens svaghet gentemot trusten — jag tror för övrigt icke att det skulle varit möjligt att få en sådan insikt på ett tidigare stadium — och icke borde väl regeringen *utan* en sådan insikt ha slagit av på den tullnedsättning, som den ansåg *trusten* fullt kunna tåla.

Mina herrar! Det står i alla fall fast — så har det sagts — att det är en förödmjukelse. Jag anser att det är en förödmjukelse, det erkänner jag uppriktigt. Men vad är det, som är en förödmjukelse? Jo, det är det, att *statsmakterna icke kunna i detta fall själva bestämma så mycket, som de skulle vilja kunna*. Vad är det som herrarna vilja, att statsmakterna skulle kunna bestämma? Jag förmodar, att det är följande, åtminstone är det min åsikt. Jag skulle vilja, att statsmakterna kunde säga: för det första: »Vi befalla, att

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Angående tull
och skatt ö
socker m. m.
(Forts.)

tullsänkningen till det och det beloppet skall ske,» och för det andra: »Vi befalla, att betpriset fortfarande skall vara oförändrat». Men av dessa båda saker kunna statsmakterna eller rättare sagt Riksdagen, som har ensam beskattningsmakt, befalla den första, men den kan icke befalla den sista. Och mot detta hjälper absolut ingen deklamation, mina herrar, det gör det verkligen icke. Med nuvarande lagar kan icke Riksdagen bestämman eller på något sätt göra någonting utöver att nedsätta tullen; men sedan har bolaget sin avtalsfrihet, och sedan njuter bolaget sin rätt att ordna sig så, som det kan. Om man således vill hämta en lärdom av detta, som nu väl att märka, förekommer för andra gången, nämligen att man på detta sätt måste för att få en fredlig lösning och för att skydda dem, man vill skydda, underhandla och nedsätta de krav, som man anser skulle vara riktiga i tullavseende, då måste man söka och finna ett maktmedel, som nu icke existerar. Det är den uppfordran, som det nuvarande läget framför allt borde ställa till oss, den att söka se till, huruvida det verkligen finnes något medel, som skulle kunna införas i vår lagstiftning, och varigenom staten skulle erhålla en starkare hand, en välbehörlig starkare hand över en koncentrerad penningmakt, som tillåtits att på ett obehörigt sätt växa statens intressen över huvudet.

Regeringen har, som jag i början anmärkte, varit föremål för mycket starka, för att icke säga hätska angrepp i denna sak. Av vad jag nu sagt och utvecklat, torde dock framgå, att regeringen för sin del icke blott ansett sig i denna sak ha handlat efter bästa förmåga, utan att den till och med vågar påstå, att icke någon annan regering skulle ha lyckats åstadkomma ett bättre resultat.

Det är emellertid naturligt, att regeringen i det läge, varuti saken nu befinner sig, måste fästa en synnerlig stor och allvarlig betydelse vid densamma. Och jag bör därför här offentligt uttala, att regeringen hoppas och förutsätter, att dess handlingssätt — man må nu vara bedrövad över resultatet eller ej — skall uti den kommande voteringen vinna stöd av det överväldigande flertalet inom det liberala partiet, och en majoritet inom de sammanräknade vänsterpartierna, högern oberäknad.

Jag anhåller, herr talman, på de grunder, som jag har utvecklat, att få tillstyrka kammaren att bifalla, vad utskottet föreslagit.

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Då jag på grund av frågans nuvarande läge kommit att bliva en bland dem, som icke äro stödjare bevillningsutskottets förslag, har jag ansett det nödvändigt att med några ord omnämna detta för kammaren här i dag. Jag skulle mycket gärna ha önskat att ingå i en saklig debatt i huvudfrågan, men detta kan vara obehörligt. Jag skall inskränka mig till att med endast några få ord redogöra för min ståndpunkt i frågan. Jag skall inskränka mig därtill, men har velat göra detta för att onödiggöra en mängd tolkningar av motiven för mitt handlingssätt i denna fråga och för att omöjliggöra, att detta utnyttjas i för mig främmande syften, genom att redan nu tillkännagiva min ställning och motiven för densamma, kan sådant förhindras.

Lika tacksam som jag var för Kungl. Maj:ts framlagda proposition, lika svårt — för att icke säga lika omöjligt — har det varit för mig att kunna frågå densamma. Jag och troligen några kanske ej så få med mig av det liberala partiet hava ansett oss icke kunna gilla den nu framlagda kompromissen. Vi stödjas i denna vår uppfattning av vår inre övertygelse, och vi stödjas också av vår valmanskår. Jag har icke kunnat finna, och jag tror icke, att det finnes något skäl, som gör, att man bör frågå eller svika någondera av dem.

Herr talman! Om jag således nu kommer att avlägga min röst för den kungliga propositionen, det vill med andra ord säga den, som nu blivit herrar Bäckströms med fleres reservation, vill jag därmed ha sagt, att detta icke får tagas såsom ett politiskt stödande av det parti, som nu slutit sig upp omkring denna kungliga proposition, vilken av vår regering framlagts och med sådan övertygelse och värme försvarats, men som den nu övergivit för en kompromiss, som jag icke kan vara med om att stödja.

Herr vice talmannen, som under herr Torgéns anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Henrikson i Heberg, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med den ärade talaren på blekinge-bänken. Jag skall icke heller uppehålla debatten länge utan endast yttra några ord.

I den kungliga propositionen angiver herr finansministern en plan att reducera kostnaden för sockerproduktionen genom koncentrerung av driften. Genom den i dessa dagar så beryktade kommitténs föranstaltande har denna plan också delvis kommit till synes i bevillningsutskottets förslag i så måtto, att här nu föreslagits, att sockerbruken i Skåne skola obehindrat få fortsätta sin verksamhet hädanefter liksom hittills, under det att sockerbruken i Halland och Blekinge lämnats åt sitt öde. Jag vill erinra om, att denna kommitté utgjorts av representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget å ena sidan och representanter för Skånska betodlareföreningen å andra sidan under ordförandeskap av en av regeringen utsedd ordförande, utan att någon annan betodlareförening i vårt land i ringaste mån fått göra sin åsikt gällande.

Här om någonsin kan det vara tal om mannamån, och jag vill här inför denna kammare, så kraftigt jag kan, protestera mot ett sådant sätt att gå till väga. Jag vill erinra om, att den halländska sockerfabriken i Genevad räknar sin tillvaro endast sedan fem, sex år tillbaka, att halländingarne betydligt ansträngt sig för att få detta bruk till stånd och att det i Halland efter vad för mig uppgivits tecknats 6- å 700,000 kronor i aktier, huvudsakligast av lantbrukare, som infriat denna sin aktieteckning genom leverans av betor. Nu stå vi här i begrepp att stifta en lag, som kanske medför, att denna sockerfabrikation kommer att nedläggas, och sockerbetsodlingen i Halland för en tid eller kanske för alltid omöjliggöres. Vad tro

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

herrarna, att människorna där nere i dessa bygder skola säga om en sådan lagstiftning, där den svagare provinsen helt och hållet skjutes åt sidan för en annan provins. Jag har tagit fasta på ett yttrande, som reservanterna gjort på sidan 22, där de säga, och jag vill understryka detta yttrande: »Då vi sålunda biträda ett beslut, som vilar på den för oss framlagda överenskommelsen, sker detta under den uttryckliga förklaringen, att vi förvänta, det statsmakterna skola finnas beredda att vidtaga sådana åtgärder, som kunna visa sig erforderliga, därest de farhågor för betodlingens och industriens bestånd, som vi uttalat beträffande de av överenskommelsen ej berörda provinserna, skulle visa sig bliva en verklighet.»

Jag vill, som jag förut nämnt, särskilt understryka detta reservanternas yttrande, med uttalandet av den förhoppningen, att statsmakterna, om så skulle behövas, måtte bevaka dessa provinserns intressen.

Som frågan nu står, har jag, herr talman, icke något yrkande att göra.

Med herr Henrikson i Heberg förenade sig herr *Olsson* i Tyllered.

Vidare yttrade:

Herr Månsson: Ja, nu är väl egentligen det väsentliga sagt av det, som är att säga i denna fråga, och jag för min del lovar att inte bli mångordig. Jag skall bara söka att med några få ord visa, vad dessa tullaffärer i själva verket äro för slags affärer.

Här har nu erinrats om 1908 års kompromiss, då även socialdemokrater skulle ha gått längre i kompromissväg, än vad som nu anses lämpligt t. o. m. på regeringshåll. Jag skall då be att få påminna om ett uttryck av den gamle kämpen mot tullsystemet, professor Brentano i München. Han säger, vill jag minnas, att när en nation en tid har varit smittad av tullsjukan, så bli dess medborgare likasom mindre vetande i ekonomiska frågor och resonera om dem på ett annat sätt, än andra människor göra. Och jag tror inte för min del, att ens socialdemokrater i ett sådant land kunna undgå detta öde. Därpå har jag för övrigt sett fler exempel, än man måhända föreställer sig inom regeringspartiet. Men därför att folket har sovit inför denna oerhörda plundringsform, därför att det har sovit i över 20 år, skall det väl inte sova i ytterligare 20 år. En gång skall det väl ändå bli en gnista förnuft rörande allt detta, en gång skall man väl ändå taga fram blyertspennan och fråga sig och räkna efter: hur mycket betala vi, hur mycket förlora vi, är det minus, är det plus, är det vinst eller är det förlust?

Hans excellens herr statsministern erinrade nyss om den svåra ställning, som de liberala ha emellan de båda andra partierna. När högern inte får sin vilja fram att plocka småfolket, när socialdemokraterna någon gång kunna göra sina önskemål gällande, då heter det genast från högerhåll: eftergifter, svaghet, eftergifter, eftergifter. När regeringen återigen gör ett medgivande åt dem, vilka, såsom

jag tror orden föllo, lyckats erhålla något mer av samhällets goda, då ropas det, menade herr statsministern, alltid från socialdemokratiskt håll: eftergifter, eftergifter! Ja, förvisso är det sant, att när högern, som anser, att detta land inte skall vara ett kungarrike, utan ett bolagsdöme, när högern, säger jag, inte får fara fram som den vill, då den understundom låter sitt självsvald och sin rena kapitalistiska antinationalitet ta sig sådana uttryck, på vilka dagens stora fråga ju erbjuder ett eklatant exempel, utan regeringen då höjer ett manande finger och säger: det här bör ni inte göra, då skriker man strax på högerhåll om mannamån och svaghet och eftergifter. Men det är däremot inte sant, att socialdemokraterna någonsin beskylla regeringen för svaghet och eftergifter, när det är sådana saker på tal och å färde, som åtminstone något så när kunna försvaras. Naturligtvis måste en regering både här och där göra eftergifter åt såväl höger som vänster. Men det är inte någon vanlig eftergift det är fråga om i dag. Det är inte fråga om, att exempelvis en man, som genom ett livslångt ihärdigt arbete lyckats skapa en stor industri och nu behöver en obetydlig gentjänst från nationens sida, kommer till regeringen och säger: vill herrarna vara goda och gynna mig på den eller den punkten. Jag tror inte, att det i *sådant* fall från socialdemokratiskt håll skulle göras några avsevärda invändningar mot att tillmötesgå en dylik begäran. Men här är det fråga om en samling understödstagare, en skara fattighjon, som säga: vi äro så dåliga köpmän, vi ha sådana förhållanden att arbeta under, att vi inte kunna föda oss själva; vilja herrarna votera 16, 18, 20 miljoner årligen i fattighjälps åt oss! Riksdagen räknar inte så noga, de tala bra för sin sak, och det föreligger »önmmande skäl»: varför skulle vi inte votera de 20 miljonerna, allra helst, som de ha en press, dessa understödssökande, som ropar så himmelshögt, att regeringen är näringarnas fiende, om inte de 20, 15 eller 10 miljonerna, vad det nu gäller, utbetalas?

Här är det vidare så, att denna samling understödstagare har hävt sig upp till herrar i landet av sådan art, att det gått bra lång tid, sedan vi hade maken. Den går upp i Riksdagen, i dess utskott och i regeringen och hotar att ödelägga stora sträckor av landet om ej deras begäran villfares. De uppträda, dessa herrar, som om regeringen, Riksdagen och nationen vore beroende av att de i nåder behagade taga emot sitt understöd och inte tvärt om de själva vore beroende av att få understödet.

Här har det under hela denna kompromiss legat något i luften, som bäst kan uttryckas med de ord, som fälldes från denna talarstol vid debatterandet av en annan fråga för någon tid sedan: »Det här är något som alla begripa men ingen vill förstå.»

Herr statsministern berörde en smula i sitt anförande nyss, att det här inte bara är fråga om ekonomi utan även om politik. Ja, här har en samling av Skånes storbönder och godsägare jämte deras högerorganisationer sammangaddat sig för att låta de små betodlarna nu vid ett lämpligt tillfälle känna, hur dyrbart och farligt det kan vara att rösta med vänstern. Det är detta, som bildar kanske själva

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

kärnpunkten i hela denna stora agitation. Naturligtvis är man även rädd om de miljoner, som skola inkasseras på allmän bekostnad, men det är här också i väsentlig mån fråga om att skrämja och tvinga dessa småbrukare och andra i Skåne över i högerens fallor. Det synes mig just inte vara någon situation att kompromissa i.

Vi känna ett land med ungefär samma förhållanden som Skåne — jag menar Danmark. Vi finna, att detta land har t. o. m. högre arbetslöner än Skåne; vi veta, att sockerhalten i de danska betorna är lägre än i de skånska, vi finna Skåne i alla avseenden jämbördigt med Danmark beträffande jordkultur och betproduktion. Vi se vidare, att sockerindustrin i Danmark har ett tullskydd av ungefär 4 öre per kilogram, och dock finna vi, att denna industri under de sista åren har utdelat 10, 7, 10, 10, 18, 15, 18, 17, 25, 23, 25, 21 och 25 procent på sina aktier. För det sista arbetsåret var, såsom det upplyses i Salings Börsapper, bruttovinsten 8,330,000 kronor på ett aktiekapital av 15 miljoner kronor. Nu erhöles ju betodlarna en del av denna vinst, nämligen 3,775,000 kronor, men även med frånräknande härav uppkommer, såsom synes, en synnerligen avsevärd vinst.

Vad är det nu för ett understöd som den skånska sockerindustrin har? Om man en gång skulle se till och kalkylera: Det nämndes här nyss i ett anförande från regeringsbanken, att vi i Norrland och mellersta Sverige tro, att skåningarna äro så förskräckligt rika och Skånes jord så fet. Vi bry oss inte om, hur fet Skånes jord är eller hur rika skåningarna äro, vi bry oss bara om att vi av den njugga skörd och den knappa förtjänst, vi kunna avtvinga jorden och våra övriga näringar däruppe, slippa betala fattigunderstöd till Skåne, vare sig dess jord är fet eller mager, vare sig dess invånare äro fattiga eller rika. Vi begära bara, att de som vi skola föda sig själva.

Jag skall nu be att få lämna några siffror. Jag skall därvid inte alls fästa mig vid de så kallade merkostnaderna, det vill säga de stora värden, som genom oekonomisk drift så att säga gå med röken ut genom fabrikkorstenarna och förloras för världen. Jag skall inte alls bry mig om detta, ty om vinsten kasseras in av »betodlarna», som ha fört ett sådant oväsen — det vill säga de »betodlare», som bo här i Saltsjöbaden — eller om den går ut med röken genom skorstenarna, det rör oss inte. Vad som rör oss, är att vi få betala både vad som går med röken och vad som inkasseras i kassaskåpen i Saltsjöbaden. Jag skall inte heller spanna dessa siffror över någon längre tidsperiod utan inskränka mig till de få åren 1906—1911. Jag finner av trustkommitténs betänkande, att sammanlagda raffinadmängden under dessa år varit 724,537 ton. Under den tiden har raffinadtullen varit dels 17 öre, dels 15 öre per kilogram.

Om jag ser på, hur mycket det gör under de två åren, blir det en summa av 115,486,590 kronor. 115 miljoner kronor ha vi betalt i understöd till den industrien, så att det nu kan vara tveksamt, om det är aktieägarnas industri eller nationens. I varje fall har nationen större rätt än aktieägarna till fabriker och allt som

därtill hör, ty det är nationen, som har betalt avsevärt större summor än aktieägarna. Jag skall icke alls räkna med de stora summor, de många miljoner, som trusten nu har inkasserat, utöver vad man har voterat till den, det, som uttagits genom att hålla priset över tullmurens gräns. Jag skall bara tala om de summor, riksdagsmännen ha voterat till den. Jag finner då, att om vi räkna med fjolårets tullskydd och uppskatta det till 20 miljoner, så blir det 135,486,000 kronor. Om jag ser på det generalsammandrag av Sveriges jordbruks taxeringsvärden och inkomster, som utdelades i kammaren härom dagen, så finner jag, att Malmöhus läns jordbruks-egendomars taxeringsvärde uppgives till 328 miljoner kronor. Om vi nu jämföra de summorna med varandra, finna vi, att om ett och ett halvt år till, d. v. s. ifrån 1906 till 1914 års mitt, så ha vi i tullskydd till denna skånska industri utbetalat halva summan av Malmöhus läns jordbruks taxeringsvärden. Det är ett snyggt näringsliv! Ja, om ytterligare åtta och ett halvt år ha vi lämnat hela Malmöhus läns jordbrukstaxeringsvärde åt sockerindustrien till understöd.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Man talar om alla dessa betodlare, småfolk och arbetare, som vi måste år efter år, årtionde efter årtionde understödja på det här viset. Antag då, att regeringen och Riksdagen sade: Den här affären kan omöjligan löna sig. Här finnas massor av människor, som äro utan arbete i landet. Vi anse, att något bör göras för dem, och vi erkänna, att de, som nu äro skapligt situerade, skola göra något för dem. Jag antar till och med, att regeringen sade, att vi kräva, att var och en, oavsett inkomst, betalar en viss summa för att hjälpa dessa människor. Antag, att den nuvarande sockertullen uttoges genom en extra sockerskatt och lades till en särskild fond. Vi finna, att med det understöd, som voterats åt denna industri 1906—1913, skulle vi erhålla, om vi köpa 7,000 kronors jordbruk för summan, så många jordbruk, att alla Sveriges 17,863 betodlare på den tiden finge ett 7,000 kronors jordbruk vardera, och ändå skulle vi ha 1,492 jordbruk över. I betänkandet står nämligen, att Sverige under arbetsåret 1910—1911 hade 17,863 betodlare. Vi finna alltså, att det blir en 7,000 kronors bondgård till var och en av dem, och ändå blir det som sagt 1,492 övers. Det är väl ändå en alltför vettlös hushållning med folkets medel.

Om jag ville vidare se efter i betänkandet hur pass stor den jord är, på vilken man nu odlar betor, så finner jag, att den upptages till 33,871 hektar under nyssnämnda kampanj. Om jag dividerar den summan, som vi betalat till trusten på dessa få år, med denna jordmängd, så finner jag, att det blir 4,000 kronor och 7 öre för varje hektar betjord, d. v. s. att även med så hög genomsnittstaxering på jorden som 1,000 kronor per tunnland är på åren 1906—1913 denna betjord uppäten två gånger.

Om vi se på vad vi i tull kunde inhösta under 1911 års kampanj efter dåvarande raffinadtillverkningstull, finner jag att det blir 19,029,000 kronor. Om det nu blir inhöstat i kassorna eller går ut genom röken igenom skorstenen på grund av oekonomisk drift, det

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

angår oss icke. Vi ha betalt det och mer till. — Jag finner, att om jag därifrån drager vad som enligt bolagets egna uppgifter utbetalats i arbetslöner, återstå ändå 12,623,000 kronor. Draga vi ytterligare härifrån de fraktinkomster, som rikets betdistrikts järnvägar haft av betodlingen, återstå ändock 9,865,000 kronor. Draga vi ytterligare härifrån bolagets egna siffror rörande förvaltningskostnader, lönerna för alla de 95 styrelsemedlemmarna, alla de 20 direktörerna, driftledarna o. s. v., återstå fortfarande 7,817,000 kronor av tullunderstödet. Om vi för det, som återstår, köpa 7,000 kronors jordbruk och dela ut dem, kunna vi dela ut icke mindre än 1,116 jordbruk och ändå giva trusten alla dess nuvarande arbetslöner och förvaltningskostnader med nuvarande uppsättning och alla fraktkostnader gratis. Vill icke trusten göra socker, när den får arbetslöner, förvaltningskostnaderna för alla dessa 95 styrelsemedlemmar, 20 direktörer och driftledare gratis och dessutom all frakt gratis, då vet jag icke, var vi skola hamna. Antag, att våra fabriker i Norrland i allmänhet hade det så bra, vilka nu betala tullskydd till höger och vänster, då vore det icke någon fara.

Det är klart, att pengar giva makt, och om man också har erhållit dem genom fattigunderstöd, förläna de ändå viss makt. Ja, det har ju, som vi nu sett, lyckats trusten, att, tack vare den press, som ställer sig i sold hos den som har pengar, och som skriker på beställning, skrämma upp betodlarna, så att många av dem antagligen trott, att det vore slut med betodlingen i Sverige, om man skulle bifalla den kungl. propositionen. Nu ser jag i dag i tidningarna, att dessa värdera den minskning, de fått, till 10 kronor per tunnland de första åren, de två senare åren till 15 kronor per tunnland och sedan till 18 och 20 kronor per tunnland, men de säga, att betodlarföreningen är förvissad, att »resultatet av kompromissen ändå är till fördel för betodlarna, hellre än ett bifall till den kungl. propositionen, vars mindre hänsynsfulla framfart mot sockerindustrin skulle medfört ännu lägre betpriser och därutöver extra rubbningar.» Man behöver icke fundera på, vad det är för slags betodlare, som samlas på Grand hotell i Lund och ha så liten tilltro till regering och Riksdag, att de tro, att regering och Riksdag icke skulle vara mäktiga nog att skydda dem för några understödstagares raseri över att deras understöd något minskats, och man kan förstå, att för den klassens betodlare medför kompromissen avsevärda fördelar. Alltid är det en flock skrämde får, som springa in i bolagsväldets fällor och samlas hos högern vid nästa val.

Men den makt, som trusten har skapat, har den även på annat sätt utnyttjat gentemot en annan grupp av medborgare, jag menar handelskåren. För denna kårs vidkommande har denna grupp av understödstagare avskaffat varje form av köpenskap. Vi ha här i riket många ganska stora affärsmän, som driva stora fabriker, men som aldrig begärt av staten ett öre i understöd och som sörja för sig själva och sina affärer. De ha aldrig vågat gå därefter att införa livegenskap för mellanhänderna för sina varors vidkommande. Sockertrusten däremot har avskaffat varje form av köpenskap. Den

principen, att jag har frihet och rätt att underhandla med en annan om de villkor, den lön och provision, han skall ha för det han säljer mina varor, är helt och hållet bortsopad. För första gången sedan urtidens gryning har på svenska jorden åstadkommits en fullkomlig livegenskap för en massa medborgare. Det är verkligen sanning. Om herrarna skratta åt detta, så är det, för att ni ha sovit er förbi det hela, och det kan icke jag rå för, men ett faktum är det.

Vilken makt är det, vilken grupp av medborgare är det, som har åstadkommit detta? Var det väl någon, som hade genom egen kraft slagit sig fram att intaga en så mäktig ställning, att han kunde erbjuda handelskåren dessa villkor? Nej, det var en, som har legat allmänheten till last och tigt efter förbarmande riksdag efter riksdag, tigt om hjälp till sitt underhåll. Det är dessa som fullkomligt styra och göra som de vilja. En handlande får ju icke ens den vara, han vill ha. Om han exempelvis rekvirerar ett visst slags socker från ett visst bruk, så svaras det: »Det får du icke, utan du får det här sockret i stället.» Är det handel det, är det medborgarfrihet, är det en konstitutionell stat eller är det ett shahdöme?

Mina herrar, ni kanske komma ihåg historien om handlanden i Söderhamn. Han tröttnade på allt detta trakasseri. Han såg, att trusten låg över tullmurens kant med priserna, och han tog därför in utländskt socker. Trusten sänkte då genast dels direkt och dels indirekt priserna. Men varför gjorde den det, då? Jo, sades det från trusten, när man tillfrågade den härom vid ett tillfälle i bevillningsutskottet: Det var för att varna honom, så att han genom en utförsel i tid skulle kunna göra sig skadeslös. Utförsel! Utförsel, när isen låg på Bottniska viken! Men man visste på trustledarhåll, att det är vanligt, att förbrytares avrättning betalas av allmänna medel. Varför skulle man då icke av allmänna medel betala odeläggandet av en sådan förbrytare, som vill införa billigare varor åt folket? Det är verkligen ett betecknande tillvägagångssätt för dessa, som leva på den allmänna barmhärtigheten!

Man har här skjutit fram arbetarna, och arbetarna ha utan tvivel fått sitt. Vi känna arbetarnas avlöning i denna tullskyddade industri, och hur mycket de få av det stora understöd, som industrien åtnjuter, icke minst från alla arbetarhemmen, och som skapar avsevärda fonder i arbetsgivarnas kassor. När arbetarna sedan komma och vilja ha ett öre mera betalt i timmen eller en halvtimmes kortare arbetstid, få de i betalning lockout. De ha fått betala sin egen utsvältning. Man råder arbetarna att spara. Ja, nog få de spara, men det sparade står på fel konto i banken. Att det är på fel konto, få de erfara varje gång de komma i konflikt med ett sådant där tullskyddat bolag.

Det sista och värsta är väl ändå, att man bragt hela regeringspartiet i förvirring. Svenska Morgonbladet skriver i dag om det spektakel, som vi bevittna, att »partiet knyter näven i byxfickan och räddar sin regering genom att rösta ned regeringens förslag».

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Från regeringsbanken talades nyss om, att om man ville segla i medvind skulle man gå till strid, men att det här gällde att gå pliktens väg. Jag menar, att pliktens väg här går emot en så oskäligt gynnad understödstagare, och att man bör visa honom vägen ut genom dörren. Om en man här i staden har 20 eller 30 kronor i månaden i understöd från fattigvården och han går upp på fattigvårdsbyrån och bråkar och säger, att det är för litet, att han vill ha 60 kronor, och tillägger, att om ni inte giver mig det, så skall jag göra de och de skadorna här i staden, vad blir då följden? Jo, sex månader på Svartsjö blir den omedelbara följden. Det synes mig, att här var regeringen i sin fulla rätt att säga: ni har erhållit ett så fruktansvärt understöd; nu kräva vi, att ni äro snälla; ni har fått mer än er skäliga andpart; vi vilja icke rubba eller skada något näringsliv i landet, men här är gränsen, och därutöver kunna vi icke gå. Ni tyranniserar betodlarna, inför livegenskap för handelskåren, och nu menar ni, att även regering och Riksdag skola vara eder underdåniga. Ni har tagit fel.

Det sades en gång från regeringshall i Sverige, att det här landet skall vara ett konungarike och icke ett prästgäll, och sådana toner ha ofta klungit ut från högsta ledningen här i vårt land. När nu Sveriges folk äntligen efter många, långa årtiondens strider har tillkämpat sig inflytande och rätt att tala och bestämma här i landet, så säger Sveriges folk: detta land skall vara ett konungarike, en demokrati, här skall folket råda under den eller den styrelseformen, men det skall icke vara något bolagsfurstendöme och icke något tjuvadöme. Här gäller det att vända. Redan i fjol, när den eländiga kompromissen i cementhistorien kom till stånd, så förutspådde jag detta, som nu skett. Jag sade till mina kamrater, att om detta fortgår, så komma vi till ett elände och en villervalla utan gräns. Och nu äro vi redan där. Det gäller att avgöra, om de, som mottaga fattigunderstöd av Sveriges folk, skola vara tacksamma, eller om de skola bli förhärjare och tyranner i nationen.

Med detta tullsystem äro stora moraliska faror förknippade. Vi se, hur folk kommer på den tanken, att det är icke arbete, icke planmässighet, som frambringar välmåga. Nej, det är bara fråga, om jag kan erhålla en man i Riksdagen eller regeringen, som för min talan där. Jag erinrar mig, vad jag hört, att en kongressman i Amerika skall ha sagt för några år sedan, och det börjar bli snart tillämpligt även i den gamla världen. Han yttrade, förr sade vi till våra söner: min son, var flitig, uthållig, gudfruktig och sparsam, så kommer du nog fram i världen. Nu säga vi: du behöver varken vara flitig, uthållig, gudfruktig eller sparsam, du behöver bara vara fräck. Gå till kongressen och skaffa dig en tulltaxeparagraf, som hjälper dig att utplundra dina medmänniskor. Riv fort i hop mycket pengar och får du samvetskval, så se dig omkring i landet och du skall finna en hel hop högt uppsatta slynglar, som gingo den vägen till makt och ära.

Men här i landet anser jag, att det bör vara slut på sådant.

Nu gäller det att gå till anseende på arbetets, visserligen långsam-
mare, men så mycket gedignare väg.

Jag yrkar bifall till den kungl. propositionen.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Herr Pålsson: Herr vice talman, mina herrar! Jag kan ju icke upptaga någon tävlan med den föregående talaren i drastiskt framställningssätt, utan jag får i stället söka hålla mig närmare jorden, och där passar jag väl för övrigt bäst såsom skånsk bonde. Jag ber dock att i det ämne, som nu är före, få yttra några ord, med anledning av att jag i denna fråga framlagt en motion, samt därvid något närmare motivera, varför jag väckt densamma.

Då den kungl. propositionen nr 35 lades på kammarens bord, väckte den ju en viss uppmärksamhet, då nämligen Kungl. Maj:t gått något längre beträffande sockertullens nedsättning, än vad kommittén i ärendet föreslagit. Den första avdelningen av denna kungl. proposition omfattar ju en omedelbar nedsättning i tullen med 4 öre, och den andra avdelningen av propositionen innebär, att tullen sedan under givna förutsättningar och under viss given tid skulle nedsättas med ytterligare 3 öre. Denna kungl. proposition har för visso försvarare och den har ju även fått försvarare från läger, som man kanske från början minst anat. Emellertid fann jag snart, att den i propositionen omtalade driftkoncentrationen visserligen kunde låta sig verkställas, men att nackdelarna med denna koncentration dock kunde bli så stora, att den nationalekonomiska vinsten av densamma skulle kunna helt enkelt utplånas. Med densamma kunde även följa, menade jag, stora olägenheter. I Skåne har som bekant det största antalet av Sveriges råsockerfabriker blivit förlagt, och genom gångna Riksdagens beslut i sockerbeskattningsfrågan har man direkt från statens sida uppmuntrat anläggandet av en massa små sockerfabriker. Det var nu en koncentration av dessa, som åsyftades i den för övrigt fullkomligt riktiga tanken, att genom massproduktion på vissa ställen tillverkningspriset per enhet, i detta fall per kilogram, skulle kunna nedpressas och detta sålunda komma konsumenterna till godo i form av billigare sockerpris, framtvingat genom tullnedsättningen. För mig stod det dock genast klart, att denna nationalekonomiskt fullt riktiga sanning vore delvis endast skenbar. Jag visste nämligen, att man vid råsockerfabrikerna i Skåne redan uppdrivit tillverkningen per dygn till det högsta möjliga, och att sålunda en förhöjd dygnstillverkning vid några fabriker — under det att vid andra driften skulle läggas ned — förutsatte ganska stora nybyggnadskostnader. Och om nu en sådan högre dygnstillverkning icke skulle tillgripas, så krävdes i stället vid dessa fabriker, som skulle hållas i gång, längre avverkningstid. Och en längre avverkningstid kunde fullständigt upphäva koncentrationens fördelar i övrigt. Det är nämligen fullkomligt bevisat, att stackade betor, om de få ligga oavverkade utöver en viss tid, förlora i sockerhalt, och det icke mindre än $\frac{1}{4}$ procent per vecka, ja, ända till $\frac{1}{2}$ procent per vecka. Utvinningen av socker bleve ju därigenom högst väsentligt minskad, och på detta

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

sätt skulle vi genom koncentrationen kunna göra en bestämd och icke liten nationalekonomisk förlust.

Men även på andra sätt kunde nationalekonomisk förlust uppstå genom denna koncentration. På koncentrationen i råsockerdriften skulle nämligen konsekvent följa även en koncentration av betodlingen. För ernående av billigare frakter behöver man få betorna så nära fabrikerna som möjligt, och man skulle således med denna koncentration nå även den olägenheten att så att säga nödgas industrialisera betodlingen. Nu är det ju så, att sockerbetodlingen har höjt jordkulturen i allra högsta grad. Med $\frac{1}{7}$ eller en $\frac{1}{8}$ av arealen, besådd med betor, får man numera på resten av egendomsarealen större skörd än på hela arealen före sockerbetsodlingens införande, och detta helt naturligt därför, att man, på grund av den intensiva skötseln av betfälten, kunde undvara den rena trädan och sålunda beså även denna. Detta är ju detsamma, som om den skördegivande arealen inom det betodlande Sverige ökades med $\frac{1}{7}$ eller $\frac{1}{8}$, och den nationalekonomiska vinsten härav för landet är ju uppenbar. Skulle nu emellertid betodlingen bedrivas fabriksmässigt på vissa områden i närheten av de kvarvarande sockerbruken, och dessas betodlande leverantörer odla betor på hälften eller $\frac{2}{3}$ av arealen, ja kanske på hela egendomsarealen, och de utestängda mera avlägset boende betodlarna få återgå till det rena trädesbruket med årlig obesådd areal, så vore ju den nationalekonomiska förlusten härigenom given.

Men även en annan fara hotade. Mellan staten och betodlarna har trängt sig en tredje faktor, kapitalet, som på ett synnerligen hänsynslöst sätt tagit för sig den största biten av det tullskydd, som Riksdagen ursprungligen ämnat åt betodlarna. Betodlarna hade dock under trycket av de låga betpriserna sammanslutit sig i kamp mot sockerkapitalet och verkligen lyckats under hård strid höja grundpriset från 1.35 kronor till 2.20 kronor per 100 kilogram. Om nu tullen nedsattes med 4 öre per kilogram och sedan med ytterligare 3 öre samt koncentrationen med alla dess olägenheter genomfördes, kunde man då vänta, att betodlareföreningarna hade nog stark rygga att motstå trustens försök att överflytta någon del av tullnedsättningen på betodlarna i form av lägre betpris? Ja, detta var just den stora frågan i förevarande fall. De betodlareföreningar, som jag känner och som endast till en mindre del bestå av godsägare, de skulle nog — därom är jag tämligen övertygad — kunnat hålla ryggen rak och genomkämpa striden med järnhård energi. Men det var på andra ställen, där godsägareintresset mer tagit ledningen inom betodlareföreningarna, som jag verkligen fruktade, att första signalen skulle ges till uppgivelse i denna strid. Och det svaret gävo för övrigt några av betodlareföreningens ledande män redan i början av denna strid. Godsägare Bondesson i Svalöv, en av betodlareföreningens förtroendemän, gav ju öppet tillkänna i sitt föredrag på Hippodromen i Malmö, och för övrigt dessförinnan också, att trusten omöjligen ensam kunde bära en tullnedsättning, utan måste överföra en del av densamma på betodlarna. En annan av

betodlarnes förtroendemän, känd sedan pansarbåten Skånes tid, inbjöd nästan ännu öppenjärtigare trusten att välvilligt överlåta en del av bördan på betodlarna. Inför så välvilliga erbjudanden från olika håll ve knade naturligtvis lätt trustens hjärta.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

I en strid mot betodlarna hade trusten naturligtvis fått övertaget. Genom sitt sockerlager på 100,000 ton och med tillhjälp av de godsägare, som följa trusten i vått och torrt, kunde trusten hålla några fabriker i gång ett par år och långsamt men säkert bryta betodlarnas motstånd. Och vem skulle ha blivit den lidande parten i denna strid? Jo, säkerligen endast det ena slaget av betodlare, de mindre. Jag tror tvärtemot vad herr Nilsson i Tånga uppgav, att det var de, som skulle ha dragit det kortaste strået i denna strid. Hurudan hade då situationen blivit? Ja, den tanken vågar jag knappast tänka ut. Det övervägande flertalet av Skånes betodlare utgöres av småbrukare och mindre lantbrukare. På det mindre lantbruket har man större behållning av betodlingen, därför att brukarens familj själv utför det ganska kostsamma arbetet med betornas skötsel och upptagning. Här är således intet avdrag för lejt arbete, utan bruttoinkomsten är här nästan ren nettoinkomst. Den allmänna välmågan i det betodlande Sverige skulle vid en inställelse av betodlingen och ett fortsatt nedgående av betprisen försvinna, och tusentals arbetarefamiljer skulle komma på en lägre levnadsstandard, precis på samma sätt som det skulle ske med betodlarna. Ty det är så, att i de skånska byarna ha nästan alla arbetare- och hantverkarhustrur arbete under sommaren och under betupptagningstiden med denna betupptagning, och det är en ganska stor summa, som på detta sätt går till de mindre hushållen. Det hade sålunda blivit alla dessa småbrukare och arbetare, som hade fått bära den tyngsta bördan i händelse av att en strid med för betodlarna olyckligt resultat brutit ut mellan trusten och betodlarna. Det är ju så, det veta vi alla, att landets regering och Riksdag i detta fall stått på betodlarnas sida, men vad hade de kunnat göra annat än, som man här gång på gång gjort, uttala sig platoniskt till betodlarnas förmån, och sedan årligen ytterligare nedsätta tullen och sålunda till staten eller konsumenterna vinna igen för varje år vad trusten lyckats överföra på betodlarna. Och denna sågning neråt i sockertullen, som för varje år skulle överflyttas genom trusten på betodlarna, var ju raka vägen till herr Palmstiernas nu övergivna 3 örestull, och för övrigt — det kan man säga utan överdrift — till betindustriens fullkomliga ruin. Under sådana framtidsutsikter tillkom, som sagt var, min motion, vars avslående av bevillningsutskottet för övrigt lämnar mig fullkomligt oberörd, då jag sett, att bevillningsutskottet nått samma mål, som jag velat nå, nämligen överenskommelse, om än på en bredvidliggande väg.

Emellertid vill jag uttrycka mitt tack till regeringen för dess ingripande mitt i en invecklad situation, och den resoluthet, varmed den placerade huvudbördan av tullnedsättningen, där den skulle ligga, men dit den ej kommit utan regeringens raska ingripande. Jag tänker, mina herrar, att då vågorna lagt sig till ro efter denna storm, alla

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

vänner av en lugn ekonomisk utveckling skola göra vår dugliga, frisinnade regering full rättvisa.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Christiernson: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren slutade med att uttrycka sin stora tillfredsställelse med regeringen och sitt erkännande av dess duglighet. Ja, jag skall inte tala om det sista, men jag vill på förhand säga, att icke känner jag någon tacksamhet mot regeringen, och jag beklagar, att jag icke kan göra det härvidlag.

År 1908, då Riksdagen hade denna fråga senast till officiell behandling, förelåg ju ett kungligt förslag, som innebar en skatte-
stegring med 3 öre. Kungl. Maj:t föreslog då, att denna skatte-
ökning skulle träda i kraft omedelbart, d. v. s., att regeringen skulle
få fullmakt att bestämma dagen för dess ikraftträdande. Det var
en högerregering, som kom med förslaget. Högern påstår ju, att
den är mycket mån om näringarna, varför ett förslag från det hållet
icke kan misstänkas på något sätt skola skada näringarna. När
sedan bevillningsutskottet kom med sitt förslag, som blev Riksdagens
beslut, och som nu är gällande lag på detta område, hade man kom-
promissat, såsom redan här i dag framhållits och framhållits ur olika
synpunkter, och resultatet blev ju då, att i stället för att Kungl.
Maj:t skulle få rättighet att under år 1908 besluta om skattehöj-
ningens ikraftträdande, bestämde Riksdagen tiden till 1 januari 1909,
varjämte Riksdagen bestämde, att skattehöjningen då skulle träda i
kraft med endast 2 öre, och vidare skulle det återstående öret tas
ut från 1912 med hälften och år 1913 med den återstående halvan.
Det må ursäktas mig, om jag erinrar om detta, och jag frågar också:
vad är det, som hade åstadkommit denna reträtt år 1908? Jag vill
icke ingå något vidare på den saken, därför, att här framhållits
förut i dag, att det var beroende på den agitation eller, som man
också uttryckte sig, den skrämsel, som hade igångsatts från trustens
sida, och så kompromissade man. Det skadar ju icke att erinra
om, att en så bemärkt ledamot av bevillningsutskottet som herr
K. G. Karlsson, utskottets nuvarande ordförande, skrev en motion
1908, där det bland annat säges: »Därför må redan nu erinras därom,
att varje åtgärd, som vidtagits i syfte att för landet minska bördorna
för sockerindustriens upprätthållande, från sockerindustriens måls-
män mötts med klagorop av liknande innehåll», d. v. s., att indu-
strien omöjligen kunde reda sig. Det var alltså en mycket fram-
stående liberal man, som redan 1908 konstaterade denna bluff från
sockerindustriens sida, och jag har icke hört, att man från liberalt
håll, vare sig då eller senare, inlagt någon gensaga mot detta. Och
det är ju en sak, som alla känna till — det har framhållits även i
dag — att varje förändring i sockerbeskatningen alltid har mötts
med detta: »det går inte, det blir ruinerande.» Det var så, när det

var fråga om att höja utbytesprocenten, och likaså när man föreslog övergång från materialbeskattning till konsumtionsbeskattning. Då blev ju detta rop ännu starkare och häftigare. Herr K. G. Karlsson skrev för övrigt i en reservation, att »sockerfabrikanterna med all kraft påstå, att de icke kunna bära den tilltänkta åtgärden».

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Nu har det ju gått fem år sedan dess. Jag vill erinra om att Kungl. Maj:ts förslag år 1908 hade inneburit, att staten skulle i ökade skatteinkomster ha erhållit under denna femårsperiod, eller rättare sagt under 5 $\frac{1}{2}$ år, som Kungl. Maj:t föreslog, cirka 18 miljoner kronor. Men den kompromiss, som beslutades, har givit, eller beräknades giva, statsverket något över 12 miljoner kronor. Alltså på grund av talet om att sockerindustrien icke kunde bära den föreslagna skattökningen medgav man, jag skulle vilja säga, en restitution av 5 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Sedan tog, som vi alla veta, sockertrusten utöver denna av staten medgivna restitution utan något dylikt medgivande något över en halv miljon kronor vid årsskiftet 1908—1909, vilket ju skedde på det sättet, att man uttog socker till ungefär tre gånger det normala behovet. Vi känna, hur skandalen gick till, och det var som sagt, för staten en minskning i inkomster på $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Man kan alltså säga, att av den år 1908 beräknade statsinkomsten på 18 miljoner ha icke mer än 12 miljoner, d. v. s. två tredjedelar, verkligen kommit staten tillgodo.

Angående denna kompromiss år 1908 hade herr Cavalli, bevillningsutskottets dåvarande ordförande, ett anförande i Första kammaren, där han sade att »det var en kompromiss, vars nödvändighet ingen, som hade någon känsla av ansvar, vågade betvivla». Ja, det är nog riktigt att det år 1908 fanns många, som icke betvivlade kompromissens nödvändighet, men jag vädjar till herrarna, om vi i dag, år 1913, verkligen kunna säga, att herr Cavallis förutsättning var riktig, om den inte snarare var så oriktig, som en förutsättning någonsin kan bli. Sockertrustens årsvinst har stigit år efter år. Det ser ut, som om det förhölle sig så, att ju högre beskattningen blir, desto större blir vinsten. Den kompromiss, Riksdagen 1908 gick med på var — det tror jag alla kunna vara överens om — fullkomligt obehövlig. Det fanns endast ett skäl för att man gick med på den, och det var, att man trodde, att sockerindustrien skulle taga skada, om man icke kompromissade på detta sätt. Den skrämselfpolitik, som fördes från sockerindustriens sida, hade medfört åsyftad verkan. Den hade inbringat 6 miljoner kronor. Det visade sig sålunda, att det var ett mycket inbringande geschäft.

Man bör ju alltid lära av det förflutna. Ja det sägs ju om vissa högre makter i ett annat land, att deras största fel var, att de ingenting lärt och ingenting glömt. Men jag hoppas, att man icke skall kunna rikta denna förebräelse mot den svenska riksdagen. Även om regeringen försöker liksom flöjtblåsaren att med sina milda toner locka Riksdagen in på denna väg, skola vi väl ändå icke alldeles lämna erfarenhetens vittnesbörd åsido. Och denna erfarenhet skulle jag vilja utformulera på det viset, att här i landet finnes det ingen industri vare sig den är tullskyddad eller icke, som står sig

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

så bra som sockerindustrien. När det talas om att fara är, att den skall gå under, eller att det skall bliva mycket stora obehag, påminner jag mig den där sagan om herden, som roade sig med att skrämma sina kamrater genom att skrika »vargen kommer, vargen kommer!» De skyndade till hans hjälp en, två å tre gånger, men när det visade sig, att han bara skämtade, så gick det så, att när vargen verkligen kom, underlät de att hjälpa honom. Jag skulle vilja framhålla, att sockerindustrien skriker alltid »nu gå vi under» och då skyndar man till hjälp. Nu tycker jag, att det sannerligen vore det bästa, när vi låtit lura oss så många gånger, att vi visade vargatänderna. Nu tror jag för min del icke, att den risken föreligger, att sockerindustrien skulle gå under — jag vill även i detta sammanhang erinra om att professor Heckscher i sin broschyr pekar på, att det icke är så ställt med trusten, att om man även ginge något för långt denna industri skulle gå omkull. Jag tror verkligen, att man skulle kunna våga att gå ganska hårdhänt fram. Och jag kan icke finna att regeringens förslag, dess ursprungliga förslag, vill jag säga, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition går för långt, utan det var ett förslag som man kunde bifalla utan att i någon mån skada sockerindustrien här i landet. Men det är en sak, som förefaller mig icke bara märkvärdig utan rent av sorglig, nämligen att nästan ord för ord, vad som skrevs av bevillningsutskottet 1908, återupprepas nu. Man kan nästan säga, att bevillningsutskottet 1913 icke hade behövt skriva något betänkande, ty det kunde skrivit av 1908 års betänkande, så lika är det på många punkter. Jag vill t. ex. erinra om att på sid. 7 uti bevillningsutskottets utlåtande för i år heter det: »Sedan denna proposition avlämnats, hava emellertid förhållanden framkommit, vilka antyda att svårigheter i detta syfte skulle uppstå, om Kungl. Maj:ts förslag bleve oförändrat av Riksdagen godkänt.» 1908 skrev utskottet: »Sedan förslaget framlagts, hava emellertid förhållanden framkommit, vilka antyda att svårigheter i detta avseende skulle hava uppstått,» o. s. v. Jag vill icke trötta kammaren med flera jämförelser, men den som intresserar sig kan läsa vad som bevillningsutskottet skrev år 1908. Det återfinnes på sidan 47 uti bihanget till den kungl. propositionen. Bevillningsutskottet kom båda gångerna till den uppfattningen, att en viss jämkning varit behövlig. Och jag ber att än en gång få stryka under, att jämkningen år 1908 kunna vi vara överens om att den var alldeles överflödig. Det var — som jag nämnde — sex miljoner kronor, som staten lät gå ur sin ägo och lät stanna i sockertrustens ägo. Jag skulle vilja beteckna ställningen så: här stå vi såsom fordringsägare. Utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit ha vi en fordran på sex miljoner, som trusten orättmätigt tillägnat sig. Hur den har gjort — det kanske herr statsministern kan finna en juridisk definition på. Jag för min del vill icke vidare fördjupa mig i det ämnet.

När man har en sådan part emot sig, som sockertrusten, tycker jag för min del, att det icke är anledning att taga det så mjukt och milt, som hans excellens herr statsministern gjort här i dag, utan jag höll på att säga att man med sammanbitna tänder bör gå

till denna votering och icke som om det vore en obetydlig sak, om vilken vi kunde skämta här till tidsfördriv. Det är verkligen ett sådant obehagligt allvar i denna fråga, att man får nog taga den något mindre komiskt än vad jag fann, att herr statsministern för sin del tog den.

Socketindustrien har ju alltid gått fram, såsom vi veta, synnerligen hänsynslöst. Man har icke lagt fingrarna emellan. Vem man än haft att göra med, har det varit efter receptet: hårda händer. Och då bör ingen förvåna sig över att vi socialdemokrater — utan att vi precis hålla på den judiska moralprincipen öga för öga, tand för tand — anse, att man även här bör begagna hårda händer. Betodlarna — ja, har icke trusten försökt, att sätta sin fot på betodlarnas nacke? Och det är endast genom — jag höll på att säga — en hänsynslös inpiskning, som betodlarna kommit därhän att de lyckats i någon mån bevara sin medbestämmanderätt. Och vi veta, och det har även framhållits, att försöken att skapa konkurrens eller — rättare sagt — att åt betodlarna, åt producenterna skaffa möjlighet att, oberoende av de gamla sockerfabrikerna, förädla råvaran hava bemötts på det mest hänsynslösa sätt. Och jag vill erinra om att den andra parten förlorade ganska mycket. Det var då icke fråga om att det var synd om betodlarna — dem har industrien för resten aldrig tyckt synd om. Arbetarna har man också behandlat mycket hårdhänt. Jag vill säga, att det kan vara en lärdom för alla arbetsgivare, att hade icke sockertrusten varit en så hänsynslös arbetsgivare, som den varit, hade man kanske också lyckats skrämja upp dessa arbetare till att instämma i den kör, som vi hört från Skåne: nu är olycka över oss! Men när man såsom arbetarna alltid blivit illa behandlad var det svårt att tro på rösten, även om den den gången lät vänlig. Man erinrar sig, vilken ton den förut haft. Det skadar kanske icke att vara litet vänligare även mot arbetarna. Jag tror, att man kan draga den lärdomen av denna händelse.

Nu använder man, såsom det sades i dag, betodlarna till att skjuta framför sig. De äro, skulle jag vilja säga, kanonföda, som man offerar och man går själv lugnt bakom. Man behöver icke komma i någon obehaglig situation, man låter betodlarna göra det. Betodlarna skola ju krasa kastanjerna ur elden åt sockertrusten, och man får verkligen säga, att det lyckats dem att göra det, även om de till tack blivit litet brända på fingrarna. De få ju betala litet av uppgörelsen. Jag hoppas, att svedan skall komma dem att inse, att rollen att krasa kastanjerna ur elden för sockertrusten böra de icke taga på sig någon mer gång frivilligt eller ofrivilligt utan det kan vara nog med detta.

Herr K. G. Karlsson, som år 1908 så kraftigt opponerade sig emot trustens försök att vilsleda allmänheten och pekade på detta, — det är ju en ödets ironi, att han nu fått underteckna kapitulationsdokumentet. Jag vill ogärna begagna det ordet — det skorrar förmodligen illa i regeringens öron, men jag kan icke finna något bättre uttryck. Det måtte kännas underligt för en man, som i alla fall förut har ställt sig i opposition mot sockertrusten, som vid mer än

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

ett tillfälle lyckats icke genomskåda — det kan man icke säga, att man förmått göra förrän på allra sista tiden — men i någon mån blicka in bakom kulisserna, fått se, att det icke var precis så farligt ställt som man velat få allmänheten att tro, att nu böja knä för dess makt. Och det är ju egendomligt också, att man försökt att göra denna kompromiss till någonting ganska gott. Jag vill erinra om att herr K. G. Karlsson år 1908 motionerade i Andra kammaren tillsammans med herrar Röing och Karlsson i Fjäl — det kan ju i dag synas vara i någon underlig sammansättning — de motionerade om en sockertull å 12 öre. Alltså år 1908, när trusten var nybildad och man icke kände till dess vinstmöjligheter, då voro dessa herrar med om en nedsättning av tullen till 12 öre. Nära sex år därefter, sedan den dåvarande konservativa majoriteten i de gemensamma voteringarna försvunnit och vi i stället fått en majoritet av vänstermän, av socialdemokrater och liberaler, då skriver herr K. G. Karlsson som utskottets ordförande under en kompromiss, som från och med år 1914 ger en tull på 11 öre, medan han år 1908 ansåg, att man redan år 1909 kunde sänka den till 12 öre. Jag får verkligen säga, att anspråken på vissa håll äro ganska små. Jag skulle beklaga, om valmännens anspråk vore lika små. Ty det synes vara så att den bestående sockerordningen i Sverige kommer att bestå, även om vi skulle få en riksdag, där samtliga ledamöterna i båda kamrarna bestode av liberaler.

Det kan ju tyckas märkvärdigt, att jag så mycket talar om en liberal motion år 1908, men hans excellens herr statsministern talade uteslutande om en socialdemokratisk motion och reservation år 1908, och för att bägge parterna skola vederfaras rättvisa, håller jag mig till den av liberalerna väckta. Om den gått igenom skulle ju konsumenterna hava fått 11 miljoner kronor på dessa år utom att staten hade fått det högre skattebeloppet. Jag undrar, om man icke nu kan säga, att utom de 6 miljoner, som staten rätteligen har att fordra av sockertrusten, ha konsumenterna också en fordran på sina 11 miljoner. Ty hade dessa uttagits, hade ändå sockertrustens finanser icke varit dåliga och säkert är, att den icke behövt inställa sina betalningar; och det skulle icke heller givits möjligheter för advokater att skaffa sig bouppteckningsarvoden eller ersättning såsom sysslomän i konkurs, utan trusten skulle nog fortfarande hava bedrivit sin näring, men vi hade då haft ett avsevärt billigare socker.

Det är mot denna bakgrund, som, det vill jag verkligen säga, kompromissens detaljer synas mig mycket dåliga. Men, säger man, den ger ju 3 öre genast. Jag vill då fråga hans excellens herr statsministern: om vi år 1908 varit i majoritet här i Riksdagen — förlåt, att jag använder uttrycket vi, men ännu så länge hålla vi ju ihop, ibland åtminstone — skulle icke då en något hårdare överenskommelse ha träffats? Min övertygelse är, att sockertrusten då hade fått betala något mera, även om vi också den gången hade blivit lurade, vilket jag är alldeles säker på.

Detta förslag skulle nu ge 3 öre genast, men när kommer det övriga? Jo, år 1916 få vi $\frac{1}{2}$ öre till. Jag vädjar till en var av

de här närvarande: är det någon, som tror, att om man sänker tullen med $\frac{1}{2}$ öre, konsumenterna då få någon nytta därav? Jag är övertygad om, att detaljsockerpriset då icke kommer att sjunka, och detta därför, att priset per kilogram icke kan sjunka med $\frac{1}{2}$ öre, och man kommer icke att sänka det med ett helt öre, utan man kommer nog att bibehålla det gamla priset. Mig tyckes alltså, att sänkningen med $\frac{1}{2}$ öre år 1916 innebär en skänk åt mellanhänderna. Jag kan icke finna, att det föreligger någon särskild anledning att i detta fall gynna mellanhänderna. På samma gång skulle jag vilja begagna tillfället att säga, att trusten icke bör försöka att vältra en del av den beskattning, som nu pålægges den, över på mellanhänderna. Jag vet att sådana tendenser icke äro främmande, men jag litat i detta fall på regeringen, även om dess uttalande denna dag ej får tolkas så att den vill bli en regering för Mittelstandsrettung. Den har emellertid här i dag ganska ostentativt proklamerat sin kärlek just till dessa mellanlager. Jag hoppas därför, att regeringen då också ser till, att icke trusten försöker ta något från mellanhänderna i detta fall, ty jag tror icke, att de, beträffande denna affär åtminstone, ha något vidare att avvara. Man kan rörande denna tullsänkning säga, att den sönderfaller icke i tre delar, såsom här sagts med tanke på ändringarna år 1914, 1916 och 1918, utan den sönderfaller i två delar. Vi få nämligen en sänkning av 3 öre år 1914, och det återstående öret kommer enligt min övertygelse icke konsumenterna till godo förr än tidigast från och med år 1918. Med det sinne för livets realiteter, som enligt egen utsago utmärker den nuvarande regeringen, måste väl även från den sidan medgivas, att det är beklagligt, att den sänkning med $\frac{1}{2}$ öre, som skulle äga rum år 1916, då icke gärna kan komma befolkningen till godo, utan först år 1918.

Vad jag tror har förvänat många, är det, att regeringen varit så beredvillig att ställa sig själv i bräsch, när det nu gällt en uppgörelse. Nu kan det ju hända, att regeringen slår sig för sitt bröst och menar: ja, det syns vilken omsorg och vilket intresse vi hysa, när vi så fort som det behöves träda emellan. Jag är icke precis någon beundrare av den regering, som fanns före den nu varande, men när jag jämför det anförande, som vid ett liknande tillfälle hölls av den dåvarande finansministern och erinrar mig det yttrande, som i dag har avgivits från statsrådsbänken av den nuvarande finansministern, får jag verkligen säga, att det var betydligt angenämare att år 1908 höra kapitulationsvillkoren än år 1913, ty de framfördes dock den gången, år 1908, på ett sådant sätt, att regeringens anseende icke blev, såsom i dag inträffat, något kantstött. Jag skulle vilja säga, för att fatta mig kort, att regeringen i denna fråga steg upp som en sol och föll ned som en skinnpås. Det är kanske icke vackert sagt, men jag ber om ursäkt, att jag icke kunnat finna ett bättre uttryck; det är åtminstone ett uttryck för mina känslor i det här fallet, och det är ju bäst att vara ärlig.

I striden mellan statsmakterna och sockerindustrien har man nere i Skåne mobiliserat alla möjliga krafter, och det kan ju icke

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

skada att i dag, då denna fråga belyses från så många andra sidor, även erinra om denna agitation. Såsom det nog torde vara bekant, hölls den 22 februari i år ett möte i Malmö, utlyst av Skånska handels-, industri- och sjöfartskammaren. Det är väl, att man fått ett referat från detta möte — jag tror, att det är ett sammanträngt referat av talarnes uttalanden — därför att det mer än någon annan ger en riktig bild av ställningen där nere, vilken jag skulle vilja beteckna såsom panik — antingen den nu var spelad eller verklig; det hör icke hit. På detta möte var det en herre från Lund — att han var från Lund betecknar icke i detta fall, att han hade någon större lärdom — som framhöll, att om regeringens förslag ginge igenom, skulle ett kapital av 526 miljoner kronor gå förlorat för jordbruket, 72 miljoner kronor för järnvägarna, 20 miljoner för ångbåtarna och 72 miljoner för den svenska industrien. Han säger alltså, att ett kapital av sammanlagt 690 miljoner kronor skulle gå förlorat för landet. Vi kunna tänka oss hurudan miljön skall vara för att dylikt tal skall kunna framföras. Där sitter på Hippodromen i Malmö folk, som läst i den konservativa pressen, att om regeringens förslag går igenom, blir det deras ruin. Så kommer en herre från Lund och talar om, att endast i 4 poster, vilka han så att säga på rak arm lägger upp, blir det 690 miljoner kronor, som gå förlorade för Skåne. Även om det är sant, att skåningarne äro mer förmögna än andra, så förstår man i alla fall, att de inför en dylik uppgift om, att detta förslag skulle i första taget kosta 690 miljoner kronor, kunde bliva vettskrämda. Men vi förstå också uppfattningen där nere hos dessa, som äro eller visa sig vettskrämda, när samme talare under bifall tillåter sig säga, att staten får från 18 till 20 miljoner i skatt, som sockerfabrikerna *ha nöjet betala för att få lov att existera*. Så krasst resonerar man i vissa kretsar i Skåne. Visserligen representerar jag en stad i Skåne, som i fråga om socker icke är bland de minsta. Men jag får verkligen ändå säga, att här går skammen på torra landet. Sådan har agitationen varit och i den stilen har man arbetat. Det har icke varit fråga om förnuftiga skäl, utan blott om att skrämma med, att det blir ruin och fattigdom.

Samme talare säger på ett annat ställe: sockerhalten har stigit hastigt och det är ju sockerfabrikernas egen förtjänst. Ja, där höra vi ytterligare, hur man resonerar. Det är icke betodlarnes förtjänst, att sockerhalten stigit, det är icke jordens förtjänst eller något sådant, utan det är fabrikernas. Med den utgångspunkten förstå vi också, att de kunna anse, att sockerskatten egentligen är ett rofferi från statens sida. För att nu icke förlänga citaten av talaren i fråga, vill jag blott nämna, att han talade om, att det nu vore meningen att beröva 40- å 50,000 personer de pengar, som de insatt i sockerindustrien i förhoppning att få ränta på dem. Trustkommitténs utredning säger ju, att antalet aktieägare i sockerbolaget är emellan 8- å 9,000. Då man nu säger 40- å 50,000, är detta ju att icke så litet förstora den siffran. Jag får dock säga, att man vid närmare eftertanke måste medgiva, att denna förvandlingen av sanningen till

en osanning är bland de mindre, som skett från deras sida, som försökt driva upp stämningen. De ha ju också lyckats i detta. Man har ju kommit därhän, att Riksdagen håller på att kapitulera. Ordern är ju redan uttalad av den liberala regeringen och ordern följes denna gång icke blott av det liberala partiet, utan även av det parti, som kommanderas av en amiral — ty även det är ju med på marschen.

Det är en synpunkt, som jag här skall be att få framhålla, en synpunkt, som icke någon annan i nämnvärd grad gjort gällande. Jag har nämligen fäst mig vid den skattelindring, som enligt Kungl. Maj:ts och utskottets nu föreliggande förslag skulle medgivas de s. k. Lidköpingsfabrikerna. Vi finna också, att en reservation är avgiven av herr Vennersten jämte övriga högermän inom utskottet, understödd av ett par liberaler, där de påyrka, att denna skattelindring skall bliva ännu större, ifrån föreslagna 3 öre skulle den nämligen ökas till 4 öre. Jag ber att få erinra om det allmänna resonemang som här föres, att då Riksdagen nu en gång gått med på en skattelindring för dessa fabriker, då Riksdagen så att säga tagit Lidköpingsfabrikerna i båten, så må Riksdagen även föra dem i land, d. v. s. Riksdagen har ingenting annat att göra än att bevilja ytterligare skattelindring för dessa fabriker. Men Riksdagen sade dock 1908 uttryckligen ifrån, att det endast var en *femårig* skattelindring, som Riksdagen då beviljade, och jag bestrider bestämt, att det finns något som helst uttalande från Riksdagens sida, som kan tyda på att en dylik skattelindring skulle medgivas även efter år 1913. Jag vill här erinra om de motiv, som dåvarande finansministern hade för sitt förslag. Han ville egentligen inte medgiva mer än 4 års skattelindring. Han resonerade som så, att i Skåne hade de nya fabrikererna under en tid av 5 år fått vissa lättnader i fråga om beskattningen; Lidköpingsfabrikerna hade redan åtnjutit ett års dylik lindring, nämligen under året 1905—1906, och när det året räknades ifrån, återstod alltså 4 år, varunder fabrikererna i fråga kunde få åtnjuta denna skattelindring. Han ville vidare icke medgiva skattelindring i hela dess utsträckning under dessa 4 år; han ville icke, att det skulle bli en nedsättning av 3 öre under alla dessa år, utan enligt hans mening skulle skattelindringen under de båda sista åren endast vara 2 öre, alltså skulle dessa fabriker redan tidigare vidkännas en höjning av skatten. Jag vill vidare erinra om, att Riksdagen år 1906 och 1907 även avtog en framställning om ytterligare skattelindring för dessa fabriker. Nu har trustkommitténs utredning visat — jag håller mig till den, därför att jag verkligen icke blivit övertygad av de patetiska anföranden, som här framkommit från intressenterna för dessa Lidköpingsfabriker — att det är icke mycket hopp, ja intet hopp alls, att denna industri *verkligen* skall bära sig. Jag vill fråga, vad har staten för intresse av att genom dylik skattelindring framskapa en ny betkultur, en ny sockerindustri? Staten har en gång ansett sig ha intresse av att här i landet skapa en betodling och en sockerindustri tillräcklig att förse landet med dess behov av socker.

Vi ha till och med hunnit så långt, att vi ha för mycket fa-

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

briker och för mycket betfält. Det är ju bekant, att sockertrusten under de två senaste åren tvångsvis inskränkt betfältarealen med 20 procent. Redan i Skåne har alltså funnits en större betodling än den, man för närvarande där har. Nu skall man även skapa en betkultur i mellersta Sverige, men det kommer icke att ske på de för staten gynnsammaste betingelserna, utan det blir något konstlat med densamma. Vi kunna aldrig komma ifrån, att man härigenom på konstlad väg skulle skapa en ny betkultur och en ny sockerindustri i vårt land. Men, säger man, den skånska betodlingen har ju även den haft sitt understöd. Om man emellertid jämför de pris, som de skånska betodlarna under ett kvarts sekel kunna sälja sina betor till, med de pris, som äro rådande vid de mellansvenska fabrikerna, kan man verkligen icke säga, att staten har särskilt gynnat Skåne, för att där skapa en betkultur, utan gynnandet har kommit industrien till godo. Det är naturligtvis icke meningen, att det blott skall bliva en o betydlig betkultur i mellersta Sverige, ty det kan ju icke vara ett allmänt intresse, att där blott ha några få tusen tunnland med betkultur, utan avsikten är väl att en god del av såväl Västergötland och Östergötland som Öland och möjligen också en del av södra Kalmar län skola bliva betproducerande provinser. Vad skulle följderna härav bli? Jo, att man i Skåne måste *inskränka* betodlingen. Men det kan väl icke ligga i landets intresse att skapa en mindre ekonomisk betkultur i mera nordligt belägna delar av landet och minska den naturliga, som redan existerar inom södra delen. Det har här ibland talats om ett parlamentariskt hoppande flertal, som kanske kan ha sitt politiska berättigande någon gång, men en dylikt hoppande betkultur tror jag, att Riksdagen bör säga nej till. Hur skall man för övrigt kunna stanna med denna betkultur i mellersta Sverige, i Öster- och Västergötland? Varför skall man icke fortsätta och sträcka ut den även till Södermanland, Västmanland och Uppland, där man ju också har bra jord och där man även skulle kunna anse sig ha rättighet att få odla betor? Har man en gång slagit fast att staten bör, även där naturliga betingelser saknas, framkalla sockerbetsodling i vidaste utsträckning, så kan man knappast stanna vid Lidköpingskretsen utan får gå till andra delar av landet. Och om det icke där skulle löna sig att odla betor på samma villkor som i Östergötland och Västergötland, så måste vi där sätta ned skatten än mera. Vi komma på det sättet till slut kanske ända upp till nordliga Sverige med vår betodling. Men till vad nytta? Det kan ju möjligen för en och annan norrlänning synas trevligt, att även de bliva delaktiga av denna s. k. betvälsignelse, men jag tror att landet i dess helhet betackar sig för ett sådant system.

Det har nu, mina herrar, vädjats till Riksdagen, att Hallands och Blekinge fabriker skulle få vara vid liv. Varför skulle då fabriker i dessa båda landsändar icke få vara vid liv, utan nedläggas? Jo, därför att betodlingen och industrien där icke äro tillräckligt lönande. Men samtidigt vill man, att det skall beredas skattelindring åt den mellansvenska, ännu mindre lönande betodlingen. Jag kan icke finna annat, än att detta är ett mycket farligt system, och

det är därför, som jag för min del kommer att yrka på bifall till Kungl. Maj:ts proposition, dock med den ändringen att Riksdagen icke må bifalla förslaget om skattelindring för de s. k. Lidköpingsfabrikerna. Man har verkligen icke den ringaste anledning att här fordra något dylikt, och staten har intet intresse av att skapa ännu flera sockerfabriker här i landet, ty det är givet, att om odlingen av betor går framåt, måste man åtminstone i någon mån utvidga dessa fabriker.

Jag skall till slut med anledning av herr statsministerns anförande be att få ytterligare säga några ord. Herr statsministern inledde ju sitt anförande med en varm hyllning åt den man, som varit förlikningsman i detta fall. Jag undrar dock, om vi verkligen ha anledning att vara så tacksamma mot honom. Jag vill nu icke här tala illa om någon frånvarande, utan jag vill blott säga, att man om denne förlikningsman nog kan tillämpa det ordspråket: Säg mig, med vem du umgås, och jag skall säga dig vem du är — i sockerfrågan.

Herr statsministern har sagt, att om regeringen velat segla i medvind, då skulle den ha avvisat freden. Jag tror för min del, att regeringsskeppet nu seglar i den allra bästa vind. Det finnes väl ingenting, som så höjer den liberala regeringens anseende på sina häil ute i landet, som just när socialdemokraterna icke vilja vara med på seglatsen. Det påståendet alltså, att regeringen på grund av en tungt bjudande plikt här skulle ha valt motvinden, kan jag för min del icke så mycket vara med om. När regeringen har en så stark majoritet bakom sig, som nu är fallet, är det nästan överdrivet att tala om motvind; seglatsen går ju för förlig vind, ja, för så stark medvind, skulle jag vilja säga, att det är fråga om lotsen hinner se alla de skär, som ligga framför honom.

I herr statsministerns anförande var även inlagt ett angrepp på herr Branting. Det var ju mycket skickligt gjort att, så att säga, lägga herr Branting såsom en landgång, över vilken regeringen vid detta tillfälle kom ifrån sin osäkra propositions vacklande grund och över till kompromissens säkra mark. Jag vill dock erinra om, att när det år 1908 gällde denna trust, stod man inför något ganska okänt, d. v. s. man visste icke då på samma sätt, som man numera vet, trustens ekonomiska möjligheter. År 1908 gav även en talare i Första kammaren, nämligen professor Fahlbeck klagande uttryck just däråt, när han nämligen då yttrade, att om man endast hade väntat ett år eller än bättre två år, hade det stora bolagets deklARATION om sina inkomster förelegat. Jag skall icke läsa upp mera ur herr Fahlbecks ifrågavarande anförande, som ju även i övrigt har ett visst intresse. Vad jag nu anført ur detsamma visar ju, att det var ett faktum, att man då icke kände till trustens ekonomiska möjligheter. Trusten var då endast några månader gammal, och ingen, det vill jag försäkra, anade, att den, trots den skatteökning, som då kom till stånd, skulle kunna komma upp till en vinst, som utgör 13 procent på det urvatnade aktiekapitalet. Jag undrar, om icke vem som helst inför detta delvis okända, som man då stod

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

inför, skulle ha resonerat på alldeles samma sätt, som herr Branting den gången gjorde. Visserligen kan det ju vara skickligt gjort att försöka begagna detta resonemang från år 1908 till ett rättfärdigande av vad man nu gjort år 1913, men jag är övertygad om, att vem som helst, som läser igenom uttalandet i fråga och aktgiver på tidsskillnaden, dock skall finna, att förutsättningarna då och nu icke äro desamma och att därför det försvar, som herr statsministern trodde sig finna i detta resonemang, i verkligheten icke finnes där.

Vidare sade herr statsministern, att hans parti städse sökt att föra fram småbrukarnas intressen och såsom bevis därpå åberopade han en del åtgöranden från regeringens sida. Man fick vidare veta, att betodlarnas organisation varit för svag, att den varit underminerad, och det talades även om andra omständigheter, som här skulle ha spelat in. Jag är icke så hänsynsfull, som herr statsministern, och jag förmodar därför, att jag kan säga att vad han då syftade på, var de politiska skäl, som här ligga bakom. Ja, om han verkligen syftade däråt, vill jag såsom skåning säga, att han då nog icke gissade så orätt. Det säges också, att betodlarföreningen skulle ha gått sönder, och så frågar man, om vi skulle låta principen gå framför allt annat. Jag skulle vilja säga, att det finnes vissa ögonblick, då verkligen principen är det viktigaste och förnämsta. Vi ha här att göra med en industri, som uppenbart trotsar statsmakterna, som i det längsta genom att icke tala om sanningen, för att begagna ett milt uttryck, för statsmakterna bakom ljuset och sedan, när detta icke längre lyckas, öppet trotsar. Jag undrar, huru undfallenhet inför detta skall verka ute i landet. Visserligen tröstar oss herr statsministern med, att man kan söka få till stånd en lagstiftning på detta område och på det sättet taga bukt på motståndarna. Jag för min del vill om denna möjlighet, som nu anfördes såsom ett exempel, endast säga, att jag tror, att de t. o. m. inför en dylik eventualitet skulle, på grund av dessa ständiga eftergifter, bliva så övermodiga och så starka, att det är fråga om, huruvida man kan betvinga dem. Det är ju så, att onda makter växa och växa, till dess att de bliva övermäktiga, om man icke i tid stukar dem. Jag tror, att det hade varit ett lämpligt tillfälle att nu så göra. I framtiden blir det svårare.

Sanningen är ju, att det alltid vid stora uppgörelser är någon, som får sitta emellan. Men jag går så långt, att jag säger, att det är bättre, att en man lider än hela folket, och jag undrar, om man icke ur ärlig framstegssynpunkt kan säga, att detta vore bättre, även om så olyckligt skulle inträffa, att en del av de skånska småbrukarna lede ekonomiskt ganska mycket, om vi blott finge välde över denna makt, som nu tvenne gånger — för att nu icke tala om tider längre tillbaka — *trotsat* staten. När jag ställer dessa två saker mot varandra, kommer jag till den övertygelsen t. o. m., att de skånska småbrukarna, om blott saken på ett riktigt sätt lades fram för dem, skulle förstå, att statsmakterna verkligen icke hade något annat att göra än att söka betvinga trusten och att, när man här gått kompromissens väg, man visserligen för tillfället

räddat deras betodling, men att man på samma gång *bundit ett ris* åt deras egen rygg, som de kanske komma att få smaka på ett sådant sätt, att de djupt ångra denna kompromiss. Vad beträffar den smidighet, som regeringen skulle ha utvecklat inför trusten, vill jag verkligen säga, att det synes mig, som om den plikt, varom regeringens chef här talade, nämligen plikten att ibland söka icke medvind utan motvind, hade bort bjuda regeringen att taga upp kampen mot den mäktigaste kapitalsammanslutning, som vi ha här i landet, en kapitalsammanslutning, som aldrig tvekat att begagna sin makt till det yttersta. När därför herr statsministern sade, att han ville säga några allvarsord till vårt parti och med patos förklarade, att han icke kunde gå med på det, som han ansåg ligga i vårt yrkande, nämligen att gå så långt, att de skånska småbrukarnas betodling hotades, vill jag säga, att om han här tror sig kunna tala allvarsord med oss, skall han finna, att man i Skåne kommer att tala allvarsord med liberalerna vid nästa val. Jag skall nu icke spå, men, herr excellens, jag tror icke, att det då blir mycket kvar av det liberala partiet där. Det blir just tacken för denna kompromiss. Den naturliga tacken.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Herr statsministern erkände, att det var förödmjukande, men icke för regeringen. Ja, mitt förstånd räcker kanske icke till, men jag kan verkligen icke göra någon skillnad därvidlag. Förödmjukelsen är ju erkänd, och jag beklagar, att det är regeringen som får taga skulden på sig för denna förödmjukelse. Ingen annan kan drabbas därav.

Vidare sade hans excellens, om jag fattade honom rätt, att då man klandrade, att det är en så stor skillnad mellan den kungl. propositionen och det som nu verkligen uppnåtts, så begick man ett misstag, ty det var detta som gjort att kompromissen blivit så pass gynnsam som den är. Med anledning därav vill jag, eftersom statsministern sökte att på den vägen inhösta bifall, säga, att med den känedom han har om sockertrusten och med den självkänedom för övrigt, som utmärker en så gammal politiker som han, han kunde hava gjort kompromissen bättre genom att från början gå på den linje, som reservanten inom trustkommittén föreslagit. Ty enligt statsministerns resonemang skulle man ju därigenom, tack vare god prutman, hava kunnat komma längre än vad man nu kommit, och kanske ända dit regeringen i sin proposition hade tänkt komma. Jag vill därför fråga, varför gick man icke tillräckligt långt, om man nu skulle tillämpa statsministerns resonemang? Herr statsministern får ursäktas, att jag för min del anser, att konsekvensen av hans resonemang är just detta.

Statsministern sade vidare, att regeringen hade inom hans eget parti en stor majoritet för sig i denna fråga, och därpå satte sig excellensen med ett belåtet leende. Jag undrar emellertid, om detta är den parlamentarism, man tänkt sig. I så fall skulle jag vilja säga, att då kan ju vem som helst skaffa sig en parlamentarism för tillfället efter sitt eget behag; den ena parlamentarismen i dag

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

och den andra i morgon. Huvudsaken är, att man har en majoritet bakom sig; vad denna majoritet består av kan sedan vara likgiltigt.

Jag vet icke, om man får uppfatta nämnda yttrande såsom ett uttalande, att numera behöver regeringen icke de socialdemokratiska ledamöternas röster; den nöjer sig med att hava majoritet inom sitt eget parti. Jag tror, att, om regeringen i regel endast hade majoritet inom sitt eget parti, skulle icke ens statsministern kunna säga, att regeringen hade parlamentariskt stöd. Man måste väl ändock taga hänsyn till *de* partier vilka framgingo såsom majoritet ur valen år 1911.

I början av sitt tal sade statsministern någonting om, att det fanns de, som i det längsta sökte att undandraga sig ansvar. Jag förmodar, att dessa ord voro riktade mot socialdemokraterna, och jag vill med anledning därav säga, att skall man vara med och dela ansvaret, så bör man också veta vad det gäller. Men fråga är om statsministerns eget parti fått veta vad det gällde. Jag tror, att även med ett parlamentariskt system kan det bliva för mycket av despotism och jag tror, att vi i dag stå inför ett uttryck av en sådan despotism, vilket jag beklagar. Jag för min del har verkligen trott, att man genom samarbete med det liberala partiet skulle kunna komma ganska långt i reformväg. Den nu föreliggande frågan har visserligen icke fullständigt grusat mina förhoppningar, men jag har dock nu blivit betydligt misstrogen, och jag tror, att denna misstro mot den liberala regeringen förefinnes i mycket stor utsträckning i vårt land. Jag tror också, att den seger, som regeringen här vinner, är en sådan seger, som kallas för pyrrhusseger.

Jag yrkar i denna punkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Den talare på Stockholmsbänken, som inledde denna debatt, satte bland andra även bevillningsutskottets liberala ledamöter på de anklagades bänk. Jag må bekänna att efter alla de uttalanden och stora ord, som under de senaste dagarna dels skrivits i den socialdemokratiska pressen, dels ock talats på en del folkmöten, man kunde hava väntat, att den vidräkning, som den talaren skulle göra, skulle vara i sak mera fruktansvärd än den var. Jag vill i detta avseende säga, att hans förebräelser huvudsakligen gingo ut därpå, att vi hade trätt tillbaka från den ståndpunkt vi möjligen hade intagit till Kungl. Maj:ts proposition och gått tillbaka till kompromissförslaget. Ja, men det är väl ändock någon tröst för oss att i detta fall kunna påpeka, att denne talare själv trätt tillbaka. Han har framlagt ett eget förslag, som gick mycket längre än regeringens förslag, vilket socialdemokraterna nu gjort till sitt. Han träder nu tillbaka och gör precis samma manöver som vi gjort, och jag tror, att han och hans parti göra ganska klokt däri. Men om han tror, att han kan klandra oss, varje gång vi icke kunna gå så långt som socialdemokraterna göra, så tycker jag att detta klander drabbar oss mycket obetydligt. Det förhåller sig ju så, att det socialdemokratiska partiet alltid skall ligga en hästlängd före det liberala partiet. Gå vi ett stycke

framåt, så gå socialdemokraterna ännu längre, och det har nu visat sig att om vi träda tillbaka, pressade av omständigheternas makt, så träda de också tillbaka. Det är omöjligt att på detta sätt kunna undvika deras klander.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Nu sade nämnde talare också, att de liberala ledamöterna inom bevillningsutskottet, av vilka jag är en, blivit pressade att gå med på kompromissen. Han yttrade också något om, att de blivit skrämde till att intaga den position, som de nu gjort. Jag ber då, herr talman, att få säga, att någon annan pressning på de liberala ledamöterna inom utskottet icke förekommit än den, som ligger i omständigheternas makt. Det är ju alldeles uppenbart, att även om man anser, att man helst skulle vilja göra en viss tullnedsättning, så kunna omständigheter inträffa — och i detta fall hava sådana omständigheter inträffa — som göra, att man i allt fall av klohetsskäl anser sig böra träda något tillbaka. Jag må gärna medgiva, att det i detta fall varit ganska pinsamt, att man befunnit sig inför en sådan situation som den nuvarande. Men jag vågar förneka, att vare sig pressning eller skrämelse eller vankelmod eller något annat av de uttryck nämnde talare använde, äro tillämpliga på förevarande fall. Vi hava sett saken så, att det vore *klakt* att för närvarande inskränka sig till att gå med på det kompromissförslag, som föreligger, och vi hava tagit detta förslag icke med någon entusiasm, men därför att vi funnit, att det är det bästa sättet att utan risk för medborgare kunna vinna något under den förevarande situationen.

Jag vill även erinra herrarna därom att den kungl. propositionen dock går ett stycke längre ifråga om tullnedsättningen än den liberala majoriteten inom trustkommittén ville gå, och det är alldeles uppenbart, att redan däri ligger, om jag så må säga, ett frö till den tanken hos Riksdagen, att något skulle kunna prutas på den kungl. propositionen. Jag tror mig kunna påstå, att det nog är en bland Riksdagens ledamöter av alla partier ganska vitt utbredd mening, att det kunde resoneras om någon avprutning på den kungl. propositionen.

Då blev frågan, huru stor denna prutning skulle bliva. Jag får erkänna, att innan betodlarna kommo med i spelet, ingen kunde tro, att prutningen skulle behöva bliva så stor som den verkligen blev. Men herrarna kunna lätt tänka sig den situation, som förelåg inom bevillningsutskottet. Kungl. Maj:t har, detta gilla naturligtvis utskottets liberala ledamöter, såsom förutsättning för tullnedsättningen bestämt, att i görligaste mån denna tunga skulle bäras av sockerbolaget och icke av betodlarna. När det sedermera visade sig, att detta icke stod att vinna därigenom att man utan vidare antog Kungl. Maj:ts förslag, så blev situationen den, att man naturligtvis tog i övervägande, huru man skulle ställa sig för att i alla fall nå det mål, som i detta avseende uttalats i den kungl. propositionen.

Nu har en föregående talare sagt, att de små betodlarna skulle vara föga berörda av detta, och han påpekade särskilt, att det hela hängde på Karpalunds sockerfabrik. Det har talats om, att vid

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Karpalunds sockerfabrik skulle det huvudsakligen vara de större betodlarnas intressen det gällde. Men den möjligheten, att Karpalunds sockerfabrik skulle nedläggas, hade dock spelat, såsom han uttryckte sig, en stor roll. Samtidigt upplyste denna talare dock ärligt om, att vid Karpalunds sockerfabrik förädlades betor, som ifråga om sockerhalten voro överlägsna de betor, som i allmänhet odlades på andra ställen. Då frågar jag: slår icke den upplysningen fullständigt ihjäl den motiveringen, att det särskilt skulle gälla Karpalunds sockerfabrik och de stora betodlarna därstädes? Det är ju uppenbart, att om sockerhalten i betorna därstädes i allmänhet är större än på andra ställen, och det inte är någon brist på sockerbetor, det icke finnes någon anledning att tro, att Karpalunds sockerfabrik skulle nedläggas, därest man nämligen får antaga, att trusten vid nedläggandet av fabriker förfar fullt objektivt och i överensstämmelse med sina egna intressen. Nej, jag tror icke, att saken ligger på det sättet, utan att den ligger så, att samtliga betodlare i Skåne och de andra landskapen därnere hava riskerat ganska mycket, därigenom att de icke fått till stånd någon uppgörelse med trusten. Att deras ställning varit svag, har den som varit i tillfälle att nogare studera saken, fått klart för sig. Det hade, om icke uppgörelse kommit till stånd, sannolikt tillgått så att de 95 direktörerna och andra stora intressenter uti sockertrusten, vilka äga en större jordareal, nog fått odla betor, måhända till ett något reducerat pris, men i stället fått odla så mycket mera. Men osäkert hade det varit, om den stora mängden av småfolk blivit gynnad med betodling annat än möjligen för ett för dem ruinerande pris.

Den förste talaren sade, att det är klart, att betor skola odlas, och att det icke vore antagligt, att betarealen skulle minskas ävensom att det gjorde ungefär detsamma om betor odlades på det ena stället eller på det andra. Jag tror icke, att det är detsamma, om den ene får odla eller om den andre får göra det, men så mycket är säkert, att prisets storlek inverkar på betodlingen. Säkert är, att trusten har möjlighet att nedsätta priset, och att trusten har lust att göra en dylik nedsättning kan man ju förstå. Någon hänsyn från det hållet visas icke betodlarna.

Jag måste även inlägga en gensaga mot den lantman från Skåne, som, därest jag uppfattade honom rätt, talade om att, därigenom att icke regeringen och Riksdagen kunnat tvinga sockertrusten eller, såsom han uttryckte det, regeringen icke hållit sitt löfte om att icke betpriserna skulle sänkas, betodlarna skulle hava blivit utlämnade åt trustens godtycke. Då må jag säga, att när det faktiskt är så, att det är hänsyn till betodlarna, som bragt oss i denna situation, är det ganska hårt att från dessa människor, till vilka hänsyn måhända alltför mycket tagits, få höra talas om, att de blivit utlämnade på nåd och onåd.

Jag har för min del en bestämd uppfattning om, att det resultat, som vi nu nått, trots att jag för min del beklagar, att man icke kunnat komma längre ifråga om tullnedsättning, dock icke är att förakta. Man framhåller i den socialdemokratiska reservationen, att

Kungl. Maj:t i trontalet vid Riksdagens öppnande förklarar sig vilja bidra till ett lindrande av dyrtiden i landet genom att med en sänkning av tullen å socker förbilliga ett oundgängligt och betydelsefullt födoämne, samt att detta uttalande hälsats med tillfredsställelse i vida befolkningslager och att man förväntade, att det förslag, som Kungl. Maj:t ämnade framlägga, skulle innebära en avsevärd lättnad för de små hushållen. Men när man så säger i samma reservation, att för konsumenterna betyder den nu träffade uppgörelsen blott en obetydlig lättnad, må jag säga, att detta är ett märkvärdigt tal. Det är dock så, att under de närmaste fem åren genom det beslut, som jag antager, att Riksdagen i dag kommer att fatta, konsumenterna av socker i vårt land göra en besparing av, om jag räknat rätt, i runt tal 18,700,000 kronor. Vidare vet man, att sirapskonsumenterna sannolikt också skulle kunna göra en besparing, som uppgår till 7- å 800,000 kronor. Det är då märkvärdigt, att man kan påstå, att regeringen eller bevillningsutskottets liberala ledamöter icke försökt, såvitt möjligt har varit, att förverkliga de uttalanden, som stå här i trontalet. Det är klart, att man aldrig kan göra socialdemokraterna till lags, och jag vill säga, att det vore väl i alla fall märkvärdigt, om de, som icke bära samma ansvar, som jag i detta fall åtminstone vill påstå, att det liberala partiet har i denna sak, icke skulle hava lättare att sväva ut, om jag så får säga, och gå för långt, så att de icke hava fast mark under fötterna.

Jag vill med detta hava sagt, att bevillningsutskottets liberala ledamöter efter moget övervägande av den situation, som föreligger, och med beklagande av att situationen verkligen utvecklats sig, såsom den gjort, i alla fall anse sig både hava hållit sina vallöften och icke svikit svenska folket genom att biträda kompromissen. Jag skall sluta med att säga min vän friherre Palmstierna, att då han säger, att han är bekymrad över hur det skall gå med reformpolitiken i vårt land, efter vad som nu skett, vill jag i någon mån söka trösta honom med den försäkran, att jag visserligen tror, att reformpolitiken kanske icke skall gå framåt fullt i det hastiga tempo, som han och hans kamrater hoppats, men att jag tror, att reformpolitiken skall gå framåt desto säkrare och utan de bakslag, som otvivelaktigt skulle inträffa, och som inträffa varje gång man skjuter över målet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Då jag går att nu yttra några ord i den stora fråga, som här nu föreligger, och som har upprört sinnena så betydligt under den sista tiden, skulle jag vilja börja med att uttala mig något angående motiveringen till den kungl. propositionen. Jag har så mycket starkare anledning att göra detta, som jag av det första yttrandet av herr finansministern hörde, att han i alla delar synes vidhålla, vad som i motiveringen till denna proposition blivit uttalat. Jag har icke kunnat läsa den kungl. propositionen på annat sätt, än att regeringen har velat skydda betodlarnas intressen, och detta är ju ganska tydligt uttalat, då finans-

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)*

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

ministern säger i propositionen, att han förutsätter, att betprisen icke skola nedsättas. Gentemot den uppfattningen uttalade nu i ett anförande hans excellens herr statsministern, att detta naturligtvis icke får tolkas såsom något löfte att skydda betodlarna, utan att regeringen ville överväga, vad som skulle ske, om bolagen skulle finna sig föranlättna att nedsätta betpriserna. Detta resonemang fullföljdes något senare i herr statsministerns anförande. då han framställde den frågan: skall man uppoffra betodlarna för principen? Svaret härpå var klart för herr statsministern, och detta ledde till den kompromiss, som nu här behandlas.

När man talar så mycket, som herr statsministern gjort, om att den ledande tanken har varit, att man skulle skydda de små betodlarna, skulle jag vilja göra den frågan: hade man icke i regeringen kännedom om åtskilliga av de förhållanden, som herr statsministern själv vidrörde i sitt anförande, hade man icke kännedom om allt detta, redan när den kungl. propositionen skrevs? Borde man i varje fall icke hava haft kännedom därom? Vi skrevo så, yttrade herr statsministern, därför att vi trodde, att betodlarna kunde hjälpa sig själva, men sedan fingo vi veta, att betodlareföreningen var så svag, att den icke kunde taga hand om betodlarna. För min del tror jag, att detta uttalande icke är alldeles riktigt, ty jag tror, att saken nog ligger så, att betodlareföreningen haft klart för sig, att här gällde det båda näringarna, både sockerindustrien och betodlingen, och betodlareföreningen ansåg därför klokt och riktigt att vid slutuppgörelsen taga på sig en del av de förluster, som här för båda parterna gemensamt skulle uppkomma.

Nu har emellertid regeringen fått klart för sig, att betodlarna icke kunna skydda sig själva, och detta är ju också tydligt, ty regeringen har icke heller kunnat skydda dem. Trots det uttalande, som gjorts i propositionen, att tullnedsättningen förutsattes icke skola gå ut över betodlarna, har den ändå till en viss grad kommit att gå ut över dessa, och felet härvidlag ligger nog däri, att regeringen från början icke har haft klart för sig, icke tydligen insett, hurudant sammanhanget har varit mellan sockerindustrien och betodlingen, huru intimt detta sammanhang är mellan industrien och jordbruket i de trakter, där industrien bedrivs. Jag skulle vilja gå ännu längre och säga, att regeringen icke haft klart för sig betodlingens betydelse för hela jordbruket i de provinser, där sockerbetodlingen bedrivs. Detta såg icke regeringen från början, men det kastades dock ut en brandfackla, som, efter vad jag förmodar, var avsedd att upptända en strid mellan sockerbruket och betodlingen. Men, som jag nyss antydde, sedan denna fackla var utkastad, kunde regeringen icke begränsa elden, utan det kom likväl att gå ut över just de betodlare, som hans excellens herr statsministern här talade så mycket om att han framför allt skulle vilja skydda.

I den kungl. propositionen förekommer vidare ett uttalande, som kanske icke berörts så mycket i dag, men som jag icke kan förbigå, emedan herr finansministern fortfarande vidhåller, vad han i propositionen uttalat. Jag syftar på frågan om koncentration av driften. Huru för-

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

fara industriella verk i allmänhet, när de göra sina sammanslutningar? Mången gång är naturligtvis syftmålet just att vinna en koncentration; dock icke alltid. Mången gång gäller det specialisering vid olika verk. Men frågan är nu: är det rätt i detta speciella fall, att, såsom regeringen velat, här en koncentration skall företagas? Här skulle då av industrien tekniskt och ekonomiskt tagas ut det sista öret av driften. Intet skulle få försummas vid anordningen av dessa fabrikers drift; allt skall tagas ut. Jag frågar: är det alldeles rätt att förfara så i detta speciella fall? Är det icke kanhända så, att när propositionen skrevs i denna del, hade man även den felaktiga grundsynen på det hela, att man icke hade klart för sig sammanhanget mellan sockerindustrien och betodlingen? Det är nämligen en betydande skillnad på en koncentration av en ren fabriksdrift och av en fabriksdrift, som har det intima sammanhang med jordbruket, som den nu ifrågavarande just har. Vi veta ju, att staten vid tidigare tillfällen just arbetat för den motsatta principen att åstadkomma en decentralisering av denna fabriksdrift, gynna och uppmuntra sådana fabriksanläggningar, som skulle ligga på större avstånd från förut befintliga fabriker just med tanke på betodlingen. Jag vill nu i detta sammanhang säga, att det icke har gått så, som det förutsattes i den kungl. propositionen, utan det har snarare gått alldeles motsatta vägen, ty utskottet, som följt kompromissen, har ju i motsats härtill anslutit sig till decentraliseringsprincipen, ehuru det icke fullföljt denna princip i alla dess konsekvenser. Utskottet har nämligen icke fullföljt principen på alla de områden, som beröras av denna betodling.

Jag skulle vilja uppställa den frågan: är det nu rätt att åstadkomma en koncentration eller en decentralisering, om man ser saken från den högre synpunkt, varifrån regeringen skall överblicka det hela? Jag vågar påstå, att det icke kan vara rätt från regeringens ståndpunkt att i propositionen uttala sig, såsom den gjort, för denna koncentration, ty då förbiser man först och främst det, som jag förut nämnt. nämligen själva betodlingens intima sammanhang med sockerbruksdriften, men man förbiser även den betydelse, som ligger däri, att en fabrik finnes i orten. Man förbiser det befruktande inflytande, som en dylik fabrik kan utöva inom ett ganska stort område, och det icke bara beträffande betodlingen utan även beträffande jordbruket i andra avseenden, beträffande möjligheten att erhålla arbete för befolkningen, beträffande möjligheten att hålla i drift de järnvägar, som äro till nytta för orten, och ur skattehänseende och flera andra synpunkter. Därför synes det mig, att man med detta uttalande har gått, om jag så får säga, nästan hänsynslösare fram i koncentrationstanken än vad till och med de enskilda industriidkarne göra, när de bilda sina sammanslutningar, ty de gå i allmänhet fram med en ganska stor försiktighet.

Jag anförde nyss, att man har icke kunnat fullfölja det nu föreliggande förslaget om decentralisation i alla olika landsdelar, och jag syftar då helt naturligt på de landsdelar, som här blivit övergivna i denna uppgörelse, nämligen Blekinge, Halland och de,

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

som representeras av den s. k. Lidköpingsgruppen. Såvitt jag har mig bekant ha icke representanter för vare sig sockerfabrikanterna eller betodlarna i dessa landsdelar fått vara med om att göra sitt ord gällande i den uppgörelse, som företagits inför det av regeringen tillsatta ombudet. Varken betodlarna i Halland, Blekinge eller andra provinser eller vid Lidköpings sockerbruk ha fått vara med. Jag kan icke annat än återkomma till att sammanhanget mellan jordbruket och industrien icke varit klart för regeringens underhandlare, d. v. s. regeringen själv. Betodlarna ha emellertid blivit utlämnade och detta — jag vågar säga det — i trots av det löfte, som avgivits, att betodlarna skulle skyddas. Jag frågar, hur kan den speciella målsmannen för jordbruksintresset i regeringen stå till svars för att godkänna ett förslag, där han icke lämnar betodlarna i dessa provinser det skydd, som de så väl behöva, ty när man talar om att skydda de små, borde man företrädesvis tänka på alla de små på Öland samt i Halland, Blekinge och övriga förut omnämnda provinser. Nu finnes icke annat att göra i detta hänseende än att ställa den förhoppningen till regeringen, att regeringen vill vaka över detta förhållande, att, om jag så får säga, regeringen i sin nya ställning nu vill taga sikte på och skydda dem, mot vilka regeringen i sin förra ställning vänt sig. Och denna plikt synes mig för regeringen vara så mycket större, som regeringen såsom skäl för sitt återtag anför, att den vill skydda de små betodlarna, men de finnas kanske företrädesvis på dessa ställen. Det finnes ett sätt för regeringen att redan i dag visa ett verkligt intresse för dessa näringsgrenar i de omhandlade provinserna, och det är, om regeringen ville lägga sitt tungt vägande ord till förmån för bibehållande av sirapstullen, och naturligtvis, om regeringen ville lägga sitt ord till förmån för Lidköpingsgruppen, så att den kunde få den skattelindring, som den så väl behöver, med ytterligare ett öre.

Endast i förbigående ber jag att få säga ett par ord om den jämförelse, som herr statsministern uppdrog mellan kompromissen nu 1913 och kompromissen 1908, och jag gör det väl i främsta rummet såsom försvar för den regering, som jag då själv tillhörde. Jag vill säga, att kompromissen då slutade med det belopp, som regeringen då föreslagit, men så är icke fallet med den kompromiss, som det nu är fråga om att antaga.

Vi ha emellertid nu denna kompromiss, och det är då fråga om, hur man skall ställa sig till den. Nu har i den frågan ett moment, om jag så får säga, kommit in i debatten, som icke direkt berör det sakliga, och hans excellens herr statsministern bragte in detta moment i diskussionen, då han förklarade, att han måste fordra, om jag nu antecknade orden rätt, att få en överväldigande majoritet i det liberala partiet, en majoritet av de båda vänsterpartierna sammantagna, men, tror jag han tillade, högerpartiet oberäknat. Om detta är rätt uppfattat, skulle hans excellens herr statsministern sålunda i detta fall icke fästa något avseende vid, hur högerpartiet röstade, och man skulle rent av kunna ifrågasätta, om det icke vore ett önskemål för honom, att högerpartiet helt enkelt underlåte att rösta.

I denna situation är det således fråga om hur högern skall ställa

sig. För min del var svaret emellertid klart genast efter det att herr statsministerns yttrande fällts. Högern skall i detta fall, trogen sina traditioner, rösta sakligt och icke annorlunda. Och därför kommer högerpartiet vid den votering, som kommer att äga rum angående bevillningsutskottets förslag och kompromissen, att mangrant rösta för detsamma.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! När i början av denna debatt den första förklaringen avgavs från regeringsbänken, så föranledde — det må jag bekänna — uppläsandet av detta kapitulationsdokument mig ingalunda att begära ordet, ty det innehöll verkligen icke något nytt ord i saken. Det fanns icke någonting däri, som icke var välbekant genom den föregående diskussionen i pressen och på annat vis, och det var över huvud taget endast sådant, som sedermera i det utförliga och sakliga anförandet, som hölls av den efterföljande talaren, sönderplockades. Där visades av honom med allt eftertryck, huru själva *principen* i regeringens proposition hade i kompromissen uppgivits. Planmässigheten fram till den ståndpunkt, som man på grund av den utredning, som förelegat, sökt uppnå, detta, som var själva livsnerven i regeringens proposition, hade man utlämnat för att i stället gå över på en helt annan linje, ingalunda ledande till en lösning av frågan, utan gående ut blott på en tillfällig sänkning först och sedan på att stanna godtyckligt ett stycke däriifrån.

Emellertid har sedan dess hans excellens herr statsministern haft ordet och hållit sitt stora försvarstal för den åtgärd, som jag fruktar kommer att stå i hans politiska historia bra nog nära det farliga felgrepp, som han begick mot slutet av sin första statsminister-tid och som ännu bevarar hans namn i samband med den lag, som icke är föremål för annat än harm från vida lager av vårt folk. Man behöfde blott höra början av herr statsministerns anförande för att nästan ana, vad komma skulle, ty där börjades med att framföra att, vad som fattats såsom ett löfte till betodlarna i regeringens proposition, det innehöll i själva verket snarare ett löfte om en modifikation av propositionen än något annat. Jag må säga om en sådan tanke, som av herr statsministern där utfördes, att det var mera advokaten än statsmannen, som då talade.

Det framhölls emellertid, och det var dit, han ville komma fram, att valet blott stått mellan en uppgörelse med mycket stora eftergifter och att skada de intressen för betodlarna, vilka lågo regeringen varmt om hjärtat. I den situationen valde han »motvinden» och ansåg sig därmed fylla sin plikt. Ja, jag har för min del mycken respekt för det val av motvind, som beror exempelvis på att man på grund av ett närmare inträngande i ett ämne kommer till en sådan modifierad ståndpunkt, som de, vilka icke kunnat annat än utifrån se på detsamma, icke kunnat tillägna sig. Att man då vågar stå för sin egen övertygelse, det är respektabelt, det visar politisk karaktär. Men det måste jag säga, att i detta fall är dock vad herr statsministern kallade för motvind ingenting annat än följden av att han ignorerat eller åsidosatt det så djupt berättigade kravet från de

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

breda lagren, att det skulle hållas *fullständigt rak ryg*g från regeringens sida mot en stor trustmakt. Det är att giva en för vacker färg åt undfallenheten för stora och starka intressen, när man vill jämföra densamma med att man sätter sin egen bättre insikt mot en ståndpunkt i en sak, som man förut icke så riktigt uppfattat.

Ty, såsom här förut under hela debatten gång efter annan framförts, vad är det egentligen för nytt, som inträffat mellan regeringens ståndpunkt i söndags och regeringens ståndpunkt i tisdags? Var det icke alltsammans sådant, som man förut visste; vore icke denna påtryckning och denna agitation och dessa hotelser, som man kunde förstå skulle komma fram, detsamma, som blåst fram hela tiden? Och det nya — icke är det någonting, som varit av verkligt avgörande karaktär, som kunnat förläggas mellan dessa olyckliga data, söndagen och tisdagen, då man på söndagen förkunnade ett och på tisdagen ett annat? Nej, det är nog så, att här skett en undfallenhet, som beror på, att man icke haft tillräckligt stark rygga att stå emot, när verklig press kom från de mäktiga, och som sedan försvarats på det sätt, som herr statsministern gjort. Jag tror icke, att det försvaret kommer att vända opinionen i landet. Jag tror icke, att denna skall låta sig föras med på en så förmildrande tolkning, utan den ser nog till realiteterna i detta fall.

Men, invänder herr statsministern, och det är sedan en huvudpunkt i hans anförande, 1908 gjorde socialdemokraternas representant i bevillningsutskottet, som var just jag, precis en sådan undfallenhetsmanöver, och vad är det då för ont vi gjort, har icke samma uttalande, som då gjordes, kunnat nu upptagas och tillämpas? På detta sätt gjorde herr statsministern försök att likställa ställningen då och nu. Han gjorde försök att visa, att de medgivanden som gjordes varit förebild och exempel, efter vilka man nu kunde gå och bakom vilka man kunde skyla den kapitulation, som nu gjorts.

Ja, flera talare ha redan varit inne på den saken och bemött den likställighet mellan förhållandena, som man från regeringens sida försökt att föra fram. Det förelåg ju år 1908 *ingen utredning* i verkligheten om trustens ställning. Alla hade på känn, alla visste, att här fanns ganska mycket vatten i kapitalet, alla visste, att trusten nog tålde åtskilligt mera än som ifrågasattes, men bestämda siffror förelågo icke. Nu föreligger den utredning, som regeringen själv satt i gång, vilket var dess stora förtjänst, den utredning, varpå regeringen byggt sin framställning, vilket fortfarande var dess förtjänst. Man har fast mark under fötterna, för att begagna herr Runes ord, när han talade om kompromissen, då han rådde oss att springa ifrån det, som av regeringen framlagts. Den skillnaden är enorm, ensamt den.

Vidare är det den skillnaden, att då gjorde sig icke något *biinfl*yande från en annan viktig synpunkt gällande beträffande denna fråga, det förekom icke något tal om dyrtid, *allmänhetens* intresse stod alldeles oberört av huru snart staten insöge något av dessa skattemedel, som skulle ökas samtidigt med tullsänkningen; *allmänhetens* intresse stod alls icke så samlat som nu i den nuvarande situationen.

I själva verket har regeringen redan i trontalet givit till känna, att här skulle tagas ett första steg i kampen gent emot dyrtiden. Huruvida staten skulle få vissa skattemedel något år tidigare eller något år senare, kan det nämnas på samma dag som detta allmänhetens intresse? Frågan om ökade skattemedel, som vi alla under den dåvarande regimen visste huvudsakligen skulle gå till militarismen, är den sådan, att den kan anses likvärdig med, jämförlig med detta, som nu föreligger, nämligen att dyrtidssynpunkten fått skjutas tillbaka, därför att det var andra mellankommande intressen, som man säger sig icke kunna skydda utan denna undfallenhet?

Den föregående talaren, högerregeringens främste man förut, har nyss fäst uppmärksamheten på denna ytterligare skiljaktighet, som är så ytterst väsentlig, nämligen att man ju *icke alls kommer fram* till regeringens förslag om de 7 örena genom denna kompromiss, medan man däremot kom fram till vad regeringen den gången föreslog genom den uttänjning av tiden, som var hela innebörden av den förra kompromissen. Man stannar ju nu vid 10 öre i stället för att nå fram enligt regeringens förslag till 7 öre. Det är en enorm skillnad i detta fall.

Men därtill kommer, att *då* fanns icke denna möjlighet till *påtryckning*, som man nu har och icke begagnar, då fanns icke något, som svarar mot den motion, som avlämnats av herr Karlsson i Fjäl och som går ut på att tillverkningsavgiften för inom landet tillverkat socker skulle höjas med ett mot den allmänna sänkningen av priset för betorna svarande belopp. Här har regeringen haft i sin hand, försävt det funnits understöd för denna motion, att öva en direkt pressning på trusten för den händelse den ville vältra oskäligt mycket av den börda, som lades på den, över på betodlarna. Varför har man icke begagnat denna motion? Den ligger ännu i bevillningsutskottet, och är där bordlagd efter vad det säges. Den har sålunda icke blivit använd på något sätt, men under tiden står man här och lamenterar över att man icke haft påtryckningsmedel i sin hand, och man säger, att här behövas nya, skarpare vapen i kampen mot trusten! Jag fruktar, att den politik, som kastar bort de vapen, som verkligen finnas, ger en dålig garanti för att den skulle kunna använda de skarpare vapnen, om sådana i hast kunde smidas åt densamma.

Och så framför allt och till sist i avseende på dessa jämförelser — hurudan var ställningen då högern regerade? Den dekreterade, huru det skulle bli i alla frågor rörande gemensamma voteringar. Då var ställningen sådan att vi icke kunde komma att ernå mera än vad som kunde vinnas genom en allmännare anslutning från högerkretsar. Vi andra ställdes i valet att taga regeringens förslag oförändrat eller hålla på vårt eget demonstrationsförslag — ty något annat var det icke med då rådande riksdagsmajoritet — hålla på ett förslag, som skulle gå längre, men med utsikt att även regeringens tullsänkning skulle *avslås*, med utsikt att hela högern icke skulle göra någon eftergift alls! Det var klart, att man under sådana omständigheter hellre tog det som kunde vinnas än ingenting alls.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Hurudan är ställningen nu? Sedan dess har, som herr Staaff kanske erinrar sig, ett så kallat vänstergenombrott skett. Nu är det en majoritet inom Riksdagen, som är ny och som åtagit sig vissa förpliktelser icke minst på dessa områden, som här beröras. Hade det då icke varit skäl att sätta denna majoritet en smula på prov för att utröna, om den icke skulle kunna, stödd av regeringens goda utredning och samlad om dess väl motiverade proposition, i alla fall gå så långt fram, att den kunde visa, att här ha vi hållit rak kurs, här ha vi visat rak rygg mot trustmakten? Jag tycker, att om någonsin genombrottet bort förplikta skulle det varit på sådana punkter, där den första stora sammandrabbningen stod mellan de grundsatser, som fördes fram under valkampanjen år 1911, och dem, som förut varit dominerande och rådande.

Herr statsministern fortsatte med att förklara, att när han sade, att den första ståndpunkt, som regeringen intagit, var »rättvis och välbetänkt», så var detta så att förstå, att välbetänktheten gällde, så länge man endast måste taga hänsyn till trusten. Ja, med den taktiken att giva sådana kompletterande tolkningar till sina tydliga ord, sådana tysta förbehåll till sina uttalanden, kan man komma vart som helst. Men visst är, att icke stärker man därmed förtroendet för dessa ords verkliga valör, om det alltid skall frågas: föreligger här kanske något särskilt undantag, fastän därom intet säges? Icke stärker detta tilliten till och auktoriteten hos den, som talar och som av alla måste uppfattas på ett visst sätt, men som sedan säger: så var visst icke meningen, utan jag har endast avsett detta under vissa villkor, varom jag icke nämnt ett enda ord i mitt anförande.

Det nämndes av herr statsministern såsom ett slags bevis för att hans politik var riktig, att den liberala politiken var föremål för klander än från det till vänster stående partiet, än från det parti, som stod till höger om hans eget: han trodde sig i detta växelvis framträdande klander kunna spåra ett bevis för att hans mål var riktigt, att liberalismen följer »sina egna» grundsatser. Ja, man kan ju göra den frågan: vilka äro de »egna» grundsatserna, är det de från söndagen eller de från tisdagen? Men man skulle också kunna säga det, att det finns ju i politiken linjer, som kallas *slingrande*, och om en försvarare av en sådan slingrande politik vill stödja sig på, att än måste man möta motståndet från höger och än från vänster, så kan han därvid göra precis samma konstaterande, som herr Staaff nu gjorde beträffande det liberala partiets mål. Detta visar sålunda sannerligen icke, att det är de egna grundsatserna, som upprätthållas, det kan precis lika väl, med samma logik och samma argument, visa bara, att det är en slingrande politik, som man följer.

Det som herr statsministern emellertid lade huvudvikten på var ju det, att utan hänsyn till den *fattiga befolkningen* ville vi socialdemokrater, att man skulle gå fram, blott följande de raka principerna i denna fråga. Nej, det tror jag dock, att herr statsministern skall medgiva, att vi mångfaldiga gånger ha visat, att när det gäller

en ögonblicklig fördel för dem, som äro i behov av densamma, så äro vi benägna för eftergifter och vilja ingalunda gå härthänt tillväga, även om man egentligen skulle önskat, att man kunde komma fram med detsamma till ett visst givet mål. Men jag tror, att när herr statsministern talar om den fattiga befolkningen och betydelsen av betodlingen i dessa betproducerande provinser, han alldeles glömmet, att det finnes en *mycket större* fattig befolkning, och att det också bör finnas förpliktelser gent emot hela den befolkning, som skulle fått den väsentliga fördelen av denna nedpressning av trustens inkomster, hela den befolkning, vars dyrtid åtminstone såtillvida skulle kunnat lättas, att den kunnat skönja en ljusning för framtiden. Här skulle dock det första steget kunnat tagas till ett återvändande från den vägen, från uppskrivningen på allt, som vi så länge varit inne på. Det skulle man känt och förstått runt om i landet, och man skulle hållit regeringen tacksam räkning för att den på *detta* sätt tänkt på den fattiga befolkningen. Nu har man till stor del förminskat värdet av den åtgärd, som man hade i sin hand att vidtaga med stöd av den nya majoriteten. Man har gått tillbaka och — det måste sägas — *regeringen* har *först* gått tillbaka och sedan sagt till denna majoritet: vill ni icke följa hit, så måste jag kanske gå ännu längre tillbaka, och det liberala partiet, plötsligt ställt inför ett så oangenämt val, har vacklat och tvekat, om dess plikt varit att gå med på en åtgärd, varigenom det skulle desavuerat sin regering.

Talet om *förödmjukelsen* sökte herr Staaff komma ifrån med erinran om ett engelskt, litet humoristiskt lagt ordspråk. Jag tror icke, att man så lätt kan avfärda den saken. Det är icke därför, att en regering alltid skall hängas, som det här skylles på regeringen i avseende å den förödmjukelse, som även herr Staaff själv erkände, att denna frågas utgång innebär. Nej, det är det, att regeringen tagit en aktiv del i denna sak och tagit på sig *ansvaret* i denna sak, som gör, att den ofrånkomligen också måste ikläda sig den konsekvens av det hela, som ligger uti förödmjukelse. Vem skulle annars bära förödmjukelsen i detta fall, om icke den som inlett och föreskrivit kapitulationen? Jag har icke sett eller hört talas om någon annan, som kan träda fram och taga det korset på sig i regeringens ställe.

Herr Staaff uppehöll sig vid sitt Odéon-tal och försökte även i fråga om det ett försvar för sitt framträdande. Vi minnas, att orden föllo så, att denna proposition var »rättvis och välbetänkt». »Vad skulle jag hava sagt?» frågar herr Staaff. Ja, när underhandlingar voro inledda, när saken var sådan, att den låg i det skedet, då hade det väl icke varit alldeles omöjligt, att statsministern kunnat glida den förbi, om han nu kände med sig, att han här stod på en farlig mark. Men vad som synes mig åtminstone vara fullständigt oförsvarligt är att invägga hela nationen i den föreställningen, att regeringen står fullt fast besluten att stödja sin proposition, ögonblicket innan den är besluten att släppa den och gå in på någonting annat, som icke erbjuder likheter i det väsentliga, i det principiella

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

med den proposition, den från början stått samlad om. Det blir enligt sakens natur nödvändigt, att den frågan kommer att framställas: Vilket förtroende skall för framtiden en förklaring av hans excellens herr statsministern om en viss politik kunna beräkna, när man har detta färska exempel för ögonen på denna kastning mellan söndag och tisdag, mellan det »rättvisa och välbetänkta» och så förödmjukelsen ett par dagar därefter, som han synes redan då ha anat? Nej, det går icke efter min uppfattning att på sådant sätt vinna förtroende.

Jag tror också, att det är synnerligen att beklaga, att regeringen ställde saken till den grad på sin spets, som hans excellens herr statsministern i det stora försvarstalet gjorde. Han förklarar, att man skall följa regeringen trots allt, om än under knot och missnöje, göra det under intrycket av, att visserligen är det alldeles på tok det här, men ställningen är svår och skälen voro kanske ändå sådana, att det var svårt för regeringen att göra på annat vis. Han stannar emellertid icke vid detta, utan proklamerar därefter helt lugnt, helt djärvt hade jag så när sagt, att ingen annan regering kunnat *göra det bättre!* Det förefaller mig vara ett mycket stort, åtminstone intellektuellt offer som begäres av liberala samlingspartiet, om det skall kontrasignera en sådan förklaring i denna sak.

Ja, den punkt, som herr Lindman sist var inne på, rörde den *parlamentarism*, som förkunnades av herr Staaff i sammanhang med hans tal och som syntes i viss mån komma som en kalldusch över kammaren och alldeles dämpa de kanske eljest från sina håll kommande applåderna på det förvisso, som alltid, skickligt lagda talet. Den punkten om parlamentarismen skall jag icke i detta sammanhang gå närmare in på. Debatten är tillräckligt stor ändå rörande själva sockerfrågan för att den ytterligare skulle få växa ut på bredden genom upptagande av detta problem. Men nog måste jag säga i alla fall, att den ordning, som herr Staaff här förkunnar, då han fordrade förtroende hos något över hälften av den samlade vänstern och en stor majoritet inom sitt eget parti — det ligger väl nästan i sakens natur, att detta förtroende skulle komma därifrån — att denna ordning, detta system för parlamentarism mynnar ut i den rena absurditeten.

Med ett sådant system förbiser man ju helt och hållet, att denna vänster icke består av *ett* parti, som håller tillsammans, utan består av två *självständiga* partier. Att ifrån socialdemokratiskt håll vi visserligen från början lovat en »välvilligt avvaktande» hållning är riktigt, och vi hava intagit en stödjande ställning vid en mängd tillfällen, då det gällt att gemensamt bekämpa högern. Men icke kan man räkna på ett sådant sätt, som att dessa bägge grupper skulle slås tillsammans och den mindre gruppen alltid bli överröstad och sedan få nöja sig med vad den större gruppen bestämt; det strider ju mot själva förutsättningen för självständighet. När man har två partier, nödgas man att operera också med hänsyn till båda, synes

det mig, om regeringen nämligen sätter något värde på att stödjas även av det andra partiet.

Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)

Det som också kommer till därvidlag är naturligtvis, att uti en sådan ställning det icke är vänstern som ensam bestämmer, utan om högern i denna stund skulle *vilja* fälla regeringen, så har den tillfälle därtill. Men den vill icke. Det hörde vi nyss här från herr Lindman. Och varför? Den vill det icke, därför att dess ekonomiska intressen sammanfalla närmast med den politik, som nu företrädes av regeringen i avseende å sockerpolitiken i andra upplagan. Det är helt naturligt, att under sådana förhållanden de rent politiska synpunkterna träda i bakgrunden. Intresse motsatserna, intresserpolitiken står åter i förgrunden, och högern avhåller sig från att gå mot den regering, den så bittert har bekämpat, helt enkelt med hänsyn till att de ekonomiska intressena bjuda den att för närvarande så handla. Men en parlamentarism, som skulle fullföljas i en sådan riktning med en sorts permanent differens mellan de bägge grupperna, som räkna sig båda till vänstern, den parlamentarismen är ju med det nuvarande maktläget här i kammaren helt och hållet utlämnad åt det tredje partiet. Och det är ju icke alltid sagt, att de ekonomiska intressena på högernsida sammanfalla med den ståndpunkt regeringen har intagit.

Ja, jag skall till sist be att få säga, att mot en sådan »vänsterpolitik» som den, vilken kommit till synes i denna uppgörelse, måste jag å egna och helt visst hela mitt partis vägnar nedlägga vår allra allvarligaste och mest energiska protest. Regeringen har genom denna ej blott åstadkommit bitter misräkning i fråga om de lindningar i *dyrtiden*, som den högtidligen utlovat åt de mindre bemedlade samhällslagren, utan den har — och detta är kanske det värsta av allt — tillskapat en politisk situation, som hotar att leda till ett avbrytande av den vänsterpolitiska utveckling, varav vårt land är i så starkt behov och för vars främjande även socialdemokratinn — med fullt bevarande av sin självständighet — givit den nuvarande regeringen sitt stöd. Regeringens politik är icke blott ett missgrepp, den är ett av de *oförsvarliga* missgrepp, som en parlamentarisk regering icke kan komma förbi, även om den lyckas erhålla en tillfällig majoritet för sitt handlingsätt.

En dylik politik kan socialdemokratinn *icke* giva sitt stöd. Den måste av regeringen kräva klar och bestämd *vänsterkurs*, ej minst där det gäller folkets intressen gent emot kapitalmakten. Har regeringen med sin nuvarande sammansättning icke möjlighet att föra en sådan politik, så måste det bli det liberala partiets uppgift, för så vitt det icke vill helt svika sina löften till egna valmän, att söka återställa och för framtiden bättre säkerställa förutsättningarna härför.

Häruti instämde herr *Borg*.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig
Andra kammarens protokoll 1913. Nr 18.

*Angående tull
och skatt å
socker m. m.
(Forts.)* för yttrandes angivande, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande betänkande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5.12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.